Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Doktora Programı

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN AFGANİSTANLI ÖZBEK ÖĞRENCİLERİN YAZILI ANLATIM YANLIŞLARI

Asaludin BAWER

Doktora Tezi

Ankara, 2022

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN AFGANİSTANLI ÖZBEK ÖĞRENCİLERİN YAZILI ANLATIM YANLIŞLARI

Asaludin BAWER

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Doktora Programı

Doktora Tezi

Ankara, 2020

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın başından sonuna tavsiyeleri ve teşviki ile bu zorlu yolculuğuma ışık tutan danışmanım sayın Prof. Dr. Nurettin DEMİR'e şükranlarımı sunmaktan mutluluk duyarım.

ÖZET

Bawar, Asaludin. *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Afganistanlı Özbek Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Yanlışları*, Doktora Tezi, Ankara, 2022.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin temel amacı, Türkçeyi öğretirken gerekli yeterliliklerin öğrenciye yüklenmesidir. Diğer yabancı dil öğretimi süreçlerinde olduğu gibi Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde çeşitli zorlukların yaşandığı alanlardan biri yazmadır. Dil öğrenme sürecindeki en hayati göstergelerden olan yazma, bir dili öğrenirken hedeflenen iletişim kurabilme yetisinin önemli ögelerindendir. Öğrenci, hedef dili kurallara uygun bir şekilde yazabildiği doğrultuda dil becerisine yönelik engellerden birini aşmış olmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yazma becerisinin önemine karşın literatür incelendiğinde öğrencilerin farklı yazma ölçütlerine göre değerlendirildiği çalışmaların sayısındaki azlık dikkat çekmektedir. Özellikle Türkçe öğrenme konusunda son derece istekli olan Afgan Özbeklerinin yazılı anlatımı iyi araştırılmamıştır. Bu tez çalışmasında Türkçe öğrenen Afganistan Özbeklerinin Türkçe yazılı anlatım yanlışları düzeyinin ve karşılaştıkları sorunların belirlenmesi ve çözüm önerileri sunulması amaçlanmıştır. Çalışmanın evrenini Balh Üniversitesi'nde Türkçe eğitim gören 1., 2., 3. ve 4. sınıf Afganistanlı Özbek öğrenciler oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, ilgili öğrencilerin yazmış oldukları kompozisyonlardaki hatalar belirlenmiş ve incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, Yabancı Dil Olarak Türkçe, Yazılı Anlatım Yanlışları, Afganistanlı Özbek Öğrenciler, Afganistan

ABSTRACT

Bawar, Asaludin. *Writing Express Errors Of Afghan Uzbek Students Learning Turkish as a Foreign Language*. PhD Thesis, Ankara, 2022.

The main objectives of teaching Turkish as a foreign language are to provide students with the necessary competencies while teaching Turkish. As in other foreign language teaching processes, one of the areas where various difficulties are encountered in the process of teaching Turkish as a foreign language is the writing skill. Writing skill, one of the most vital indicators in the language learning process, is one of the important components of the targeted ability to communicate while learning a language. The student has overcome one of the barriers to language skill in line with the level at which he can write the target language in accordance with the rules. Despite the importance of writing skills in teaching Turkish as a foreign language, when the literature is examined, the low number of studies in which students are evaluated according to different writing criteria is striking. The writing skills of Afghan Uzbeks, who are particularly eager to learn Turkish, have not been adequately researched. In this thesis, it is aimed to determine the level of Turkish writing skill of Afghanistan Uzbeks who learn Turkish and to present the problems they encounter and to offer solutions. The population of the study consists of the 1st, 2nd, 3rd and 4th grades of Afghanistan Uzbek students studying Turkish at Belh University. In this direction, the 1., 2., 3. and 4th grade students were included in the study.

Keywords: Turkish, Turkish as Foreign language, Writing Express Erros, Uzbek Students Learning Turksh as a Foreign Language, Afghanistan.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI ii
ETİK BEYAN iii
TEŞEKKÜR iiii
ÖZET v
İNGİLİZCE ÖZET vi
İÇİNDEKİLER vii
GİRİŞ 1
1. ARAŞTIRMANIN AMACI 9
2. KURAMSAL ÇERÇEVE 10
2.1 Yabancı Dil Kavramı 12
2.1.1 Dil Türleri 14
2.2 Türk Dili 15
2.2.1 Geçmişten Günümüze Türk Dili 15
2.2.2 Yapısı Bakımından Türk Dili 15
2.3 Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi 16
2.3.1 Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi 17
2.4 Afganistan'da Türkçenin Öğretimi 21
2.4.1 Afganistan'daki Türk Etnik Grubu 21
2.4.2 Afganistan'ın Etnik Yapısı 22
2.4.3 Afganistan'da Yabancı Dil Olarak Türkçe 23
2.4.3.1 Afganistan'da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğreten Kurumlar 24
2.4.3.1.1 Kabil Üniversitesi 25
2.4.3.1.2 Şehit Profesör Rabbani Eğitim Üniversitesi 26
2.4.3.1.3 Cevizcan Üniversitesi 26
2.4.3.1.4 Belh Üniversitesi Özbek Dili-Türk Dili Bölümü 27

2.4.3.1.5 Tahar Üniversitesi Özbek ve Türk Dili Bölümü 27
2.4.3.1.6 Seri Pol Üniversitesi Özbek Türk Dili Bölümü 28
2.4.3.1.7 Faryap Üniversitesi Özbek Türk Dili Bölümü 28
2.4.3.1.8 Bağlan Üniversitesi Özbek ve Türk Dili Bölümü 29
2.4.3.1.9 Badakhshan Üniversitesi Özbek ve Türk Dili Bölümü 29
3. YÖNTEM 30
3.1 Araştırma Modeli 30
3.2 Evren- Örneklem 30
3.3 Verilerin Toplanması 30
3.4 Verilerin analizi ve Yorumlanması 30
4. BULGULAR VE YORUMLAR 33
4.1 Birinci Sınıf Öğrencilerinin Yazım Yanlışları 33
4.1.1 Birinci Sınıf Öğrencilerinin Ses Bilgisi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması.37
4.1.1.1 Ünlü Uyumu 37
4.1.1.1.1 Büyük Ünlü Uyumu (Artlık/Önlük – Kalınlık/İncelik Uyumu) 38
4.1.1.1.2 Küçük Ünlü Uyumu (Dudak Uyumu) 38
4.1.1.2 */u/ /ü/, /ı/ /i/, /o/ /ö/* seslerinin karıştırılması 38
4.1.1.3 Ünlü Düşmesi/Ünsüz Türemesi 39
4.1.1.4 Ünsüz Benzeşmesi/Yumuşaması 40
4.1.2 Birinci Sınıf Öğrencilerinin Biçim Bilgisi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması 41
4.1.2.1 Fiil Çekimi 41
4.1.2.2 İyelik Eki 41
4.1.2.3 Belirtme Durumu 42
4.1.2.4 Kalma (Bulunma)Durumu 42
4.1.2.5 Ayrılma (Çıkma) Durumu 43
4.1.2.6 Yönelme Durumu 43
4.1.3 Birinci Sınıf Öğrencilerinin Söz Dizimi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması 43
4.1.3.1 Cümlenin Ögeleri 44
4.1.3.2 Ad Tamlaması 45

4.1.3.3 Ad Tamlamasının Farklı Kullanımı 45
4.1.3.4 Özne Yüklem Uyumu 46
4.1.4 Birinci Sınıf Öğrencilerinin Sözcük Bilgisi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması 46
4.1.4.1 Kelimelerin Yanlış Yazımı 46
4.1.4.2 Büyük Harflerin Yanlış Yazımı 47
4.1.4.3 Anadildeki Kelimenin Kullanımı 48
4.2 İkinci Sınıf Öğrencilerinin Yazım Yanlışları 48
4.2.1 İkinci Sınıf Öğrencilerinin Ses Bilgisi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması 55
4.2.1.1 Ünlü Uyumu 55
4.2.1.1.1 Büyük Ünlü Uyumu (Artlık/Önlük – Kalınlık/İncelik Uyumu) 56
4.2.1.1.2 Küçük Ünlü Uyumu (Dudak Uyumu) 56
4.2.1.2 */u/ /ü/, /ı/ /i/, /o/ /ö/* seslerinin karıştırılması 57
4.2.1.3 Ünlü Düşmesi/Ünsüz Türemesi 57
4.2.1.4 Ünsüz Benzeşmesi/Yumuşaması 58
4.2.2 İkinci Sınıf Öğrencilerinin Biçim Bilgisi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması 58
4.2.2.1 Fiil Çekimi 59
4.2.2.2 İyelik Eki 59
4.2.2.3 Belirtme Durumu 59
4.2.2.4 Kalma (Bulunma)Durumu 59
4.2.2.5 Ayrılma (Çıkma) Durumu 60
4.2.2.6 Yönelme Durumu 60
4.2.3 İkinci Sınıf Öğrencilerinin Söz Dizimi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması 60
4.2.3.1 Cümlenin Ögeleri 60
4.2.3.2 Ad Tamlaması 61
4.2.3.3 Ad Tamlamasının Farklı Kullanımı 61
4.2.3.4 Özne Yüklem Uyumu 61
4.2.4 İkinci Sınıf Öğrencilerinin Sözcük Bilgisi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması 62
4.2.4.1 Kelimelerin Yanlış Yazımı 62
4.2.4.2 Büyük Harflerin Yanlış Yazımı 63

4.2.4.3 Anadildeki Kelimenin Kullanımı 63
4.3 Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Yazım Yanlışları 63
4.3.1 Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Ses Bilgisi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması 69
4.3.1.1 Ünlü Uyumu 69
4.3.1.1.1 Büyük Ünlü Uyumu (Artlık/Önlük – Kalınlık/İncelik Uyumu) 69
4.3.1.1.2 Küçük Ünlü Uyumu (Dudak Uyumu) 69
4.3.1.2 /u/ /ü/, /ı/ /i/, /o/ /ö/ seslerinin karıştırılması 70
4.3.1.3 Ünlü Düşmesi/Ünsüz Türemesi 70
4.3.1.4 Ünsüz Benzeşmesi/Yumuşaması 71
4.3.2 Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Biçim Bilgisi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması 71
4.3.2.1 Fiil Çekimi 71
4.3.2.2 İyelik Eki 71
4.3.2.3 Belirtme Durumu 71
4.3.2.4 Kalma (Bulunma)Durumu 72
4.3.2.5 Ayrılma (Çıkma) Durumu 72
4.3.2.6 Yönelme Durumu 72
4.3.3 Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Söz Dizimi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması 72
4.3.3.1 Cümlenin Ögeleri 72
4.3.3.2 Ad Tamlaması 73
4.3.3.3 Ad Tamlamasının Farklı Kullanımı 73
4.3.3.4 Özne Yüklem Uyumu 73
4.3.4 Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Sözcük Bilgisi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması 73
4.3.4.1 Kelimelerin Yanlış Yazımı 73
4.3.4.2 Büyük Harflerin Yanlış Yazımı 74
4.3.4.3 Anadildeki Kelimenin Kullanımı 74
4.4 Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Yazım Yanlışları 74
4.4.1 Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Ses Bilgisi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması 74

4.4.1.1 Ünlü Uyumu 78
4.4.1.1.1 Büyük Ünlü Uyumu (Artlık/Önlük – Kalınlık/İncelik Uyumu) 78
4.4.1.1.2 Küçük Ünlü Uyumu (Dudak Uyumu) 78
4.4.1.2 /u/ /ü/, /ı/ /i/, /o/ /ö/ seslerinin karıştırılması 79
4.4.1.3 Ünlü Düşmesi/Ünsüz Türemesi 79
4.4.1.4 Ünsüz Benzeşmesi/Yumuşaması 79
4.4.2 Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Biçim Bilgisi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması 80
4.4.2.1 Fiil Çekimi 80
4.4.2.2 İyelik Eki 80
4.4.2.3 Belirtme Durumu 80
4.4.2.4 Kalma (Bulunma)Durumu 81
4.4.2.5 Ayrılma (Çıkma) Durumu 81
4.4.2.6 Yönelme Durumu 81
4.4.3 Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Söz Dizimi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması 81
4.4.3.1 Cümlenin Ögeleri 81
4.4.3.2 Ad Tamlaması 82
4.4.3.3 Ad Tamlamasının Farklı Kullanımı 82
4.4.3.4 Özne Yüklem Uyumu 82
4.4.4 Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Sözcük Bilgisi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması 82
4.4.4.1 Kelimelerin Yanlış Yazımı 82
4.4.4.2 Büyük Harflerin Yanlış Yazımı 83
4.4.4.3 Anadildeki Kelimenin Kullanımı 83
SONUÇ 84
KAYNAKÇA 92
EKLER 97
EK 1. KATILIMCI ÖĞRENCİLERİN KOMPOZİSYONLARI 97
EK 2. ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU 96
EK 3. ORİJİNALLİK RAPORU 97
EK 4. TURNITIN BENZERLİK İNDEKSİ 98

GİRİŞ

Günümüz bilimi sosyal özellikler gösteren birçok canlı türünün birbirleriyle iletişim kurabildiğini ortaya koymuştur. Ancak yalnızca insanlar önceden düzenlenmiş olan ve bir dizi sinyalin ötesine geçen bir dil geliştirmeyi başarabilmişlerdir. İnsan konuşmasının hayvanların iletişiminden hem zihinsel hem de fiziksel yönlerden farklılık içerdiğini ifade etmek mümkündür. İnsan beyninde yalnızca insanlara özgü bir temelde ses ve anlamı düzenleyen bir merkez bulunmaktadır ve hayvanların aksine bu merkezde dil içgüdüsel olarak kullanılmamaktadır.

İnsan dilinin kökenlerinin kesin olarak belirlenmemektedir. Ancak günümüz dillerinin kökenleri son iki yüzyılda yürütülen çalışmalarla geçmişe ışık tutabilmiştir. Günümüzde dünyada konuşulan yaklaşık 7000 dil bulunmaktadır. Bu diller, belli dil ailelerinde gruplandırabilmektedir. Diller; paylaşılan kelimeler, sesler ya da gramer yapıları ile birbirleriyle ilişkilendirilmektedir. Teoride her dil grubunun üyelerinin ortak bir atadan, tek bir dilden geldiği ifade edilmektedir.

Bütün dillerin kendilerine özgü kuralları ve sistemleri bulunmaktadır. Uluslararası etkileşimin küreselleşme ve teknolojik gelişimler doğrultusunda güçlenmesi, bireylerin ana dilleri dışında yeni diller öğrenmesi ihtiyacını artırmıştır. Yabancı dil öğrenmeye yönelik bu gereksinim, küreselleşen dünyanın hem iktisadi hem de sosyal çeşitli nedenlere dayandırılabilir. Yabancı dil öğrenme gereksinimini tetikleyen unsurlar arasında bireyin kendini geliştirme zorunluluğu, piyasadaki nitelikli eleman ihtiyacı ve bireysel gelişim açısından dünya vatandaşlığının önem kazanması gibi konuların bulunduğunu ifade etmek mümkündür.

Günümüzde mesleki kariyer gelişimi, kültürel çeşitliliği benimsemek açısından ülkeler arası seyahat imkânı, diğer milletlerden insanlarla iletişim kurabilmek, akademik iş birliği gibi alanlarda yabancı dillerin öğrenilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda yabancı dil bilmenin insanlar ve ülkeler arasında kilit bir iletişim unsuru olduğunu ifade etmek mümkündür. İş yaşamında, sektör fark etmeksizin bireylerin bir, iki, üç ve hatta daha fazla yabancı dile ihtiyaç duyabildikleri durumlar oluşabilmektedir. Nitekim İngilizcenin küresel

piyasada kilit bir dil olmasıyla birlikte İngilizce bilmenin bir ayrıcalık olmaktan çıktığını, bunun yanında yeni diller öğrenerek ilerlemenin gerektiğini belirtmek mümkündür. Bu doğrultuda yabancı dil eğitiminin önemi artmıştır (Göçer, 2008, s. 111).

Günden güne önem kazanan yabancı dil öğretiminde bir dilin öğretilmesi için sadece dil bilgisi ya da kelime öğretmek yeterli olmamaktadır. Yabancı dil eğitimine yönelik çalışmalar, zaman içinde ortak amaçlar ortaya koymuştur. Bu amaçlar öğretimi daha etkili hale getirmek, öğrencilere öğrendiklerini uygulayabilecekleri alanlar sunabilmek, okuduğunu anlama yetisini geliştirebilmek, hedef dildeki iletişim becerisini geliştirmek gibi hususlardır. Dil öğretimi bütünsel bir şekilde ele alındığında konuşma, yazma, okuma ve dinleme biçiminde dört temel beceride sınıflandırılması alışılmıştır.

Bu tez çalışmasında odağa alınan dil becerisi alanı yazılı anlatımıdır. Yazma becerisi, yabancı dil eğitiminde konuşma becerisinin ardından ikinci sırada gelmektedir. Yazma becerisi, bir dili temsil eden ortak sinyalleri kullanarak sağlanan yazılı iletişimi mümkün kılmaktadır.

Yabancı dil öğrenme sürecinde kullanılan yöntemlerden konuşma yeteneği ve uygulamasından sonra yazma yeteneği ve uygulanması, dilin temsilinde var olan işaretlerin ve belirtilerin ortak konuşanlar açısından anlaşılabilmesine fırsat sağlamaktadır. Yazma yöntemi ve yeteneği araştırmacılar açısından değişik şekillerde lakin aynı odak noktalarında ortaklaşarak tanımlanmıştır. Örnek olarak Rivers'e (1981) göre yazma yeteneği, kişinin konu hakkındaki birikimini, çok yönlü sistemler açısından başka becerilerini yazılı bir şekilde barındırabilen bir meta-bilişsel olgu olarak betimlenebilmektedir. Güneş'e (2014, s. 338) göreyse dilin kullanım kurallarını belirleyerek bu kuralları uyumluca anlatımın içine katabilmeye yönelik bilişsel yetenekleri barındıran bir süreç şeklinde tanımlanmıştır. Başka bir çalışmada Tiryaki (2013, 39) yazım yeteneğini, dilin söz dizimi ve sözcük bölümlerini şekillendirebilen, konuya dair bilgileri ortaya aktarmayı hedefleyen bir bilişsel faaliyet olarak betimlemektedir. Yazım yeteneğinin hafızayla olan ortak noktalarına değinen Çakır (2010, s. 11) ise bu yeteneği, kısa süreli hafızadan uzun süreli hafızaya bilginin geçişi sırasında aktif olan bilişsel bir performans şeklinde düşünmüştür. Yazım yeteneğinin akademik yeterlilikte ve kazanımdaki değerini vurgulayan çalışmalar olduğu gibi (örnek olarak Ungan, 2007, s.

467; Akdemir ve Eyerci, 2016) Kendi düşüncelerini aktarabilme yeteneğinin önemine değinen çalışmalar da mevcuttur (Sever, 2004, s. 13). Genelleyecek olursak yazma yeteneğinin Göçer'in (2010, s. 181) belirttiği gibi düşünceler barındıran ifadelerin yazılı hale getirilmesi adına elzem bir yetkinlik olduğunu belirtmek mümkündür. Genellemenin dışına çıkıldığındaysa yaratıcılık içeren bir yetenek olan yazmanın, konuşma yeteneği gibi birden daha fazla manayı ve yönü olduğunu belirtmek doğru olacaktır. Sonucunda yazım yeteneği dil bilgisi (anlam bilim, sözlük bilim, söz dizimi, morfoloji) ve noktalama kuralları dahilinde ortaya konulabilmektedir (Tüm, 2020, s. 138).

Türkçe öğretimi, bu dili konuşmayan ülkelerde git gide daha fazla merak uyandıran bir alana dönüşmektedir. Bu sebeple, Türkçe dil öğretimi açısından birçok yeni uygulamanın oluşturulması ve keşfedilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Bunun sebebi yabancı dil olarak Türkçe öğrenimi sırasında öğrenciler sıkça sorunla karşılaşmasıdır. Yeni bir ses düzeni, sözdizimi, biçim ve ana dilden farklı bir anlam hazinesi ve anlatım şekilleriyle karşılaşan öğrenciler, dilbilgisi yapılarını çözümlemeye çalışır ve sorunlarla yüzleşirler. Karşılaşılan zorluklar her dilde farklılık gösterir çünkü ses düzenleri, biçimsel yapıları ve söz dizimleri birbirlerinden farklılık gösterir. Bu farklardan da anlaşılacağı gibi her dilde okuma, yazma, konuşma ve dinleme yeterliliklerinde de farklı zorluk seviyelerinin oluşması beklenir. Bugüne kadar yapılan araştırmalar ve gözlemlerden çıkarılan husus, bu zorluklar çoğunlukla yazılı anlatım yeteneğinde ortaklaşmaktadır. Birçok öğrencinin ve öğretmenin gözlemlerinden göreceğimiz şekilde yazma yeteneği, dil öğrenirken zorlanılan dört temel becerilerden en zorlanılanıdır. Türkçenin yabancı dil öğreniminde de bu durum geçerlidir. Öğrencilerin yanlışları ve zorluk çektikleri yetenek çoğunlukla yazılı anlatım yeteneğindedir. Türkçenin yabancı dil olarak öğreniminde de en zorlu alan olarak gözüken kısım yazım yeteneğindedir. Türkçe Öğretim Merkezince 2008 senesinde yapılan bir araştırmada, yabancı dil olarak Türkçe öğrenmeye çalışan öğrencilerin yüzde kırkı yazılı anlatımda, yüzde otuz üçü konuşmada, yüzde on yedisi dinlemede be yüzde on altısı da okuduğunu anlamada zorluk çekmişlerdir. Bu nedenle, yazılı anlatımın, Türkçenin yabancı dil olarak öğrenilmesi sırasında önemsenmemesine rağmen geliştirilmesi en güç olan kısmı olduğunu belirtmek mümkündür.

Yabancı dil eğitiminde yazım yeteneğinin geliştirilmesinde hedef kişinin duygu ve düşüncelerinin öğretilen dilin niteliklerinin dahilinde ve planlı bir şekilde yazılı metne aktarılmasını sağlamaktır. Yazım yeteneği, uygulamalı bir beceri olduğundan kişi, edindiği yetenekleri somut bir şekilde gösterebilmektedir. Yazım yeteneği, kişinin dil ile ilgili hatalı ve doğru hamlelerinin geri bildiriminde, dil yeterliliğindeki eksikliklerin tespitinde değerli bir unsurdur. Bu yetenek bireyin bilgisi, konuyu algılayabilme seviyesi, sunuşundaki düzeni, hedefi ve konu hakkındaki düşüncelerini yazılı hale getirmesi adına gerçekleştirdiği bir zihinsel süreç gerektirir (Tiryaki, 2013, s. 41).

Alfabe farklılıkları, cümle düzeni farklılıkları, dil ailesi farklılıkları, gramer kurallarındaki ana farklılıklar gibi yapısal farklılıklar, yazılı anlatım yeteneğinin geliştirilmesi sırasında yüzleşmek durumunda olunan ana zorluklardır. Bu nedenle, dili öğrenenlerin hata yapma olasılıkları artmaktadır. Karşıtsal çözümleme ve yanlış çözümlemesi gibi yollar bu tarz ana sorunların çözümü adına geliştirilmiştir. İngilizce, Fransızca gibi dünya çapında uzun seneler geniş alanlarda konuşulan dillerin öğreniminde kullanılan bu yollar maalesef ki Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde köklü bir geçmişe sahip değildir.

Yanlış çözümlemesi, karşıtsal dilbilim kavramlarının yardımı dahilinde değerlendirilmesi ve uygulanması gereken bir uygulamadır. Karşıtsal dilbilim, iki ya da daha çok dilin fark ve benzerliklerini ortaya çıkarmak adına karşılaştırılmasından elde edilen bilgileri inceleyen uygulamalı dilbilimin bir alt alanıdır. Yanlış çözümlemesiyse karşıtsal dilbilimce açıklanmakta yetersiz kalınan problemlerin çözüme ulaşması adına yabancı dil öğrenme sürecinde önemli bir yeri olan bir yaklaşımdır. Sebebi ise bu yaklaşımın aracılığıyla öğrenilen dil ile bilinen dilin karşılaştırılabilmesi, bu diller arasında benzerlik ve farklılıkların tespit edilebilmesi ve bu benzer ve farkların ana sebeplerinin bulunabilir olmasıdır. Bu karşılaştırmalar sayesinde yazım yöntemi ile anlatım yeteneğinde ses bilgisi açısından, biçim bilgisi açısından, söz dizimi açısından, yazım ve noktalama hatalarını fark edebilmek ve tespit edebilmek mümkündür.

Türkçenin yabancı dil olarak öğreniminde yüzleşilen bir başka zorluk da belirtilen kitlenin niteliklerinin dikkatlice incelenerek yol, yöntem ve teknik geliştirme becerilerinin yeterli olmayışıdır. Yabancı dil açısından yazım eğitimini öretebilmek için seslenilen belirlenmiş

kitlenin nitelikleri (yaş, kültürel yapı ve anadil vb.) öncelik olarak bulundurulmalıdır; çünkü Arabistan ile Pakistanlıların dil nitelikleri birbirlerine göre değişiktir. Kişilerin ana lisanlarının cümle yapısı ön plana konulmalıdır. Örnek olarak, İngilizcede söz dizimi sırasıyla özne, yüklem ve nesne şeklindeyken; Türkçede bu yapı sırasıyla özne, nesne ve yüklem şeklinde olur. Anlaşılacağı gibi, farklı topluluklardan gelen farklı ana dilleri konuşan öğrencilerin yazınsal anlatım seviyelerini geliştirirken değişik zorluklarla karşılaşmak çok olağan karşılanmalıdır. Bu farklar, ders materyalleri ve öğretme tekniklerinin seviyesinin arttırılması ve gerekirse değişikliğe uğratılması gerekliliğini doğurmaktadır.

Araştırmada, Türkçe öğrenirken öğrencilerin yazınsal anlatım yeteneklerinde yüzleştikleri zorluklar ve uygularken yapılan yaygın hatalar, yanlış çözümlemesi yöntemine göre ele alınmıştır. Değerlendirmeden çıkarılan bilgilerle, Türkçenin yabancı dil şeklinde öğretilmesi yolunda materyal çıkarılmasına, yeni yollar ve teknikler çıkarılmasına ve daha dahil edici programların uygulanmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Çakır (2010, s. 9) araştırmalarında yazım yeteneğinin yabancı bir dil öğrenmeye çalışanlar adına zorluklarının sebeplerini, yazma yeteneğinin bir beceri olarak yapısal özelliklerini, öğretmenlerin sebebiyet verdikleri sorunsalları ve seviyelere ilişkin yüzleşilen sorunları ele almıştır. Yazım yeteneğinin önemsenmemesi, dahil olan faaliyetlerin geçiştirilmesi, ders müddetlerinin sınırlı olması ve öğrenen kişilerin bazı faaliyetleri uygulayacak yeterlilikte olmayışlarının aktarılması gibi sebepleri ortaya sunmuştur. Ayrıca bu problemlerin ortadan kaldırılması açısından süreç temelli yazılı uygulamalara yer verilmesini önermiş ve bu duruma bağlı öğrenci görüşlerini gündeme getirmiştir.

İnan (2014, s. 621) çalışmasında yanlış analizi uygulamasını kullanarak İranlı talebelerin yazınsal anlatımlarını değerlendirmiş, bu öğrencilerin özellikle dinleme ve konuşma yeterliliklerinde gelişme gözlemlenirken yazım yeterliliklerinde problemli sonuçlarla karşılaşmıştır. 2012-2013 bahar dönemi Tahran Yunus Emre Kültür Merkezi B2 seviyesindeki 71 talebenin yazılarında Keshavarz'in (2015) hata analizi tasnifine dayanarak meydana gelen bilgiler, Türkçe öğrenmeye çalışan on altı İranlını Türkçe yazınsal anlatımlarında yazım, noktalama ve ses bilimsel, sözcük- anlamsal, biçim ve söz dizimsel ve zaman temelli hatalar yaptıklarını gözlemlemiştir. Tiryaki'nin (2013, s. 41) araştırmasında

Türkçe öğretiminde yazım yeteneğini kavram bütünlüğünce incelemiştir. Yazım yeteneğinin öğretilme sürecinin; cümle, kelime, alfabe, paragraf ve metin öğretimi biçiminde sıralanabileceğini dersin işlenmesi sırasındaysa motivasyon ve ön tasvir, örnek metin inceleme, hazırlık, taslak oluşturma, düzenleyerek yeniden yazma, düzeltme ve yayımlama basamaklarıyla uygulandığını açıklamaktadır.

Ünsal (2008) "Yazma Öğretimi" başlıklı yazısında, yazma sürecinin diğer yeteneklere kıyasla son sırada yer aldığını fakat sözlü iletişim gibi yazılı iletişimin de değerli olduğunu söylemiştir. Araştırmasında, yazının yazılışının öncesi, yazıldığı sırada ve ardındaki faaliyetlerin ne gibi uygulamalar olduğu anlatılmış, kontrollü, amaçlı ve serbest yazma çeşitlerinden bahsedilmiş ve Taxi!1 Fransızca öğreniminin yöntem kitabındaki yazım alıştırmalarından örnekler ile yazım dünyasıyla ilişkili alıştırma çeşitlerini sunduk.

Şeref (2013, s. 44) araştırmasında dil öğreniminde uygulanan yaklaşım ve yöntemlerin değeri oluşunu vurgulamış ve bu açıdan iletişimsel lisan yaklaşımlarının uygulamalarının konuşma ve yazma yetenekleri için değerliliğini geliştirilen faaliyetlerle bir arada göstermeye çalışmıştır. Faaliyetlerin hazırlanışında iletişimsel yöntemde uygulanan lisan öğretim yöntemlerinden (Grup Çalışması ve ikili çalışma, doğaçlama, drama, benzetim, rol yapma, iletişim oyunları, sorun çözme) yararlanıldığı söylenmiştir.

Arslan ve Klicic (2015), araştırmalarında Türkçe öğretiminde yazım yeteneğinin seviyesinin artırılması yolunda yüzleşilen problemleri Bosna Hersek örneğiyle gündeme getirmeye niyetlenmişlerdir. Yazım yeteneğinin ilk olarak son kısma bırakılmayıp öteki yeteneklerin gelişimleriyle beraber geliştirilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Bosna Hersek'te B2 seviyesi için rastgele seçilen on beş talebe ile deney yapılmış ve yazım yetenekleri üzerine birçok araştırma ve test uygulanarak bilgi toplanmıştır. İncelemede elde edilen 17 sonuçlara göre talebelerin birçoğu ğ, ö, ı, ü, j gibi harflerin kullanımında sıkça problem yaşamaktadırlar. Yarıca talebelerden istenilen belirlenmiş kelimelerden oluşacak paragraf yazımı denemesinde talebelerin çoğu kelime haznelerinin dar olmasından kaynaklı paragraf yazamadıkları gözlenmiştir.

Dincel ve Maden (2015), yabancı talebelere yazım yeteneğinin zor bir süreç ile öğretilebileceğini, araştırmalarında ülkemizde bulunan yabancı talebelerin yazma kaygılarını

cinsiyetlerine, uyruklarına, öğrenim gördüğü kurumlara, kullandıkları diğer yabancı dillere, Türkçeyi öğrenme amaçlarına, Türkçe düzeylerine, okuma alışkanlıklarına göre değişkenler neticesiyle ele almak ve bu değişkenler yönüyle talebelerin yazma kaygıları içinde anlamlı bir fark olup olmayışını tespit etmeyi amaçlamışlardır. Yüz yetmiş iki yabancı uyruklu talebenin üzerinde tarama modeliyle uygulanan çalışmada "Yazma Kaygısı Ölçeği" uygulanmıştır. Talebelerin Türkçe yazarken sıkça kaygılandıkları, kaygı seviyelerinin uyruk, alfabe değişkenliği, okuma alışkanlığı şeklinde durumlarla nitelenerek farklılaştığı fark edilmiştir.

Şengül (2014, s. 327), öğrencilerin Türk alfabesine karşı yaşadıkları sorunların ne boyutta olduğunu ortaya çıkarmak ve yaşanan problemlere çözüm bulmayı amaçlamıştır. Atatürk Üniversitesi Dil Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezinde, Gaziantep Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezinde ve Fırat Üniversitesi Dil Eğitim-Öğretim ve Araştırma Merkezinde Türkçe dilini öğrenmeye çalışan C1 seviyesindeki kırk beş talebeye sekiz unsurlu yarı yapılanmış görüşme formu sunulmuş ve dikte yolu ile metin yazdırılmıştır. Elde edilen bilgi sonucuyla talebelerin çoğu *a, e, ı, i, o, ö, u, ü, c, ç, ğ, l, ş, y* seslerini ve harflerinin seslendirirken ve yazarken sorun yaşadıkları gözlemlenmiştir. Genel açıdan bu ses ve harflerin kalın ve ince şekillerinin yerlerini birbirinden karıştırdıkları fark edilmiştir.

İşcan (2015, s. 14), araştırmasında yazım yeteneğine karşı yaşanan zorlanmanın yazma kaygısına sebep olduğunu, durumun talebelerin akademik başarılarında negatif sonuçlar doğurduğunu göstermitir. Öğrencilerin yazmaya karşı negatif bir duruş gösterdikleri ve kaçtıkları hatta yazmaya zorlandıkları durumlarda agresif davranış kalıpları sergiledikleri değişik araştırmalardan ortaya çıkmıştır. Araştırmada Türkçe öğrenmede yazmaya karşı kaygı hissetme hususunu Ürdün Üniversitesi örneği incelenerek, çalışmanın içinde Ürdün Üniversitesi Türkçe bölümünde okuyan yüz talebe incelenmiştir. Cheng'in (2004, s. 320) yirmi iki unsurlu SLWAI (İkinci Dilde Yazma Kaygısı Ölçeği) uygulanmıştır. Araştırmada alınan sonuçlara göre Ürdünlü talebeler Türkçe yazı yeteneklerine ilişkin somatik ve sosyal kaygı seviyeleri yüksek sonuçlanırken, bilişsel kaygı seviyeleri düşük seviyede gözlemlenmiştir.

Nurlu ve Kutlu (2015, s. 751) ise Türkçe öğrenmeye çalışan Afgan talebelerin giriş seviyesinde yapmış oldukları yazım yanlışlarını incelemiş ve çözüm önermiştir. Nitel inceleme yollarından belge incelemesi ile belgesel kaynak derlemesi modelinin uygulandığı araştırmada, bulunan kaynaklar araştırılıp değerlendirilmiş, sonuçta gözlenen yanlışlar ve bu yanlışların çözümleri için öneriler hakkında fikir beyan edilmiştir. Araştırma sonucu gözlemlenen hatalar tespit edilmiş ve yazım, ek, kelime hataları olarak tablo şeklinde bir araya getirilmiştir.

Emiroğlu (2014), Mevlâna Üniversitesi TÖMER (Türkçe Öğretim Merkezi) dâhilinde 2012-2013 eğitim döneminde 51 talebeye, Türkçe öğrenimi sırasında yaşayacakları problemleri araştırabilmek adına üçlü derecelendirme sistemi (çok zorlanırım, biraz zorlanırım, hiç zorlanmam) yardımıyla değerlendirme yapmıştır. Bu araştırmada ayrıca ülkeleri, yaşları ve eğitim dereceleri de göz önünde bulundurularak talebelerin eş seslilik, fiilimsiler, edatlar, deyimler, şahıs ekleri, iyelik ekleri, ünlü türemesi, bağlaçlar, ek eylem gibi konularda çok zorlandıklarını; büyük harf kullanımı gerçek anlam, somut anlam, isimler, fiiller, çokluk eki, soru eki, olumsuzluk eki ve cümle öğeleri ayırma gibi konularda ise daha az problem yaşadıkları belirlenmiştir.

Tok (2012, s. 261), yazım becerileri alanında talebelerin Türkçe öğrenmede birçok problemle karşılaşması ve yazmaya duydukları isteğin düşük olması bu alan açısından dikkatle incelenmesi gerekenler olduğunu belirmiştir. Özellikle değişik yollar uygulayarak yazma denemeleri bir açıdan ilgi uyandırıcı şekle gelebileceğini öteki açıdan da talebelerin yazım kalitelerini artıracağını belirtmiştir. Araştırmada iki değişik yayınevi aracılığıyla hazırlanan ders materyalinde yazın yeteneğine ne sıklıkla yer verildiği ve yazma denemelerinde meydana çıkarılan faaliyetlerin ne gibi yollar kullandığını fark etmeye çalışmıştır. Bu hedefle doküman incelemesi yapılmış giriş seviyesi yeteneklerin geliştirilmesini amaçlayan faaliyetlerin yüzdelik dağılımları tespit edilmiş ve yazma denemelerine fırsat veren faaliyetlerde ne gibi yollar uygulandığını gün yüzüne sunmaya çalışmışlardır.

1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı Afganistan'da Belh Üniversitesinde Yabancı Dil Olarak Türkçe öğrenen üniversite 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerin karşılaştıkları yazılı anlatım yanlışlarını güçlüklerini ve yaptıkları temel hataları belirlemek ve yapılan bu hataların çözümlerine yönelik öneriler sunmaktır.

Bu amaç doğrultusunda araştırmanın araştırma soruları şunlardır:

1. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Afganistanlı Özbek öğrencilerin yaptıkları ses bilgisi ile ilgili yanlışları nelerdir?

2. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Afganistanlı Özbek öğrencilerin yaptıkları biçim bilgisi ile ilgili yanlışları nelerdir?

3. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Afganistanlı Özbek öğrencilerin yaptıkları söz dizimi ile ilgili yanlışları nelerdir?

4. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Afganistanlı Özbek öğrencilerin yaptıkları yazım ile ilgili yanlışları nelerdir?

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde tez çalışmasının ele aldığı temel konular hakkında literatür bilgisi sunulmaktadır. Bu bağlamda Dil kavramı, Türk dili, Yabancı Dil Olarak Türkçe ve öğretimine yönelik bilgiler vererek tez çalışmasının kuramsal çerçevesi oluşturulmaktadır.

Birçok düşünür tarih sürecinde dili birbirlerinden daha değişik şekillerde tanımlamışlardır. Dil, insanlar arasındaki iletişimi, anlaşmayı meydana getiren, toplumun dahil olduğu bir oluşumdur. Dil, insanların fikirlerini ve hislerini aktarabilmek adına kelimeler veya işaretlerle uyguladıkları anlaşmadır (Türk Dil Kurumu, 2009, s. 526).

Ergin açısından ″dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir″ (1986). Ercilasun açısından dil milli bir olgu olup şu düşünceleri eklemektedir: ″Dilin milli olmasının bir başka ölçüsü, nesiller arasında bağ kurmasıdır. Dil, din, gelenekler gibi değerlerle nesilleri birbirine bağlanmayan topluluk, zamanla millet olmaktan çıkar″ (Ergin, 1986).

Dil insanlar için bir iletişim aracı olduğu kadar bir milletin hafızası (Ungan, 2007, s. 20) görevini de oluşturur. Saussure'ün (akt. Toklu, 2003) bakış açısında dil, toplumsal bir kavram ve o dile sahip olan milletin anlaşma kodudur; sözlükleri andıran bu kodun herkese ait olduğu ve iletişimin başlamasıyla birlikte herkesin bu kodu kullanmasıdır. İletişim dilin birçok etkinliğinden olan konuşma, yazma, dinleme ve okumayla meydana gelmektedir. Dil öğrenimi bu faaliyetlerde etkili bir halde uygulanmaya çalışılmaktadır. Bu vesileyle kişilerin dil yeteneklerinin seviyelerinin arttırılması hedeflenmektedir. Fakat dil öğrenimi her yeni süreçte ortam ve şartlara uyumlu olacak şekilde sunulmaktadır. Toplumun iletişim yollarının tıkandığı zamanlarda yüz yüze veya sadece yazılı metinler yoluyla dil öğretimi sunulurken bugün durum bunun haylice ilerisindedir.

Dil, verilerin dışa sunumu ve insanların bilinçaltında ellerinde olan verilerin yansımasıdır. Bu vesileyle hisler ve fikirler diğerlerine kolaylıkla geçebilecektir.

Bunun dışında dil bir fikir mabedidir ve bunun dahilinde gerçekliği ve fikirleri bir araya getirerek meydana getiren tek araçtır. İnsanlığın gelişim sürecinde var olan dil, dünya ve insanların günbegün değişimine rağmen, bu araç her süreçte değerli bir konuma sahip olmuştur. Dilin tarihi insanların ilk çıkışıyla başlamıştır. İlk başta insanların ses ve simgelerle durumlarını dışa vurdukları düşünülmektedir. Çağların ilerlemesi ve düşünsel seviyemizin gelişmesiyle dilin acele bir halle değişim geçirerek söze ve anlama dönüştüğü düşünülmektedir (Aktaş, 2009, s.29).

Aksan dili, insanın edinmiş ve edineceği tüm birikimini, ortaya çıkarttığı tüm ürünlerini, anıları, hisleri ve fikirlerinin iç ve dış dünyasındaki durumlara yansıyışını dahiline alan ve birçok bilimi dahilinde barındıran bir bütünlük olarak atfeder (2009 s. 11). Dahası dil bir milleti millet yapan, konuşulan kültürü yansıtan seslerden, duygular ve düşüncelerin dışa aktarımıyla oluşan bir iletişim ağıdır.

Dilin tek amacı konuşma ve anlaşmaya araç olmak değildir. Kullanılan her bir dilin kendine has bir yazı dili de mevcuttur. Yazı dili, kullanılan dilin kurallarını ve kompleks özelliklerini sunar. Konuşma dili zaman içerisinde güncellenebilir ve gelişim gösterebilir lakin yazı dilindeki kural ve bütünlükler çok az değişim gösterir. Bir milletin dil yapısında farklı şive, lehçe ve ağızlar olabilir. Bu konuşma dilindeki farklı kullanımların dışa yansıyan yapılarıdır. Yazı dili ise o milletin ortak, tek ve kuralları dahilinde kullanımıdır.

Konuşma dili içerisinde zaman aşımına uğramış kelimelerle, deyimlerle ve atasözleriyle teknoloji ve duruma bağlı olarak farklılaşma gösterebilir. Dahil olunulan zamana bağlı konuşma diline yeni kavramlar ve kelimeler farklı anlam barındıran ifadeler dahil olabilir. Lakin yazı dili kısıtlı değişim sergilemesinden dolayı, bir ülkenin tarihi, kültürel oluşumu gibi kavramlar hususunda çok kadim ya da yen ve sabit verilere kolaylıkla ulaşılabilir.

Sonucunda bir milletin veya ülkenin konuşma ve yazı dili, o ülkeye veya millete dair olan kültürel, coğrafi, tarihi, sosyal, siyasi kaynaklara hızlıca erişebilme fırsatı sunmaktadır.

2. 1. YABANCI DİL KAVRAMI

Dünya tarihi açısından yabancı dil öğrenme kavramının ilk olarak nerede ve nasıl kullanılmaya başladığı hakkında bir fikre ulaşmak mümkün değildir. Eski çağlarda yazının daha bulunmadığı dönemlerde, yabancı dil öğreniminin, dilin konuşulduğu toprakları ziyaret ederek veya o dili konuşan kişilerin öğretiminden yararlanılarak yabancı dil öğrenildiği düşünülmektedir (Demircan, 1990, s.141). Yabancı dilin öğrenilmesinin geçmişimizden günümüz şartlarına kadar birbirinden farklı sebeplerle gerekliliği düşünülmüştür. Geçmişte bazı ülkeler ve toplumlar, siyasi, askeri, sosyal ya da ekonomik sebeplerden ötürü yabancı dil öğrenmenin gerekliliğiyle yüzleşmişlerdir. Zamanın koşulları sebebiyle o dönemde yabancı dil öğrenmek ve anlamaya çalışmak zorluklarda dolu bir süreçti. Zamanla gelişen ve dünyada bir trend haline gelmeye başlayan milletler arası ilişkilerin önemi sebebiyle toplumlar, iletişim haline girecekleri ülkelerin dillerini öğrenmenin bir çeşit ihtiyaç haline geldiğini görmeye başlamışlardır (Ungan, 2007). Günümüz koşullarında ise teknoloji ve bilimin çabuk bir halde gelişmesi vesilesiyle, farklı toplumları arasındaki iletişim artmış ve birbirleriyle iletişim etkileşim kapasiteleri gelişmişti. İletişimin önündeki engeller sanki bir tuşla ortadan kalkmıştı.

Yabancı dil öğrenimi ya da öğretimi ile alakalı birçok yol, yöntem ve teknik geliştirilmiş ve bu hal adeta bir yarışa dönüşmüştür. Etkin bir şekilde yabancı dil öğretmek ancak öğrenci merkezli eğitimle, uygun materyallerin bulunmasıyla ve teknik yeterliliklerin sağlanmasıyla mümkündür (Kara, 2010, s.661). Yabancı dil öğrenmede uygun yol ve tekniklerin kullanımı öğrenim sürecinin hızlıca ve kolay bir şekilde geçmesini sağlayacaktır. Dil eğitiminde rastlantısal yollarla yapılan eğitimin başarılı olamayacağı, belirlenmiş ve kanıtlanmış yöntemlerle eğitimin yapılması gerekliliği bellidir (Demirel, 1987). Bu eğitim sürecinde okuma, yazma, konuşma ve dinleme birbirleriyle birleşik bir şekilde hepsini yeterince öğreterek ilerlenmesi gereklidir (Demir ve Açık, 2011). Lakin bu dört temel becerinin benzer seviyelerde gelişememesi de mümkündür. Yabancı dilin nitelikleri, o dili öğrenecek olan kişi için önemlidir. Öğrenilecek dilin eğitimi sırasında bu dilin nitelikleri, öğrenenin o dildeki başarısı için öğrendiği dil ile kendi dilindeki alfabe ve yazı dizgesinin benzerlikleri ve farkları eğitim süreci için etkili bir konudur (Çelik vd., 2015 s.17). Örneğin, Japon bir öğrencinin

Türkçe öğrenmesi sırasında kendi dilinin alfabesi ve yazı dizgesiyle Türkçenin niteliklerini karşılaştırdığında, bu diller arasında birçok farkla karşılaşması ve bu farklar yüzünden problemler yaşaması kaçınılmazdır. Bu sebeple yabancı dil eğitiminde hedeflenene erişmek adına bazı ilkelerle belli bir plan dahilinde adımlar atmak elzemdir.

Yabancı dil öğrenmek adına gerekebilen bazı genel ilkeler:

● Dinleme ve konuşma yetenekleriyle eğitime başlanması,

● Giriş seviyesi cümle yapılarının ve ezberlemenin sağlanması,

● Öğrenilen dilin kullanımının pekiştirilmesi,

● Öğrenilen dilin seslerini uygun bir şekilde çıkarılmasının öğretilmesi,

● Öğrenilen dil ile ana dil arasındaki değişik seslerin ve yapıların sunulması,

● Materyal kullanımında kolaydan zora sıralanıp gösterilmesi,

● Yeni cümle oluşumlarının önceden öğretilmiş sözcüklerle öğretilmesi,

● Kişilere öğrendikleri dilin kullanma fırsatının sunulması,

● Temel seviyede olan kişilerin dilsel yanlışlarının düzeltilmesi,

● Öğrenilen dilin ana dili gibi konuşmasının öğretilmesi,

● Öğrenilen dilin kültürünün de öğretilmeye çalışılması,

● Kişisel farklılıkların dikkate alınması,

● Öğrenen kişilerin sınıf içinde daha çok konuşma yapmalarına fırsat sunulması,

● Öğrenilen dil ile ilgili bütün bilgilerin öğretilmeye çalışılmaması,

● Öğrenen bireylere sorumluluklar verilmesi,

● Her ders için çeşitli planların yapılmasına dikkat edilmesi,

● Öğrenen kişilerin başarısını belirlerken öğretilen konulardan sorumlu tutulması, öğretilmeyen konulardan sorumlu tutulmamasıdır.

Dil bir topluluğun aralarındaki anlaşmayı sağlayan araç olmanın dışında o topluluğun kültürel hazinelerinin devamlılığını da sağlayan ana etmenlerdendir (Özbay ve Çeçen, 2002, s.55). Dil bir topluluğun yansımasının peşi sıra o topluluğun nitelikleri ile bir araya gelerek kültürü en uygun şekilde ifade eden unsurdur. Yabancı bir lisan öğretildiği sırada o dilin ait olduğu milletin maddi ve manevi hazineleri yani kültürü de bu eğitimle öğrenene sunulmaktadır (Demir ve Açık, 2011). Bir kültür bütün açılarıyla algılandığında o kültürün hangi dilin etkisiyle hareket ettiğini anlamak mümkündür (Kırkkılıç, 2002, s.35). Bu halde dil ile kültür arasındaki ilişki yabancı dil eğitimi adına önemli bir durumdur. Yabancı dilde o lisana ait kültürü algılamanın ve benimsemenin dili öğrenmeyi basitleştireceği öngörülmektedir. Dil ile kültür birbirleriyle iç içe kavramlardır.

Yabancı bir dili öğrenmek, o dili anadili gibi kullanan bireylerle yazılı ve sözlü iletişime geçip onları anlamak ve kendini anlatabilmek demektir. Yabancı bir lisan öğrenilme aşamasında yalnızca dört ana yetenek öğretilmez. O dilin grameri, kuralları ve dilin kullanım yeteneklerinin yanı sıra o dilin konuşulduğu ülkenin kültürüyle de tanıştırılır (Şahin, 2014).

2.1.1. Dil Türleri

Bugün konuşulan dil sayısı günbegün azalma eğilimi göstermektedir. Bu lisanların çoğu unutulmaya başlanmış ya da eskisi kadar fazla konuşulmadığından dolayı yok olup gitmiştir. Tarihsel süreç içerisinde dünyada birçok farklı topluluk yaşamış ve bu topluluklar kendilerine has diller yaratmışlardır. Fakat zaman içinde milletlerle beraber lisanları da yok olup gitmiştir. Bu sebeple dünya üzerinde şu ana dek konuşulan lisan sayısı hakkında bir rakam vermek pek mümkün değildir. Günümüzde yaşayan dil sayısı ise 7000'den fazladır. .

Bütün milletlerin veya toplumların kendi özelliklerine dayalı lisan yapıları bulunmaktadır. Bu dilleri anlamaya ve sınıflandırmaya çalışan kurum olan dil bilimciliği, iki önemli değişkenin önemini vurgulamaktadır. Biri tarih, diğeri ise dillerin iç işleyişiyle alakalı olan ana nitelikleridir. Günümüz dillerinin tamamının bir sistematik yapısı mevcuttur. Eski lisanların yeni lisanlarla karşılaştırılması neticesinde diller arasında akrabalık olduğu gün yüzüne çıkmıştır. Bu sayede benzer temel dilden çıkan diller birbirleri ile akraba olarak görülmüş ve dil ailelerini oluşturmuşlardır (Korkmaz, 2009, s.62).

Günümüzde hala kullanıcıları olan dillerin birbirleri ve bilinen en kadim dillerle kıyaslanması, günümüz dünya lisanlarının, aslında az sayıda kadim ana dillerin zamanla farklılaşmaya uğrayarak dallanıp budaklanmasıyla oluştuğunu ortaya çıkarmıştır.

2. 2. TÜRK DİLİ

2. 2. 1 Geçmişten Günümüze Türk Dili

İlk olarak Türk dilinin özelliklerinden bahsetmeden, Türkçenin gelişimi ve zaman evrelerine bakmakta fayda vardır. Tarihi açıdan bakıldığında Türk dilinin tarihi, yazı dilinden daha eskiye dayanmaktadır. 13. yüzyıldan itibaren Türkçenin konuşulduğu alan genişlemiş, yeni yazı dilleri gelişmeye başlamıştır. 20. yüzyıldaki gelişmeler sonucunda da günümüzdeki Türk yazı dilleri ortaya çıkmıştır.

2. 2. 2. Yapısı Bakımından Türk Dili

Eklemeli, dillerde dil kökleri aynı kalmaktadır. Türkçe sondan eklemeli bir dildir. Dildeki ekler köke eklenerek, kelimeler genişletilir. Türk dili, oldukça fazla eke haiz olduğundan dolayı çok sayıda kelime türetilebilir. Kelimelere yeni ekler eklenmesiyle değişik anlamlar üretilir. Eklerin isim veya eylemin anlamının genişletilmesi için kullanılması, Türk dilinin mühim özelliklerinden biridir.

Ekler, çekim ekleri ve yapım ekleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yapım ekleri açısından Türk dili zengin sayılacak bir dildir. Yapım ekinin görevi kelime köküne ve köke bağlı eklere gelerek, kök ve oluşan yeni kelimeler içinde anlam bağları kurarak yeni kelime biçimleri üretmektir. Çekim eklerinin kullanım alanları yapım eklerine kıyasla daha çoktur. Çekim ekleri, kelime anlamını değiştirmeden kelimeye yapısallık katmaktadır. Ön ek yoktur. Sıfatlarda öne gelen ögeler ön ek sayılmaz, y*eşil > yemyeşil, sarı > sapsarı* vb.

Türkçe sözvarlığı Türkçe kökenli kelimelerin yanında Arapça ve Farsça kökenli sözcükleri içermektedir. Arap ve Fars dillerinden geçen bazı kelimeler o denli Türkçeleşmiştir ki orijinal dilindeki işlevlerinden ve anlamlarından bir hayli farklılaşmışlardır.

Türkçede doğru cümle yapısı özne, tümleç, yüklem biçimindedir. Günlük konuşmada devrik cümleler çoğunlukla kullanılır. Mesela *Yarın misafir gelecek* yerine *Misafir gelecek, yarın* denebilir ama bunun anlama etkisi vardır.

Türk alfabesi, Lâtin harfleri esas alınarak, 1 Kasım 1928 günü, 1353 sayılı kanunla yürürlüğe girmiştir. Kanun gereğince, Türk alfabesinde 29 harf bulunmaktadır. Bunların 21'i sessiz, 8'i de seslilere karşılık gelir. Lâtin alfabesindeki 'q', 'x' ve 'w' sesleri yerine; Türk alfabesine 'ğ', 'i', 'ş' harfleri katılmıştır.

Türk alfabesi, her bir ses karşılında bir harf ve her bir harf için farklı bir ses prensibi düşünülerek ayarlanmıştır. Bu bağlamda Türk dili, yazı dili ile konuşma dili birbirine olukça yakın sayılabilir.

2. 3. YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

Globalleşen dünyada Türkçe öğrenimi günümüzde ehemmiyet kazanmaktadır. Türkçe, coğrafi bakımdan geniş bir alanda konuşulmaktadır (Güzel ve Barın, 2013). Türkçe dünyada konuşan kişi sayısı açısından önemli bir dildir.

Türk dili, hem bugüne kadar bulunmuş tarihi yazılı kaynakları hem konuşulan bölgeler bakımından coğrafik dağılımı hem de dil yapısı bakımından dünyada en çok öğrenilmek istenen diller arasında bulunmaktadır. Halihazırda ülkenin coğrafik konumu düşünüldüğünde de ikinci üçüncü dil olarak Türkçe öğrenimi de mühimdir; zira Türkiye her bir taraftan göç alan bir ülke konumundadır. Bunun nedeni muhtelif ülkelerdeki iktisadi sorunlar, savaşlar, siyasal durumlar, eğitim ve benzeri biçimdeki etmenlerdir.

Balkan, Afrika, Orta Doğu ve Orta Asya ülkelerinden ve bilakis bu ülkelerdeki yükseköğretim imkanlarının kifayetsiz kalması sebebiyle üniversite eğitimi için Türkiye, büyük bir beyin göçüne ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye'deki lisans düzeyi eğitim

kuruluşlarının çoğunun öğrenim dili Türkçe olduğundan, yurt dışından gelen her talebe için Türkçe dil yeterlilik sertifikası istenir. Bu nedenle gelen öğrencilerin Türkçe bilmeleri ve istenen sertifikayı almaları mecburidir. Bu zaruri durumun karşılanması için muhtelif eğitim kurumları kendi bünyelerinde Türkçe Öğretim Merkezleri kurmuşlardır. Bu kurumlar öğrenciler için yeterli dil eğitimi vererek, süreç sonucunda sertifika vermekle yükümlüdür. Bu merkezlerin haricinde, ihtiyaca yönelik eğitim veren özel müesseseler de mevcuttur. Fakat bu müesseselerin resmi açıdan sertifika vermek gibi yetkileri yoktur. Örneğin, Yunus Emre Enstitüsü bu mevzuda vatanımızda hizmet veren mühim kurumlardandır. Fakat diğer kuruluşlardan başka şekilde Yunus Emre Enstitüsü, yurt dışında yabancı ülkelerde de öğrencilere eğitim imkânı sunar. Bu durum, Türk dilinin dünya çapında tanınıp bilinmesi bakımından mühim bir noktadadır.

Eğitim öğretim haricinde farklı nedenlerle ülkemize göç eden ve hatta yerleşen çevreler için dil öğrenimini tekrar Türkçe Öğretim Merkezleri, hususi müessese ve kuruluşlar, halk öğrenim merkezlerinin açmış olduğu Türkçe kursları karşılamaktadır.

Ülkenin modernleşmesi, Türkçenin dünyada kullanılan bilim dilleri arasında yer alması için mühim bir yere haiz olan ikinci üçüncü dil olarak Türkçe öğrenimi; öteki ülkelerdeki insanların vatanımızdaki gelişmelerle ilgili malumat sahibi bulunmasına, aynı zamanda meydana gelen bilimsel gelişmeler takip etmesini mümkün kılar. İkinci-üçüncü dil olarak Türkçe öğrenimi, bu hususlarla beraber muhtelif ihtiyaçlara da ehemmiyet verilmesi, dahası üstüne çalışılması gereken bir alan durumundadır.

2. 3. 1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi

Türkçenin ikinci üçüncü dil olarak öğreniminin tarihi, dilin kendi tarihi gibi uzak geçmişe dayanmaktadır. “Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi serüveni Kaşgarlı Mahmut’un 1072-1074 yılları içinde yazdığı *Dîvânu Lugâti’t-Türk* ile başlar”. Karahanlılar zamanında, hükümdar Satuk Buğra Han tarafınca İslam, devletin resmi dini olarak kabul etmiştir. Kur’an Arapça olduğundan dolayı, Arapça sözcükler de halkı içinde kullanılmaya başlanmıştır. Vaziyet böyle olunca, o dönem düşünüldüğünde Türk dili için sıkıntılar görülmüştür.

"Kaşgarlı Mahmut hedef olarak Araplara Türkçeyi öğretmek, gaye olarak da Türkçenin Arapçadan daha üstün bulunduğunu imlemek adına *Dîvânu Lugâti't-Türk* isminde eseri yazmıştır"(Güzel ve Barın, 2013). Kaşgarlı Mahmut eseri lügat gibi oluşturmuştur. "Bu lügat, karşılaştırmalı dilcilik yöntemine müsait yazılmıştır" (Bozkurt, 2012, s.9). Yazar, bu eserde muhtelif yörelerden birleştirdiği sözcükler haricinde Türk halkının inanç, örf adet, töre görenek, coğrafya ve kültür bilgilerine de yer vermektedir. Sözlükte Türkçe sözcükler Arapça açıklamalarla tanımlanır. Tanımlanan kelimelere örnek tümceler verilir. Sözlüğün içerdiği kelime haznesi çok zengindir. Yazar eserinde Türk dilinin dil bilgisi içeriklerine de yer verir. Bunun yanı sıra Kaşgarlı Mahmud; Türk dilinin şive, lehçe ve ağız ayrımlarından meydana gelen muhtelif farklılaşmalarını anlatır hatta bu farklılıkların karşılaştırmasına da yer verir.

Yazar, *Dîvânu Lugâti't-Türk*'ün başlarında Yaratıcının dünyanın yönetim yularını Türklere verdiğini öne sürerken, Arap halkına yönetimde mühim ve yüksek mevkilere gelmek amacıyla Türk dili öğrenmelerini önerir.

"*Dîvânu Lugâti't-Türk*, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi hususunda yazılı bir materyaldir. Bu; eserin kültür aktarımı yapmış olmasından, bir dil tedris yöntemi olarak tümevarım yöntemi kullanmış olmasından anlaşılabilir." (Onan, 2003, s.425). Aynı zamanda Kaşgarlı Mahmud'un en başında bu şekilde bir amaçla hareket etmesi şöyle açıklanabilir:

Yazar bu eserde medreselerde yapılana benzer şekilde tümevarım yöntemini izlemiş, fazla sayıda örnekten hareketle kurala erişip, bugün de dil öğreniminde izlenen bir metot kullanmıştır.

Dil öğreniminde metinlerin ehemmiyetini iyice kavrayarak ayırt edip, yer verdiği örnekleri günlük hayattan, atasözü, deyim ve benzerinden elde etmiştir.

Türk dili öğretmekle beraber kültürü de anlatma, gösterme gayesiyle, bu mevzuya hususi bir ehemmiyet göstermiştir.

Öğrenmek için tekrarın ne kadar önemli olduğunu bildiğinden başlarda anlattığı bir konuya gerekli gördüğü noktalarda tekrar yer vermiştir.

Kullandığı bu başarı göstermiş yöntemi buluncaya kadar epeyce gayret gösteren yazar, iki senede eseri üç defa yazıp beğenmeyerek, sonunda kati olarak dördüncü defa yazışında esere son halini vermiştir. Bu şekilde yaparak, kendisinden sonraki yazarlara da ders niteliğinde bir öğüt vermiştir (Barın, 2004, s.20).

Ali Şir Nevâyî'nin kaleme aldığı *Muhakemetü'l Lugateyn* isimli eser, yabancılara Türkçe'nin öğretilmesi amacıyla yazılmış olan en büyük ikinci eser olarak ifade edilmektedir. Ali Şir Nevâyî bu eserinde Farsçaya karşı Türkçeyi müdafaa etmiş, Türkçenin de minimum Farsça kadar büyük ve geniş anlamlara sahip bir dil olduğunu aktarmaya çalışmıştır. 15. yüzyılda kaleme alınan bu eserde Ali Şir Nevâyî, Farsçanın ilim ve sanat kavramları bakımından daha fazlaca işlenmiş bulunduğunu ama Türkçenin kelime hazinesi ve gramer yapısı açısından Farsçadan daha zengin olduğunu ifade etmektedir (Akar, 2000). Nevâyî, o dönemde Türklerin çoğunun Farsça bilmesine rağmen Farsların fazlaca azca bir kesiminin Türkçe bildiğinden, Türk ozan ve yazarların Türkçeyi eserlerinde yeteri kadar kullanmadığından yakınır. Ali Şir Nevâyî bu eseriyle o devrin kurtarıcısı olarak tanınır. O devrin edebiyat ve sanat alanlarında etken öteki dillerin arasından ana dilini yüceltmiş ve Türkçeye karşı bir farkındalık kazandırmıştır. Onun bu çabasından sonrasında öteki yazılan eserlerde Türkçe, ağırlıklı olarak kullanılmaya başlanmıştır" (Güzel ve Barın, 2013).

"Eser incelendiğinde yabancı dil öğretimi için bir kaynak olarak amaçlanıp oluşturulduğu görülür. Eserin giriş bölümünde yüz Türkçe sözcük, Farsça karşılıklarıyla beraber sıralanmıştır; "kovarmak, kuruksamak, üşermek, çigrimek, tarımak, aldamak, nikelemek, yetüremek, karalamak, ıngranmak" benzer biçimde" (Erdem, 2009). "Bazı sözcüklerin Arapça karşılıkları da ayraç arasında verilmiştir. Ayrıca eserde dilbilgisi-tercüme yöntemi kullanılarak dil öğretiminin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır" (Bayraktar, 2003, s.63).

"Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde büyük gelişmeler yaşanmış olan öteki bir devre de Harezm ve Kıpçak dönemidir. Bu dönemlerde muhtelif amaçlarla birçok Türkçe tedris kitapları hazırlanmıştır. Memlûk Devleti'nin idaresinin Türklerin elinde olmasıyla Türkçeye olan alaka ve gereksinim artmıştır. Bu da o coğrafyada oy çokluğu olan Arapların Türkçe öğrenebilmeleri için muhtelif Türkçe tedris kitaplarının ortaya çıkmasını sağlamıştır" (Bayraktar, 2003, s.61; eserler için ayrıca bk. Akar 2000, 225).

Anadolu'da Selçuklular döneminde Arap ve Fars dillerinin bilhassa hem yönetim hem halk ağzında kullanımının artmasına karşılık Türk diline gösterilen ehemmiyet azalmıştır. Vaziyet böyle olunca, Türk dilinin diğerlerine öğretilmesi konusu da etkilenmiş olup bu konuyla alakalı eser o dönem hiç görülmemiştir. Anadolu Selçukluların dağılmasının ardından Karamanoğlu Beyliği döneminde siyaset değişikliğine gidilerek, Karamanoğlu Mehmet Bey, Türkçenin resmi dil olduğu açıklamasını yaparak farklı bir dil kullanılamayacağını duyurmuştur. Bu emirle birlikte Moğol baskısına karşılık Anadolu göçe daha çok açılmış böylece de Türk nüfusunun artmasıyla Türk dilinin ehemmiyeti de artarak, birçok eser yazılmıştır. Bu eserlerden yabancılara Türkçe öğretimiyle alakalı olan tek yazın İbn Mühennâ'nın *Hilyetü'l-insan* isminde eseridir. İbn Mühennâ Lugati bir öteki adıyla *Heybetü'l lisân*'dır (Güzel ve Barın, 2013).

Batı Türkçesinin başka bir kısmı olan Osmanlı Türkçesi, Osmanlı imparatorluğunun sahip olduğu geniş coğrafyada çok seneler kullanılmıştır. Ancak bu zamanda diğer ülkelere Türk dili öğretimiyle alakalı 19. yüzyılın ortalarına kadar eser görülmediği söylenir. Bununla birlikte Türkçe öğretimi bu zamanda asla yapılmadı da diyemeyiz. Osmanlı dönemindeki uygulamalardan biri olan devşirme sistemiyle Türkçe öğretimi bağdaştırılabilir. Devşirme sisteminin amacı, Osmanlı Devleti sınırları içindeki Hristiyan ailelerinin çocuklarını kendi rızalarıyla alıp bu evlatları Türk kültür ve töresine nazaran Osmanlı Devleti'ne hizmet edecek devlet adamları olarak yetiştirmektir. Bu sistemde eğitime alınan çocukların dili en iyi biçimde öğrenmesi bir gerekliliktir. Bu vaziyet Türkçe öğretiminin Osmanlı zamanında da gerçekleştiğinin göstergesi sayılabilir. Bununla birlikte Osmanlı'nın muhtelif ülkelerle olan ilişkilerine bakarsak; bu ülkeler karşılıklı diplomasiyi geliştirmek adına, kendi milletlerinden Türkçe bilen kişiler yetiştirilmesi amacıyla İstanbul'da Dil Oğlanları Okulu kurmuşlardır (Ağıldere, 2010).

Tanzimat ile Osmanlı'nın öteki ülkelerle ilişkisi daha da artmış, verilen imtiyazlarla azınlık okullarının sayısı artmıştır. Bu vaziyet Türkçe öğretiminin ehemmiyetini de arttırmıştır. Osmanlı'nın -çok uluslu- yapıda olması, değişik milletlerden kişilerin birbirleriyle anlaşabilmeleri için ortak bir dili lüzumlu hale getirmiştir. Fakat bu zamanda yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için eserler 1850 yılına gelindiğinde yazılmaya başlanmıştır. Bu

dönemdeki ilk yaratı J.P. Sinan'ın yazdığı "Alphabet turc suivi d'une méthode" isminde yapıttır (Hengirmen, 2007 s.67). Bu eserin peşinden da muhtelif Türkçe tedris kitapları yayımlanmıştır. Bu dönemde metot olarak da geleneksel bir metot olan dilbilgisi-tercüme yöntemi kullanılmıştır (Ağıldere, 2010).

Cumhuriyet'ten sonrasında Türk dilinin yabancılara öğretimi bilimsel nitelikli alanda sistemli hâle getirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın başlangıcında Boğaziçi ve Ankara Üniversiteleri vardır. Dil üstünde meydana getirilen emek harcamalar, yabancı dil olarak Türkçe öğretimini de etkilemiştir. 1950 yılından sonrasında bu alan ciddiyet kazanmış ve bilimsel nitelikli kitaplar yazılmaya başlanmıştır. Bu alanın bilimsel nitelikli anlamda öncülüğünü Hikmet Sebüktekin ve Kenan Akyüz yapmıştır (Erdem, 2009). 1984 yılına gelindiğinde ise Ankara Üniversitesi bünyesinde Türkçe Öğretim Merkezi (TÖMER) kurulmuştur ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kurumsal bir yapıya ulaşmıştır (Yıldız ve Tunçel, 2014). Bu kurumsal yapının misal teşkil etmesiyle seneler içinde öteki üniversitelerde de Türkçe tedris merkezleri açılmıştır. Bu merkezler, alanın gelişmesine katkı sağlamış, Türkçenin öğretimi dizgesel bir biçime ulaşmıştır.

Türkçe tedris merkezlerinin yanında bu alanın bilimsel nitelikli anlamda daha da gelişebilmesi ve kalifiye tedris elemanlarının yetiştirilebilmesi için üniversitelerin Türkçe Eğitimi bölümlerinde lisans düzeyinde "Yabacılara Türkçe Öğretimi" dersinin yanında birtakım üniversitelerde "Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi", "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi" adlarıyla yüksek lisans ve doktora programları açılmıştır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi günümüzde hâlâ gelişime açık ve çalışılmasına ihtiyaç duyulan bir alandır.

2. 4. AFGANİSTAN'DA TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİ

2. 4. 1. Afganistan'daki Türk Etnik Grubu

Afganistan'ın kuzey kesiminde Türk etnik kökenlilerin barındığı bölgeye Afganistan Türkistan'ı veya Güney Türkistan denmektedir. Genel bölgede bulunan etnik gruplardan Özbek, Kırgız, Karluk, Karakalpak, Türkmen, Kazak ve Kıpçaklar Afganistan'da bulunan

gruplardır. Bu grupların Özbekler ve Türkmenler Türk etnik grubunun çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Sakalar, Afganistan bölgesinde milattan önce ikinci yüzyılda kurulan ve yaşayan ilk Türk devletidir. Milattan önce 130-140 yılları içinde Saka devletinin ardından batıya ilerleyen Yue-çiler kuzey bölgelerini ele geçirmişlerdir. Yue-çiler beş ayrı prenslikten oluşur. Birisi Kuşan prensliği, diğer prensliklerle mücadele içine girip kazanarak milattan sonra birinci yüzyılda tüm Afganistan'a hâkim olarak Kuşani Devleti'ni kurar. Milattan sonra beşinci yüzyıla kadar sürdürülen devlet Ak Hunlar tarafından istila edilerek yok edilir. Ak Hunların hakimiyetinden sonra bölge Gök-Türlerin egemenliği altına girer (Merçil, 1979).

Afganistan'ın İslamiyet'i kabulü üçüncü büyük halife Hz. Osman döneminde hızlanıp gerçekleşmiştir. Onuncu yüzyılın ikinci yarısıyla Afganistan'da Gazneliler Sebüktegin'in liderliğiyle büyük bir imparatorluğun temelini atarlar. Gazneli Mahmut'un önderliğinde ise Müslüman Türk milleti bölgeye tamam anlamıyla yerleşti (Hayri, 2007, s.55).

Gazneliler için en parlak dönem, Gazneli Sultan Mahmud'un hükümdarlığında geçen yıllarda, eğitim ve ticaret için yapılan gelişmelerle yaşanmıştır. Devam eden yıllarda, Gaznelilerin kurduğu devletin yıkılmasının ardından Selçuklular, Gurlular, Harezimşahlar, Moğollar, Timurlular ve Babürlüler devlet kurarak Afganistan'da Türk devletinin devamını sağlamışlardır. Lakin Babürlüler döneminde devlet, Babürlüler ve Safevililer olmak üzere iki ayrı parçaya ayrılmıştır. Sonraları, Nadir Afşar Türkmen'in vefatı sonrası bölgedeki Türk hakimiyeti sona ermiş ve Afgan etnik kökeninden gelen Abdaliler kendi devletlerinin kurarlar (Merçil, 1979, s.8). Türk boylarının milattan öncesi ve sonrasında kurdukları devletler uzun süre bölgeye hâkim olmuş ve Afganistan'ın tarihinde önemli kısımları oluşturmuştur.

2.4.2. Afganistan'ın Etnik Yapısı

Coğrafi konumu neticesiyle Afganistan medeniyetler için bir kavşak noktası olarak görülebilir. Medeniyet beşiği olarak görülebilen Afganistan içinde on altıdan fazla etnik grup

(Peştunlar Özbekler Hazaralar, Kırgızlar, Paşailer, Araplar, Hindular, Bayatlar, Tacikler, Türkmenler, Aymaklar, Kazaklar, Beluçlar, Kızılbaşlar vs.) bulunur.

Monte Stewart Alphoneston, Afganistan bölgesinde 1809 yılında ilk nüfus dağılımı çalışmasını yapmıştır.

2. 4. 3. Afganistan'da Yabancı Dil Olarak Türkçe

Kamgar'ın (2003) yazdığı "Afganistan Maarif Tarihi" kitabında yabancı dil niteliği ile Türkçe öğreniminin Afganistan'da eğitim sistemi ve okullardaki kullanışı ile ilgili şu bilgiler verilmiştir: Emir Habibullah Han'ın (1901-1919) yönetiminde kültür ve maarif seviyesinde önemli gelişmeler kat edilmiştir. Habibiye Okulu bu sırada açılmıştır. Habibye okulunda eğitim on bir yıl süren bir sistemle gerçekleşmektedir. Dört yol ilk okul okuyan gençler ardından dört yıl orta okul okur ve son olarak da üç yıl lise okurlar.

Okulda eğitim yapan öğretmenler genelde Afgan ve yabancı Hintli öğretmenlerden seçilir. Müfredatlarında sayısal ve sözel derslerin yanı sıra yerli diller (Darice, Peştuca), yabancı diller (İngilizce, Urduca) ve ortaokulda Türkçe eğitimi verildiği gözlemlenmektedir. (Hayri, 2007, s.62).

Habibye okulun yanı sıra bu dönemde Harbiye okulu da açılmıştır. Harbiye okulunda üç idadi ve üç farklı harp sınıfı mevcuttur. Müfredatlarında, Kur'an-ı Kerim öğretimi, hat sanatı, cebir, coğrafya, jimnastik, kara talimatı, tabii bilgiler, İslam tarihi, gramer, hendese, kara mesleği, topçuluk, atama, yazı yazma ve genel tarih dersleri bulunmaktadır. Okullarda öğretmenlik yapanlar yerliler ve Türklerden oluşurdu (Hayri, 2007, s.64)

Habibiye ilkokulunda müfredata yabancı dil olarak İngilizce ve Urduca dersleri yanı sıra Türkçe dersi de yabancı dil olarak birlikte verildiği gözlemlenmektedir.

Türkçe eğitimi Afganistan'da ilk defa Ali Şir Nevai tarafından başlatılmıştır. Türkçenin Farsçadan daha üstün bir dil olduğunu iddia ettiği Muahkemetü'l Lugateyn eserinde bu iddiasını savunmuştur. Eserinde Türkçeyi Türkî şeklinde sunarak Farsça ile söz varlığından karşılaştırmalar yaparak üstünlük üzerinden değerlendirme yapmıştır. Türk dilini özellikle fiil açısından zengin olması sebebiyle Farsçadan daha üstün bir dil olduğunu sunmuştur.

Ali Şir Nevai yaşadığı dönemde bulunan diller olarak eserinde Arapçayı, Hintçeyi, Türkçeyi ve Farsçayı başlıca dil olarak görmüştür. Arapçayı en üstün dil olarak görürken Hintçeyi en değersiz dil olarak atfetmiş, Çağataycanın Farsçaya üstünlük kurduğunu kanıtlar. Çağatay dilinde birçok kelimenin birden daha fazla anlamı bulunur fakat Nevai'nin söylemine göre Çağataycada bulunan esneklik Farsçada bulunmamaktadır. Örnek olarak Türk lehçelerince "içmek" manasıyla kullanılabilecek üç farklı kelime bulunmaktadır fakat Nevai'nin görüşüne göre Farsçada yalnız tek sözcükte tek mana mevcuttur. Eserin yazılmasında bir diğer sebep de dönemi Türk aydınlarının Fars diline ve kelimelerine aşırı yönelim göstermeleridir. Dönemin şiir anlayışında Farsça sıkça kullanılan bir dil seçeneğidir ve rağbet görmektedir. Muahkemetü'l Lugateyn isimli eser bu aydınların Türkçeye yönelmeleri açısından etkili bir eser olmuştur. Eserden sonra Ali Şir Nevai ile Türk dilinin kullanımına rağbet artmış, dönem içinde birçok Türkçe şiir yazılarak şiir alanında büyük gelişmeler gözlemlenmiştir (Namık, 2013).

Türkçe öğrenimi Afganistan'da yaşayan Türk kökenliler için geleneksel ve daimî olmuş olsa da genellikle bu öğrenim sözlü yollarla uygulanarak korunmaya çalışılmış ve bu sebeple yazılı alanda büyük gelişmeler gösterememiştir.

2. 4. 3. 1. Afganistan'da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğreten Kurumlar

Yukarıda bahsedildiği şekilde yabancı dil olarak Türkçe öğretilmeye Emir Habibullah Han yönetimi sırasında Habibiye okullarında başlatılmıştır. Mehmet Nazif adlı öğretmenin 1918 yılında yazdığı ve Kabil'de bastırttığı Sarf-i Türki isimli eserinde Habibiye Okulunda yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapıldığı gözlemlenmektedir. Kitapta geçen "Mülki ve askeri okulları için hazırlanmıştır" cümlesinden anlaşılacağı gibi kitabın yalnızca Habibiye okulu için hazırlanmadığı, askeri okulda da müfredatta kullanılmak amacıyla yazıldığı gözlemlenmektedir (Başar, 2018, s.13).

Türkçe öğretiminin Afganistan'da ilk başladığı zaman kesin olarak bilinmese de Kabil kentinden 1981-1982 senelerinde Türkiye Büyükelçiliğince görevlendirilen Ali Bet isimli öğretmen Psikolojik Tıp (Tıb-ı Revani) isimli merkezde Türkçe eğitimi vermeyi kabul etmiştir. Türkçe eğitimi bu merkezde haftanın iki günü toplanılarak, bir okuma kitabının

işlenmesiyle gerçekleşirdi. 15-19 öğrenci katılım gösterirdi. Fakat bu eğitim bazı sebeplerden ötürü başlamasının üzerinden birkaç ay geçmesinin akabinde kapatılarak bitirildi. (Hayri, 2007)

2. 4. 3. 1. 1. Kabil Üniversitesi

Babrak Karmal'ın Komünist rejiminde Özbek Dili ve Edebiyatı bölümü 1983 yılında Afganistan'da ilk defa açılmıştır. Afgan Türk kökenli (Özbek ve Türkmen) ve Fars Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olanlar bu bölümlere öğretim görevlisi olarak atanmışlardır. Bunun ardından Afgan Türk şairler, yazarlar ve de Özbekistanlı uzmanlar bölüme katkıda bulunmuşlardır. Kabil Üniversitesi Özbek Dili-Türk Dili bölümü ilk mezunlarını 1987 senesinde vermiştir. Bölüm 1992 senesine kadar faal bir şekilde devam etmiş, sonrasında Kabil'de çeşitli politik sebeplerden dolayı kapatılmıştır. Bölümde çalışanlar Belh Üniversitesinde Özbek Dili- Türk Dili bölümünü kurup öğretim görevlerine orada devam etmişlerdir.

2002 senesinde Afganistan'da geçici hükumetin kuruluşunun ardından Hamit Karzai cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. TSK'nin komutanlığını üstlendiği Uluslararası Güvenlik Destek Gücünün (İSAF) komutanı Hâkim Zorlu bölümün yeniden açılmasını istemiştir. 2003 senesinde Kabil Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Edebiyat Fakültesine bağlı olarak eğitime başlamıştır. İlk olarak Türk askerlerinin öğretmen olarak ders vermesi sağlanmıştır. Ardından Türkiye'den özel olarak öğretim görevlileri getirilerek programa dahil edilmişlerdir. Benzer şekilde Afgan öğretim görevlileri ve öğrencileri gezi ve araştırma amacıyla çeşitli dönemlerde Türkiye'yi ziyarete gelmiştir. Bu bölümün ilk mezunları 2006 yılında mezun olmuştur. TİKA'nın bu bölüme katkıları çok fazladır ve her yönden yardımda bulunmuştur (Hayri, 2007, s.47).

Kabil Üniversitesinde dört sınıf ve dokuz öğretim görevlisiyle C1 seviyesine kadar Türkçe dersleri verilmektedir (Başar, 2018, s.14). Üstte de değinildiği gibi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü ilk başta Edebiyat Fakültesi dahilinde eğitim sürecine başlamış, ardından TİKA'nın katkılarıyla yapılan fakülte binasında eğitim faaliyetlerine devam etmiştir. 2012 yılında bina

inşa edilmiş ve Türkçe eğitimine o zamandan bu yana devam edilmektedir. TİKA tarafından yapılan bu binada hem Türk Dili ve Edebiyatı bölümünün öğrenciler ayrıca Yunus Emre Enstitüsü öğrencileri eğitim görmektedirler.

2. 4. 3. 1. 2. Şehit Profesör Rabbani Eğitim Üniversitesi

Bu üniversite Kabil'de bulunan eski bir akademik çalışma kurumlarındandır. Profesyonel eğitmenler yetiştirmek adına 1964 senesinde "Öğretmen Eğitim Akademisi" ismiyle kurulmuştur. İlk başlarda ön lisans olarak eğitim yapılmaktayken daha sonraları lisans ve yüksek lisans seviyelerinde eğitim vermeye başlamıştır. 1982 senesinde Pedagoji Enstitüsü ismiyle üç farklı fakülteyle; dil ve edebiyat, doğa bilimleri ve sosyal bilimler üzerine eğitim yapılmıştır. 2002 yılında geçici hükumet döneminde üniversitenin ismi "Kabil Eğitim Üniversitesi" olarak değiştirildi ardından 2012 senesinde üniversitenin adı yeniden "Şehit Profesör Rabbani Eğitim Üniversitesi" olarak belirlendi. Üniversitede dokuz tane fakülde ve otuz bir tane bölüm bulunmaktadır. Bunlara dil ve edebiyat, doğal bilimler, sosyal bilimleri, eğitim, beden eğitimi, özel eğitim, İslami eğitim, bilgisayar, psikoloji gibi bölümler örnek verilebilir.

Başkentte Türk Dili ve Edebiyatı bölümü olarak yabancı dil Türkçe öğretimi sağlayan ikinci üniversite Şehit Profesör Rabbani Eğitim Üniversitesidir. Bölüm 2014 senesinde eğitime başlamış ve 2017 senesinde ilk mezunlarını çıkarmıştır. C1 seviyesinde Türkçe eğitimi vermektedir. Beş eğitim üyesinin kullanımında dört sınıf bulunmaktadır. Lakin bölüme ait bir kütüphane bulunmamaktadır (Başar, 2018, s. 16).

2. 4. 3. 1. 3. Cevizcan Üniversitesi

Bu üniversitede Özbek Dili ve Edebiyatı bölümü ile Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri Sosyal Bilimler Fakültesi altında işlevlerini sürdürmektedirler. Özbek Dili ve Edebiyatı Bölümü 1994 senesinde başlayıp ilk mezunlarını 1997 senesinde çıkarmıştır. Türk Dili ve Edebiyatı bölümü ise 2013 senesinde faaliyetine başlarken 2017 senesinde ilk mezunlarını çıkarmıştır.

Bu bölümlerin içerikleri ve ders programları Özbekçe ve Türkiye Türkçesinin dahilinde bir şekilde hazırlanmıştır. Yabancı dil olarak Türkçe C1 seviyesine kadar yapılmaktadır. Bölüm içerisinde 170 öğrenci bulunmaktadır. Bölüme ait bir de kütüphane bulunmaktadır (Başar, 2018). Bölümde görevli olan öğretim üyesi sayısının azlığı sebebi ile Yunus Emre Enstitüsü ile Cevizcan Üniversitesi aralarında gerçekleşen bir anlaşma üzerine yılda iki eğitim görevlisi geçici süreyle Cevizcan Üniversitesinde eğitim vermektedir.

2. 4. 3. 1. 4. Belh Üniversitesi Özbek Dili-Türk Dili Bölümü

Afganistan'ın kuzey taraflarında bulunan şehirlerden birisi Belh şehridir. Behl şehrindeki Behl Üniversitesi Kabil ve Ningarhar Üniversitelerinden sonra en büyük üçüncü üniversitedir. Bu üniversitenin ilk eğitim alanı mühendisliktir. Ardından ekonomi, edebiyat ve tarım fakülteleri getirilmiştir. 1967 senesinde ise on altı bölüm getirilerek üniversite eğitim alanını genişletmiştir. Özbek Dili- Türk Dili bölümü Edebiyat Fakültesinin dahilinde açılmıştır.

1992 senesinde politik sebeplerden ötürü Kabil şehrinde yaşam standartları kötüleşmiş Kabil Üniversitesindeki Özbek ve Türk Dili bölümleri kapatılmak durumunda bırakılmıştır. Burada çalışan öğretim görevlileri ise Belh şehrine yerleşip 1993 senesinde Özbek ve Türk Dili bölümünü yeniden açmış ve Kabil Üniversitesindeki öğretim görevlileri ile eğitime tekrar başlamışlardır (Hayri, 2007, s.27). Behl Üniversitesi adına TİKA Özbekçe Türkmence bölümünün gelişmesi amacıyla birçok yardımda bulunmuştur. Bu yardımların içinde bir kütüphane kurulması mevcuttur (Nazary, 2018, s.13).

Bölümde öğretimi üstlene sekiz öğretim görevlisi ve bu öğretmenlerin kullanımına hizmet veren altı adet derslik mevcuttur. B2 seviyesine kadar Türkçe eğitimi bu üniversitenin sunduğu eğitimdir (Başar, 2018, s.11).

2. 4. 3. 1. 5. Tahar Üniversitesi Özbek ve Türk Dili Bölümü

1991 senesinde açılışında bu üniversitenin adı Abdullah İbn Mesud Enstitüsüydü. 1994 senesinde enstitü seviyesinden yükselerek üniversite seviyesine gelmiştir. 1997 senesinde ise

bazı politik durumlar nedeniyle üniversite kapatılmış, geçici hükumetin yönetiminin ardından edebiyat, ilahiyat, eğitim ve tarım olacak şekilde dört değişik faküle ile akademik faaliyetlerini tekrar yürürlüğe getirmişlerdir (Nazary, 2018, s.53).

Özbek ve Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Fakültesi dahilinde yedi öğretim görevlisinin hizmetine tabii dört derslikle eğitim sunmaktadır. Türkçe eğitimleri B2 seviyesinde eğitim sunmaktadır. Bölümün dahilinde bir de kütüphane mevcuttur (Başar, 2018).

2. 4. 3. 1. 6. Seri Pol Üniversitesi Özbek Türk Dili Bölümü

Seri Pol Üniversitesi 2012 senesinde eğitime başlamıştır. Üniversitenin eğitim alanı eğitim bilimleridir. Ardından matematik, fizik ve öğretmenlik bölümleri de dahil edilmiştir. Özbek ve Türk Dili öğretmenlik bölümünün altında işlevini sürdürmüştür.

Özbek ve Türk Dili Edebiyatı, 2013 senesinde eğitime başlamıştır. Beş adet eğitmenin hizmetinde dört adet derslik bulunmaktadır. Türkçe eğitimleri seviyesi temel seviye olup A2 seviyesine kadar eğitim vermektedirler. Bölüme ait bir kütüphane mevcuttur (Başar, 2018).

2. 4. 3. 1. 7. Faryap Üniversitesi Özbek Türk Dili Bölümü

Üniversite 1977 senesinde Faryap-Maimana ismiyle kurulup 2012 senesinde ise ismi şimdiki halini almıştır. Üniversitede edebiyat, eğitim, ekonomi, hukuk, tarım ve ikinci öğretim olmak üzere toplam altı adet fakülte bulunmaktadır (Nazary, 2018).

Özbek ve Türk Dili bölümü, 1985 senesinde Edebiyat Fakültesinin altında kurulmuştur. Bölümde bulunan beş eğitim görevlisinin hizmetinde beş adet derslik bulunmaktadır. A2 seviyesine kadar Türkçe eğitim verilmektedir. Bölüme ait bir kütüphane bulunmamaktadır (Başar, 2018). Faryap Üniversitesinde Türkçe eğitimi çok uzun süre verilmesine rağmen üniversitede kütüphanenin bulunmaması öğrencilerin eğitiminin yetersiz olmasına sebep olmuştur.

2. 4. 3. 1. 8. Bağlan Üniversitesi Özbek ve Türk Dili Bölümü

Üniversite 1992 senesinde kurulmuştur. Özbek Türk Dili bölümü ise Edebiyat Fakültesi dahilinde 2009 senesinde eğitim faaliyetine başlamıştır (Nazary, 2018). Beş öğretim görevlisinin hizmetinde dört adet derslik bulunmaktadır. B1 seviyesine kadar Türkçe eğitimi verebilen kurumun kendine ait bir kütüphanesi bulunmamaktadır (Başar, 2018). Bu eksiklik sebebiyle öğrenciler kaynak bulamamaktadır ve Türkçe eğitim seviyesi B1 seviyesinde kalmaktadır.

2. 4. 3. 1. 9. Badakhshan Üniversitesi Özbek ve Türk Dili Bölümü

1998 senesinde kurulan Badakhshan Üniversitesi ilk aşamada Tıp Fakültesiyle eğitime başlamıştır. 2003 senesinden 2012 senesine kadar Eğitim ve Öğretim Fakültesinde dört bölümle eğitimi devam ettiren üniversitede 2015 senesinin ardından sekiz bölüm olarak eğitim faaliyetlerine devam etmiştir. Özbekçe ve Türkçe eğitimi, Eğitim ve Öğretim Fakültesinin altında uygulanmaktadır (Nazary, 2018, s.43). Yukarıda paylaşılan bilginin ışığında Türkçe eğitiminin gerçekleştirilmesinin Afganistan'daki örneklerinde hep Özbekçe'nin beraber kullanıldığı gözlemlenmektedir.

3. YÖNTEM

Tez çalışmasının bu bölümünde araştırmanın modeli, araştırmaya dahil edilen katılımcılar, veri toplama süreci ve veri analiz yöntemi ile ilgili bilgiler sunulmaktadır.

3. 1. ARAŞTIRMA MODELİ

Afganistanlı Özbek öğrencilerin yazma problemleri ve karşılaşılan sorunları belirlemek amacıyla tarama modelinde yapılan bu çalışma nitel desende yürütülmüştür. "Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2012, s.113).

3. 2. EVREN-ÖRNEKLEM

Araştırmanın çalışma evrenini Belh Üniversitesi'nde Türkçe öğrenen Afganistanlı Özbek öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Belh Üniversitesi'nde Türkçe öğrenen 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden araştırmaya katılmaya gönüllü olan 54 öğrenci oluşturmaktadır.

3. 3. VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışmada veriler öğrencilere kompozisyon yazma ödevi verilerek toplanmıştır. Araştırma kapsamında öğrencilere Charlie Chaplin'in *The Kid* filminden bir kesit izletilmiş ve gördüklerini yazılı olarak aktarmaları istenmiştir. Yazılan kompozisyonlar akademisyenlerin onayıyla taratılarak araştırmacı tarafından toplanmıştır.

3. 4. VERİLERİN ANALİZİ VE YORUMLANMASI

Araştırmadaki verilerin değerlendirilmesinde nitel analiz tekniklerinden içerik analizi kullanılmıştır. “İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2012, s.113). Araştırmanın verilerini oluşturan kâğıtlar öncelikle okunmuş ardından genel bir çerçeve içinde kodlama yapılmıştır. Daha sonra, öğrencilerin yaptıkları hatalar ses bilgisinde, biçim bilgisinde, söz diziminde ve yazımda yapılan hatalar şeklinde gruplara ayrılmıştır.

Yazım hataları gruplandıktan sonra her gruba bir numara atanmıştır. Bu numaralar aşağıda gösterilmektedir:

A) Ses Bilgisi Yanlışları

(1) Ünlü Uyumu

(2) *U-ü, ı-i, o-ö* Sesler

(3) Ünlü Düşmesi/Ünsüz Türemesi

(4) Ünsüz Benzeşmesi/Yumuşaması

B) Biçim Bilgisi Yanlışları

(5) Fiil Çekimi

(6) İyelik Eki

(7) Belirtme Durumu

(8) Kalma (Bulunma)Durumu

(9) Ayrılma (Çıkma) Durumu

(10) Yönelme Durumu

C) Söz Dizimi Yanlışları

(11) Cümle Öğeleri

(12) Ad Tamlaması

(13) Sıfat Tamlaması

(14) Özne Yüklem Uyumsuzluğu

D) Sözcük Bilgisi Yanlışları

(15) Kelimelerin Yanlış Yazımı

(16) Büyük Harflerin Yazımı

(17) Ana dildeki Kelimenin Kullanımı

Hata kodları 1'den 16'ya kadardır. Her öğrencinin kompozisyon kağıdı da kodlanmıştır. Örneğin K-2-34; 2. Sınıf bir öğrenci ve kompozisyon dizinindeki 34. Kağıt olduğunu ifade etmektedir. Bu doğrultuda her kağıt incelenerek yapılan hatalar gruplandığı şekilde kodlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4. 1. BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN YAZIM YANLIŞLARI

Tez çalışmasının bu bölümünde birinci sınıf öğrencilerinin yazdıkları kompozisyonlarda yaptıkları yazım hataları ayıklanarak listelenmiştir. Hatalı ifadelerin yanına doğru ifadeler yazılmıştır. Sonraki alt başlıkta ise bu hatalar sınıflandırılarak ses bilgisi, biçim bilgisi, söz dizimi ve sözcük bilgisi çerçevesinde yorumlanarak hataların sıklığı ve nedenleri tartışılmıştır.

K-1-68

"*bilim yurtı"* (bilim yurdu)

"*İzledigim Filim köp güzaldı"* (izlediğim film çok güzeldi)

"KorKaK bir ademiş" (korkak bir adammış)

"eşikni açıyor" (kapıyı açıyor)

"eliktiriktan korkuyor" (elektrikten korkuyor)

"güzal qiz geliyor" – (güzel kız geliyor)

"iKelesi bir bolup oradan Kaçıyor" – (ikisi bir olup oradan kaçıyorlar)

"aşa iniyor" (aşağı iniyor)

K-1-67

"Belkh üniversite okuyorum" (Belh Üniversitesi'nde okuyorum)

"ham attan kaçıyor ham aslandan ham köpakdem" (hem attan kaçıyor, hem aslandan, hem de köpekten)

K-1-63

"bu bülümte okuyorum" (bu bölümde okuyorum)

"kizi seviyor unula evlenecektir" (kızı seviyor, onunla evlenecek)

"film bu şekilde hatim oluyor" (film bu şekilde bitiyor)

K-1-61

"*öğrenciyem"* (öğrenciyim)

"çok korkiyör" (çok korkuyor)

"Filim davam etmektedir" (film devam etmektedir)

K-1-60

"birinci sinif" (birinci sınıf)

"çünkü könüşmuyordu" (çünkü konuşmuyordu)

"bir kiz bir kopak vardır" (bir kız ve bir köpek vardır)

"bilmadım" (bilmedim)

K-1-59

"o kız bunu sevmi için" (o kız bunu sevmediği için)

"buriadın çikiyor" (buradan çıkıyor)

K-1-57

"Benim Adim" (Benim adım)

"Sinifte" (sınıfta)

"Eşekten kaçıyor" (eşikten - kapıdan kaçıyor)

"sevgilisi onun seviyor iki güzel hayat yaşıyor" (sevgilisi onu seviyor, ikisi güzel bir hayat yaşıyorlar)

K-1-55

"Babam adı" (babamın adı)

"o kiz" (o kız)

"özünü elitikle öldürmek isteyor" (kendini elektrikle öldürmek istiyor)

K-1-53

"vilayatı danım" (vilayetindenim)

"birinlik sinifteyim" (birinci sınıftayım)

"bu sebebden kendi öltürmek istiyor" (bu sebepten kendini öldürmek istiyor)

"biticğni bilmiyor" (biteceğini bilmiyor)

K-1-52

"birinci sinifi" (birinci sınıf)

"Menin Bu Filimdın anladığım" (benim bu filmden anladığım)

"tört kişi bardur" (dört kişi vardır)

"kapıyı açuçak" (kapıyı açacak)

"korkap düşüyor" (korkup düşüyor)

K-1-(39-8)

"birinci sınipyım" (birinci sınıfım)

"ilk sınipte olduğum için" (ilk sınıfta olduğum için)

"ozur" (özür)

"çök keliteli" (çok kaliteli)

"onun öçün düşünmiyorum" (onun için düşünmüyorum)

"deli gebi bir kişidür" (deli gibi bir kişidir)

"ikileri gediyor" (ikisi gidiyorlar)

"bu kadar angladum hucam" (bu kadar anladım hocam)

K-1-33

"biriçi sinif öğrencisiyim" (birinci sınıf öğrencisiyim)

"atdan" (attan)

"qorkup" (korkup)

"bir eve geriyor" (bir eve giriyor)

"çök" (çok)

"kurkyor" (korkuyor)

"bilgenim munçadır" (bilgim bu kadardır)

K-1-32

“bölumu” (bölümü)

“örğrecisiyim” (öğrencisiyim)

“kurkup kortarmak için” (korkup kurtarmak için)

“bir ödeye giriyor” (bir odaya giriyor)

“açiyör” (açıyor)

“işarat” (işaret)

“etiyor” (ediyor)

K-1-34

“bü” (bu)

“filiminda” (filminde)

“kaflanı” (kaplanı)

“mutlukla” (mutlulukla)

4. 1. 1. Ses Bilgisi Yanlışları

Tez çalışması kapsamında sesbilgisi yanlışları aşağıdaki şekilde 4 ana çerçevede sınıflandırılmıştır:

4. 1. 1. 1. Ünlü Uyumu

Birinci sınıf öğrencilerin yaptıkları hataların en sık olanları arasında ses bilgisi altında ele alınan ünlü uyumu hataları bulunmaktadır. Türkiye Türkçesi’nin Özbekçe’den daha

kapsamlı bir ünlü uyumu düzeni olması nedeniyle öğrencilerin bu konuda sık sık hatalar yaptıkları gözlenmiştir. Bu başlık altında büyük ünlü uyumu (artlık/önlük uyumu) ve küçük ünlü uyumu (dudak uyumu) ile ilgili yapılan yanlışlar tartışılmaktadır.

4. 1. 1. 1. 1. Büyük Ünlü Uyumu (Artlık/Önlük – Kalınlık/İncelik Uyumu)

Öğrencilerin metinlerinde rastlanan hataların başında ünlü uyumlarına aykırı yapıların kullanılması gelmektedir. Bilindiği üzere Türkiye Türkçesinde ünlü uyumları Özbekçeye göre daha yaygın kullanılır. Ancak öğrencilerin metinlerinde bunun göz ardı edilebildiği görülmektedir. Türkçede yaygın olduğu halde öğrencilerin kompozisyonlarında hata olarak ortaya çıkan ünlü uyumu sorunlardan biri büyük ünlü uyumudur (artlık-önlük /kalınlık-incelik). Bu uyumsuzluk, 1. sınıf öğrencilerinin metinlerinde oldukça yaygındır.

Örnek vermek gerekirse; *filiminda (K-1-34), açiyör (K-1-32), bilmadım (K-1-60), korkiyör (K-1-61), güzaldı, güzal, eliktiriktan, ademiş (K-1-68)* ifadeleri, öğrencilerin büyük ünlü uyumu konusunda gelişime ihtiyaç duyduklarının göstergesi olabilecek niteliktedir.

4. 1. 1. 1. 2. Küçük Ünlü Uyumu (Dudak Uyumu)

Birinci sınıf öğrencilerinin ses bilgisi ve ünlü uyumu başlıkları altında ele alınabilecek en sık yanlışlarından biri de küçük ünlü uyumu (dudak uyumu) ile ilgili yaptıkları yazım yanlışlarıdır. Türkiye Türkçesinde dudak uyumu Özbekçeden daha ileridir. Bu açıdan bakıldığı zaman öğrencilerin metinlerinde bu tür hataların olması beklenen bir durumdur ve bu alanda gelişim sağlanması gerektiğinin göstergesidir. Nitekim 1. sınıf öğrencilerinin metinlerinde bu duruma yönelik örneklere rastlanmak mümkündür. Bunlar: *yurtı (K-1-68), bardur (K-1-52), açuçak (K-1-52), korkap (K-1-52), düşünmiyorum (K-1-39), kişidür (K-1-39), angladum (K-1-39)* örnekleridir. Birinci sınıf öğrencilerinde ses bilgisi kapsamında özellikle büyük ünlü uyumu ve küçük ünlü uyumu konusunda bilgilerinin iyileştirilmesi gerekmektedir.

4. 1. 1. 2. */u/ /ü/, /ı/ /i/, /o/ /ö/* Seslerinin Karıştırılması

Birinci sınıf öğrencilerinde rastlanılan ses bilgisi yanlışlarından biri de noktalı harflerin kullanımında yaşadıkları sorunlardır. Türkiye Türkçesi'nde çokça kullanılan noktalı harflerin (ü,i,ö) Özbekçe'de daha nadir kullanılması nedeniyle öğrencilerin bu hatalarla karşılaştıklarını ifade etmek mümkün olacaktır. Bu noktada özellikle öğrencilerin genel olarak ses bilgisi konusunda hem harfler hem de ünlü uyumu gibi önemli konularda ciddi eksikliklerinin bulunduğu gözlemlenmiştir. Noktalı ünlülerin karıştırılması ile ilgili bazı örnekler: *qiz (K-1-68), kizi (K-1-63), korkiyör (K-1-61), sinif, könüşmuyordu, kopak, bilmadım (K-1-60), adim, sinifte (K-1-57), kiz (K-1-55), sinifteyim (K-1-53), sinifi (K-1-52), sınipyım (K-1-39), sinif, çök (K-1-33), bölumu, ödeye, açiyör (K-1-32), bü (K-1-34).* Noktalı ünlülerin karıştırılması konusu ele alınırken, bu yanlışların özellikle ünlü uyumu hatalarına eşlik ettiği gözlenmiştir.

4. 1. 1. 3. Ünlü Düşmesi/Ünsüz Türemesi

Bu alt başlıkta birinci sınıf öğrencilerin ses bilgisi ile ilgili yaptıkları yazım yanlışlarından ünlü düşmesi ve ünsüz türemesi konusundaki yanlışları değerlendirilmektedir.

Ünlü Düşmesi: Türkçede İki heceli ve ikinci hecesinde ı, i, u, ü dar ünlüleri bulunan bazı kelimeler ünlü ile başlayan bir ek aldıkları zaman kelimenin ikinci hecesindeki ı, i, u, ü dar ünlü düşer. Birinci sınıf öğrencilerinin yazım yanlışları incelendiğinde bu konuda ciddi bir yanlışa rastlanmamakla beraber çok kullandıkları bir kelime olan "film" kelimesini özellikle "filim" şeklinde kullandıkları gözlenmiştir. Bu doğrultuda öğrenciler *"filimi, filimde, filimden"* gibi ifadeler kullanmışlardır. Bu durumun sözcük ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle ünlü düşmesi konusunda ciddi bir hatanın gözlenmediğini belirtmek mümkündür.

Ünsüz Türemesi: Türkçedeki Arapça kökenli sözcüklerin ünlü harfle başlayan ek aldıklarında veya başka bir sözcükle birleşmesi sonucunda, sözcüğün sonundaki ünsüz harfin tekrarlanmasıyla gerçekleşen ses olayı olarak ifade edilebilir. Birinci sınıf öğrencilerin yazım hataları arasında bu tür bir hataya rastlanmamakla beraber, iyelik ekleri ve hal ekleri

kullanırken eklemeleri gereken ünlü ve ünsüz seslerde sorun yaşadıkları gözlenmiştir. Bu konulardaki yanlışlar ilgili başlıklar altında ele alınmaktadır.

4. 1. 1. 4. Ünsüz Benzeşmesi/Yumuşaması

Birinci sınıf öğrencilerin ses bilgisi alanındaki yazım yanlışlarından dikkat çeken bir alan ise ses olaylarından ünsüz benzeşmesi ve ünsüz yumuşaması olmuştur. Bu ses olayları kapsamında yapılan hatalar sırasıyla değerlendirilmektedir.

Ünsüz Benzeşmesi: Bu ses olayı kapsamında herhangi bir kelimeye eklenen ve ünsüz harfle başlayan yapım ve çekim ekleri kendisinden önceki son harf sert ünsüz ise sert, yumuşak ünsüz ise yumuşak ünsüz harfle başlamak zorundadır. Birinci sınıf öğrencilerin bu alanda yaptıkları yanlışların örnekleri: *yurtı (K-1-68), bülümte (K-1-63), sebebden (K-1-53), atdan (K-1-33)* şeklinde sıralanabilir. Her ne kadar ses olayları arasında daha önce bahsedilen ünlü uyumları kadar yüksek sıklıkta yanlışlarla karşılaşılmamış olsa da ünsüz benzeşmesi konusunda da öğrencilerin çeşitli pratiklerle gelişiminin sağlanması gerektiği söylenebilir.

Ünsüz Yumuşaması: Türkiye Türkçesinde p, ç, t, k seslerinden biri ile biten Türkçe ya da yabancı kelimelere ünlü ile başlayan ekler; yapım veya çekim ekleri getirildiğinde kelime sonundaki sert ünsüz yumuşar. Bu yumuşama ile b, c, d, g, ğ' ye dönüşür. Birinci sınıf öğrencilerinin yaptıkları yazım yanlışları arasında ünsüz yumuşaması ile ilgili yanlış örneklerine rastlanmıştır. Bunlar: *yurtı (K-1-68), eşikni (K-1-68), bülümte (K-1-63), öltürmek (K-1-53), açuçak (K-1-52), etiyor (K-1-32)* olarak sıralanabilir. Ünsüzlerin yumuşaması gereken yerlerde öğrencilerin sert ünsüz harfleri tercih etmiş olması bu konuda eksiklikleri olabileceğinin göstergesidir. Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta da öğrencilerin yumuşak ünsüz yerine sert ünsüz kullandıkları yerlerde özellikle fiil çekimi (bkz. *öltürmek, açuçak, etiyor)* ve belirtme durumu (bkz. *yurtı, eşikni, bülümte*) alanındaki hatalardan kaynaklanmasıdır.

4. 1. 2. Birinci Sınıf Öğrencilerinin Biçim Bilgisi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması

Biçim bilgisi, dildeki anlamlı ve işleve sahip en küçük birimler olarak kabul edilen kelimelerin ve eklerin yapı, işlev ve kullanımını inceleyen alandır. Türkçe yayınlarda, biçim bilgisi yerine yapı bilgisi, biçim bilimi, şekil bilgisi, morfoloji gibi terimler de kullanılır. Bu çalışma kapsamında birinci sınıf öğrencilerinin biçim bilgisi yanlışları aşağıdaki şekilde, 6 başlık altında sınıflandırılmıştır.

4. 1. 2. 1. Fiil Çekimi

Çekimli fiil, belirli bir zaman ya da dileği kişiyle birlikte gösteren fiillere denir. Çekimli fiil, kişi ve kip ekleri yardımıyla çekimlenir. İkinci tekil kişi emir kipi çekimi hariç bütün fiiller çekim eki alır. Fiil çekim ekleri, fiil kök veya gövdelerine eklenerek, fiillerin zamanını, yapılış şeklini ve şahsını (eylemi yapan kişiyi) belirtirler. Birinci sınıf öğrencilerinin yaptıkları biçim bilgisi yanlışları arasında fiil çekimi ile ilgili yanlış örneklerine rastlanmıştır. Bu konudaki örnekler: *evlenecektir(K-1-63);* örneğin burada gelecek zamandan bahsederken -tir ekfiili gereksiz ve fazla kullanılmıştır, *yaşıyor (K-1-57)*; burada iki kişiden bahsederken 3.çoğul şahıs eki unutulmuş, *gediyor* [*K-1-(39-8)];* burada yine iki kişiden bahsederken 3.çoğul şahıs eki unutulmuş durumdadır. Bu noktada birinci sınıf öğrencilerinin fiil çekimleri konusunda daha çok çoğul eklerinde hata yaptıkları fakat çok sık rastlanan bir hata olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte çeşitli pratiklerle öğrencilerin fiil çekimi konusunda geliştirilmesi gerekmektedir.

4. 1. 2. 2. İyelik Eki

İyelik ekleri veya sahiplik ekleri, isimlere ve isim görevinde kullanılan sözcüklere eklenerek kime veya neye ait olduğunu bildiren ekler. İyelik ekleri ad soylu sözcüklerde ve isim görevinde kullanılan diğer sözcüklerde sahiplik kategorisini temsil eder. Eklemeli (özellikle Ural ve Altay), Semitik ve Hint-Avrupa dil ailelerince kullanılan bir yapıdır. Ancak tüm Hint-Avrupa dilleri bu yapıyı kelimelere ek getirerek kullanmaz; örneğin İngilizce sahiplik kategorisini ekler yerine edat nitelikli sözcük-ekler getirerek sağlar. Türkçede iyelik ekleri:

-(i)m, -(i)n, -(s)i, -(i)miz, -(i)niz ve *-leri*'dir. Bu ekler ses uyumlarına uyacak şekilde diğer dar ünlüler (ı, u, ü) kullanılarak da oluşturulabilirler. Birinci sınıf öğrencilerinde iyelik eki konusunda yapılmış hatalar şöyledir: *onun seviyor (K-1-57)*; bu örnekte "onu seviyor" demesi gerekirken iyelik eki gereksiz yere kullanılmıştır, *Babam adı (K-1-55)*; burada ise birinci tekil şahıs eki eklenmiş fakat *baba adı* demesi gerektiğinden üçüncü tekil şahıs eki unutulmuştur. Özbekçeye kıyasla Türkiye Türkçesi farklılıklarından dolayı öğrencilerin böyle hatalar yaptığı görülmüştür.

4. 1. 2. 3. Belirtme Durumu

Sözcüklerin *-i, -ı* ya da *-u, -ü* eki almış hâlleridir. Adın belirtme durumu eki, adın sonuna geldiği sözcüğü belirtili nesne yapar. Yüklemin neyi, neleri, kimi, kimleri belirttiğini gösterir. Başka dillerde akuzatif olarak bilinir. Genellikle 3. tekil şahıs iyelik ekleri olan -i ve -si ekleri ile karıştırılmaktadır fakat bunlar belirtme durum eki değildir. Birinci sınıf öğrencilerinde bu konuda yapılmış iki hata gözlenmiştir: *kendi öltürmek istiyor (K-1-53),* bu örnekte neyi sorusuna aldığımız cevap "kendini" olacaktır, bundan dolayı belirtme hal eki unutulmuştur; diğer bir örnek ise *Belkh üniversite okuyorum (K-1-67),* üniversitesi denmesi gerekirken eksik bırakılmıştır.

4. 1. 2. 4. Kalma (Bulunma) Durumu

Sözcüklerin -de ya da -da almış hâlleridir. Bu ekler sonuna geldiği sözcüğü dolaylı tümce yapar. Yüklemin bildirdiği eylemi gösterir. Çoğu Hint-Avrupa dilinde mevcut olmayan bu isim hâline bu dillerde lokatif de denmektedir. Eski Latince ve Almancada bulunan bu hâl, zamanla ismin yönelme (datif) ve genitif (aidiyet) hâlleriyle kaynaşmıştır. Günümüzde Hint-Avrupa dillerinden Lehçede ve Slovakçada bulunur. Bu çalışmada birinci sınıf öğrencilerinde ismin bulunma durumu konusunda tek bir hata görülmüştür: *Belkh üniversite okuyorum (K-1-67),* bu örnekte "üniversitesinde" demesi gerekirken belirtme ve kalma durum ekleri kullanılmamıştır.

4. 1. 2. 5. Ayrılma (Çıkma) Durumu

Sözcüklerin -den ya da -dan eki almış hâlleridir. Adın ayrılma durumu nereden ayrıldığımızı gösterir. Bu ek sonuna geldiği sözcüğü dolaylı tümleç yapar. Çoğu Hint-Avrupa dilinde mevcut olmayan bu isim hâline bu dillerde ablatif de denmektedir. Hint-Avrupa dillerinden Latincede, Arnavutçada, Ermenicede ve Sanskritçede bulunmaktadır. Bu tez çalışması kapsamında birinci sınıf öğrencilerinin ismin ayrılma durumu konusunda hata yapmadıkları görülmüştür.

4. 1. 2. 6. Yönelme Durumu

Sözcüklerin -e ya da -a eki almış hâlleridir. Adın yönelme durumu sonuna geldiği sözcüğü dolaylı tümleç yapar. Yüklemin bildirdiği eylemin "nereye" yöneldiğini gösterir. Başka dillerde datif olarak da bilinir. Bu çalışmada öğrencilerin ismin yönelme hali konusunda yapılmış herhangi bir yanlışlık gözlemlenmemiştir.

4. 1. 3. Birinci Sınıf Öğrencilerinin Söz Dizimi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması

Türkçenin söz dizimi ele alındığında hem birçok hacıdan hem bütünsel olarak kendine özgü özelliklerinden bahsetmek faydalı olacaktır. Günümüzde dünyada aktif olarak konuşulan diller arasında, öznenin başta, yüklemin sonda, nesnenin ortada olduğu diller içinde bulunan Türkçe, kısaca ÖNY (özne + nesne + yüklem) diye adlandırılan tiptedir. Türkçe'nin bu özelliği doğrultusunda Altay dillerine yakın olduğunu belirtmek mümkündür. Türkçe'nin Altay dilleriyle yakınlığını gösteren bir diğer özellik ise, sıfatların her zaman, adlardan önce gelişiyle ortaya çıkar. Ayrıca, sayı sıfatlarının ardından gelen isimlerin çoğul olmayışıdır. Türkçenin en önemli özelliklerinden biri de sözdiziminde görülen olağanüstü esnekliktir. Geçişli eylemle kurulmuş "*Kadın elmayı çocuğa yedirdi*" gibi, dört öğeli bir tümceyi ele alırsak, bunun "*Kadın elmayı yedirdi çocuğa*", "*Yedirdi kadın çocuğa elmayı*" gibi 12 değişik cümle biçimi kurulabileceği, bu farklı kuruluşlar ve değişik vurgularla başka anlamların yansıtılabileceği görülür. Bu esnekliğe bir başka dilde rastlayamıyoruz. Türkçeye kısa ve

kıvrak anlatım olanağı sağlayan özelliklerden biri ve dilin çok önemli, ayrı bir niteliği, bileşik ve girişik tümcelerin yapısında ortaya çıkar: Yan tümceler, tümcecikler ana, temel tümceye ilgi adıllarıyla (zamirleriyle) değil, ortaç (participle) ve ulaç (gerund)'larla bağlanır. Modern dilbilimde adlaştırma (nominalization), sıfatlaştırma (adjectivalization) ve belirteçleştirme (adverbialization) olarak adlandırılan işlemlerle çok çeşitli cümleler rahat bir şekilde kurulabilmektedir. Bu bölümde söz dizimi başta olmak üzere aşağıdaki şekilde alakalı ve benzer başlıklar bağlamında birinci sınıf öğrencilerinin yaptıkları yanlışların yorumlanmasına yer verilmiştir.

4. 1. 3. 1. Cümlenin Ögeleri

Cümle, bir düşünceyi, bir dileği, bir haberi ya da duyguyu tam olarak anlatan, bir veya birden çok sözcükten oluşmuş anlatım birimidir. Cümle içindeki sözcüklerin tek başlarına ya da diğer sözcüklerle grup oluşturarak yaptıkları göreve de öge denir. Cümlenin oluşumu için çekimli bir fiil ya da ek fiille çekimlenmiş isim soylu bir sözcük gerekir. Bu iki unsurdan birinin özelliklerine sahip bir sözcük, bir cümleyi oluşturmak için yeterlidir. Bir düşünceyi, bir dilek ya da duyguyu söz veya yazı ile anlatabilmek için en az iki öge gereklidir. Bunlar yüklem ve öznedir. Bunlar cümlenin temel öğeleridir. Cümledeki işi, hareketi, yargıyı bildiren çekimli unsura yüklem denir. Yükleme, cümlede yargı bildiren çekimli öge de diyebiliriz. Yüklem, yukarıda belirttiğimiz gibi, cümlenin temel ögesidir. Yani yüklem olmadan cümle de oluşmaz. Yüklemin bildirdiği iş, oluş ya da durumu yapan ve ya cümledeki olanı karşılayan ögeye özne denir. Özne, cümlenin temel öğesidir; ancak her cümlede bulunmak zorunda değildir. Cümlenin yardımcı öğeleri nesne, dolaylı tümleç (yer tamlayıcısı), zarf tümleci (zarf tamlayıcısı) ve edat tümlecidir. Nesne, cümlede öznenin yaptığı işten etkilenen öğedir. Cümlede yaklaşma, bulunma, uzaklaşma bildiren, yüklemi yer anlamıyla tamamlayan öğedir. Yer tamlayıcısı "-e, -de, -den" ekleriyle oluşan sözcük veya söz-cük gruplarıdır. Yön, zaman, tarz, sebep, miktar, vasıta ve şart bildirerek yüklemi tamamlayan söz ya da söz öbekleri cümlede zarf tümleci (zarf tamlayıcısı) olarak kullanılır. Yüklemin ne ile (hangi araçla), kimin ile, hangi amaçla, yapıldığını gösteren söz öbeklerine edat tümleci denir. Edat tümleci olarak adlandırılan tümleçler de birer zarf tümlecidir.

Herhangi bir ögenin açıklayıcısı olarak cümleye gi-ren, iki virgül veya iki kısa çizgi arasında yer alan, cümleden çıkarıldığında cümlenin anlamında her-hangi bir daralmaya yol açmayan, bazen bağımsız olarak da cümleye girebilen sözcük ya da sözcük gruplarına ara söz denir. Birinci sınıf öğrencilerinin kompozisyonlarında bu çalışma kapsamında cümle ögeleriyle ilgili hataya rastlanmamıştır. Anlamsız cümle ya da eksik cümle bulunmamakta, sadece sözcüklerin yazımı konusunda hatalar yer almaktadır, bunlar ilgili başlıklarda incelenmiştir.

4. 1. 3. 2. Ad Tamlaması

İsim tamlaması, en az iki ismin bir araya gelerek bir kavramı, nesneyi ortaya çıkardığı, onun farkını vurguladığı tamlamalardır. İsim tamlamaları bilindiği zaman ancak ekleri ile doğru bir şekilde kullanılabilmeleri mümkündür. İsimler ya da adlar, isim soylu sözcükler ve fiil türündeki tüm sözcükler; nesneleri ve hareketleri birebir karşılayan onları ifade ederek tanımlayan kelimelerdir. Nesneler ve hareketleri, bazı türlü yönleri ile daha kapsamlı ifade etmek için tek kelimeden daha çok sözcüğe gereksinim duyulmaktadır. Tek bir kelimenin karşılayamadığı, tek kelime ile ifade edilemeyen dil birlikleri ile anlatılması zorunlu olan haller vardır. İsim tamlamaları, bu ihtiyacı karşılamak için doğmuştur. İsim tamlamaları; birbiri ile ilgili, bir diğerini iyelik yönünden tamamlayan, en az iki isimden meydana gelen kelime gruplarıdır. Bu çalışma kapsamında birinci sınıf öğrencilerinin isim tamlamasıyla ilgili yaptıkları hatalar şunlardır: *bilim yurtı, (K-1-68), Belkh üniversite (K-1-67), Babam adı (K-1-55).* Bu hataların asıl kaynağı ileriki bölümlerde yer alan ünsüz yumuşaması kuralı, büyük harf kullanımı ve iyelik eki ile ilgili yanlışlardır.

4. 1. 3. 3. Ad Tamlamasının Farklı Kullanımı

İzledigim Filim, KorKaK bir ademiş, güzal qiz (K-1-68), bu bülümte (K-1-63), birinci sinif, bir kiz bir kopak (K-1-60), o kız (K-1-59), Benim Adim, o kiz (K-1-57), birinci sinifi, Bu Filim, tört kişi (K-1-52), ilk sınipte, çök keliteli, deli gebi bir kişidür [K-1-(39-8)], biriçi sinif (K-1-33), bir ödeye (K-1-32). Bunlara baktığımızda hataların çoğunun kelimenin yanlış yazılmasından kaynaklandığını görmekteyiz.

4. 1. 3. 4. Özne Yüklem Uyumu

Özne-yüklem uyumu; Türkçe bir cümlede özne ve yüklemin şahıs (kişi), tekillik-çoğulluk ve olumluluk-olumsuzluk yönünden uyumlu olması. Özne-yüklem uyumsuzluğu, dil bilgisi açısından bozukluklara neden olur. Dil bilgisi kurallarına uygun bir cümlede özne ve yüklemin şahıs yönünden uyumlu olması gerekir. Bu durum yüklemin, özneye ait şahıs eklerini alması anlamına gelir. Türkçedeki şahıs ekleri -m, -im, -n, -in, -sin, -k, -iz, -niz, -iniz, -siniz, -ler ve -sinler'dir. Bunlar büyük ve küçük ünlü uyumlarına uyacak şekilde değişiklik gösterir. Türkçede bir cümlenin öznesi tekil ise yüklemi de tekil, çoğul ise yüklemi de çoğul olur. Ancak bu kural her zaman aranmaz. Teklik-çokluk uyumu çoğul ekleri ve 3. çoğul şahıs eki ile sağlanır. Bu tez çalışması kapsamında birinci sınıfların özne yüklem uyumu konusunda bir hataya rastlanmıştır: *sevgilisi onun seviyor iki güzel hayat yaşıyor* (K-1-57). Bu cümlede *ikisi güzel hayat yaşıyorlar* olması gerekirken cümlede hem gereksiz iyelik eki kullanımı vardır hem de "iki güzel hayat sıfat tamlaması" gibi görünmektedir.

4. 1. 4. Birinci Sınıf Öğrencilerinin Sözcük Bilgisi ile İlgili Yanlışlarının Yorumlanması

Bir sözcük, anlam yüklenen, az çok birbirine sıkı sıkı bağlı bir ya da daha fazla biçimbirimden (morfem) oluşan, ses değeri taşıyan dil birimidir. Sözcükler, bir kök ve ona bağlı bir ya da daha fazla ekten oluşabilir. Sözcükler bir araya gelerek sözcük öbekleri, cümlecik ve cümleleri meydana getirirler. Kelime bilgisi yanlışları yazım kuralları konusu Türkçe dersinde yer alan ve neredeyse her sınıf düzeyinde görülmekte olan yanlışlardan biridir. Yazım kuralları konusunda sıkça karşılaşılan zorluklar yaşanmaktadır. Yazım kuralları özellikle günlük hayatta sıkça kullanıldığı için ayrıca önemli bir konudur. Aynı zamanda çalışma kapsamında öğrencilerin en çok bu konuda yanlış yaptıkları gözlenmiştir. Bu kısımda başlıca önemli 3 başlık altında birinci sınıf öğrencilerinin kelime bilgisi hususunda yaptıkları yanlışlar incelenmiştir.

4. 1. 4. 1. Kelimelerin Yanlış Yazımı

Sözcüklerin yanlış yazımının esas nedenleri; bilgisizlik, dikkatsizlik ve aceleciliktir. İnsanlar, anlamını bilmediği, az kullandığı sözcüklerin yazımında yanlışlık yapabilir. Yazım kılavuzu ve sözcük kullanma alışkanlığı olmayan kişiler de bu tür yanlışlara sık sık rastlanır. Birinci sınıfların yanlış yazılmış kelimelerine örnekler:

yurtı, İzledigim Filim köp güzaldı, ademiş, eşikni, eliktiriktan, güzal qiz, iKelesi bir bolup,aşa (K-1-68), ham…köpakdem(K-1-67), bülümte, kizi…unula (K-1-63), öğrenciyem, korkiyör, Filim davam (K-1-61), sinif, könüşmuyordu, kiz… kopak, bilmadım (K-1-60), sevmi için, buriadın çikiyor (K-1-59), Adim, Sinifte, Eşekten (K-1-57), Kiz, özünü elitikle… isteyor (K-1-55), vilayatı danım, birinlik sinifteyim, sebebden…öltürmek, biticğni (K-1-53), sinifi, Menin Filimdın, tört…bardur, açuçak, korkap (K-1-52), sınipyım, sınipte, ozur, çök keliteli, öçün düşünmiyorum, gebi… kişidür, gediyor, angladum hucam [K-1-(39-8)], biriçi sinif, atdan, qorkup, geriyor, çök, kurkyor, bilgenim munçadır (K-1-33), bölumu, örğrecisiyim, kurkup kortarmak, ödeye, açiyör, işarat, etiyor (K-1-32), bü, filiminda, kaflanı, mutlukla (K-1-34).

4. 1. 4. 2. Büyük Harflerin Yanlış Yazımı

Yazım kuralları konusunda özellikle büyük harflerin kullanıldığı yerler konusu oldukça önemlidir. Sıkça her yazımızda kullandığımız büyük harfler, yazımına dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Türkçede özel isim kullanımı ve büyük harflerin kullanımı oldukça yaygın bir konudur. Bu da yazım kurallarını bilmenin önemini göstermektedir. Türkçede birçok farklı özel isim yer alır. Özel isimler, yer, devlet, millet, ülke, hitap, makam, mevki, dergi, kitap ve birçok farklı kelime büyük harfle başlar bu sebeple büyük harflerin kullanıldığı alanlar oldukça yaygındır. Bu yüzden yazım kuralları konusunda büyük harflerin kullanıldığı yerler özellikle önemlidir. Bu konudaki örnekler şu şekildedir:
Filim, KorKaK, iKelesi…Kaçıyor (K-1-68), üniversite (K-1-67), Adim (K-1-57), Menin Bu Filimdın (K-1-52). Bu örneklerden anlaşılacağı üzere birinci sınıf öğrencilerinin büyük harf kullanmaları gerektiği halde küçük harf kullandıkları, cümle ortasında kelime başında büyük

harf kullandıkları hatta bazen kelimelerin ortasındaki harfleri büyük yazdıkları görülmektedir.

4. 1. 4. 3. Anadildeki Kelimenin Kullanımı

Bu kısımda birinci sınıf öğrencilerinin Türkçe sözcükler yerine kendi dillerinde Özbekçe kullandıkları kelimelerle ilgili yanlışlara yer verilmiştir. Örnekler şu şekildedir:
köp güzaldı, ademiş, eşikni, güzal qiz, iKelesi (K-1-68), ham (K-1-67), unula, hatim oluyor (K-1-63), kopak (K-1-60), özünü elitikle (K-1-55), Menin (K-1-52), öcün, gebi, angladum [K-1-(39-8)], çök, bilgenim munçadır (*K-1-33)* şeklindedir. Bu örneklerden anlaşılacağı gibi birinci sınıf öğrencileri Türkçeye ve Türkçe kelimelere yeterince hâkim olmadıklarından dolayı yer yer kendi dillerinde Özbekçe kelimeler kullanmaktadır.

4. 2. İKİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN YAZIM YANLIŞLARI

Tez çalışmasının bu bölümünde ikinci sınıf öğrencilerinin yazdıkları kompozisyonlarda yaptıkları yazım hataları ayıklanarak listelenmiştir. Hatalı ifadelerin yanına doğru ifadeler yazılmıştır. Sonraki alt başlıkta ise bu hatalar sınıflandırılarak ses bilgisi, biçim bilgisi, söz dizimi ve sözcük bilgisi çerçevesinde yorumlanarak hataların sıklığı ve nedenleri tartışılmıştır.

K-2-1

(16) *"benim adım"* (Benim adım) – cümle başında

(2) *"her turlu tehlikeyi"* (her türlü tehlikeyi)

(4) *"köpekden"* (köpekten)

(6) *"bunu içün"* (bunun için)

(2) *"kavuşür"* (kavuşur)

K-2-2

(15) *"için"* (için)

(15) *"bir ödeye giriyor"* (bir odaya giriyor)

(2) *"cesurca oradan çıkiyor"* (cesurca oradan çıkıyor)

(2) *"karşısına çikiyor"* (karşısına çıkıyor)

(4) *"köpek sahipi"* (köpek sahibi)

(15) *"oradan kortulur"* (oradan kurtulur)

K-2-3

(15) *"Türk tili"* (Türk dili)

(13) *"ikkinci sınıf öğrencisiyim"* (ikinci sınıf öğrencisiyim)

(2) *"çok güzeldı"* (çok güzeldi)

(15) *"tört heywan"* (dört hayvan)

(9) *"heywanlarda çok korkuyor"* (hayvanlardan çok korkuyor)

(5) *"attan korkıb"* (attan korkup)

(10) *"bir evde giriyor"* (bir eve giriyor)

(16) *"orada Aslan vardır"* (orada aslan vardır)

(7) *"ben bu filmin çok pek sevmedim"*

K-2-4

(15) *"ikince sınıf öğrencesiğim"* (ikinci sınıf öğrencisiyim)

(8) *"bütün filimlerede"* (bütün filmlerde)

(15) *"güzal rul onyunayor"* (güzel rol oynuyor)

(10) *"odasında giriyor"* (odasına giriyor)

K-2-7

(8) *"2018 yılda"* (2018 yılında)

(5) *"bitirdem"* (bitirdim)

(2) *"bölümunde"* (bölümünde)

(15) *"olsa bila"* (olsa bile)

(5) *"anlatmakatdir"* (anlatmaktadır)

(7) *"birisinin sevdikten sonra"* (birisini sevdikten sonra)

(7) *"aşkınu"* (aşkını)

(5) *"cesur olmasaydı bu işi yapmazdı"* (cesur olmasaydı bu işi yapamazdı)

(5) *"lazımdur"* (lazımdır)

K-2-10

(15) *"Türk tili"* (Türk dili)

(5) *"okumaktayorum"* (okuyorum)

(15) *"gzel"* (güzel)

(5) *"değilmiştir"* (değilmiş, değil ya da değildir)

(15) *"kurkuyor"* (korkuyor)

(15) *"nomadu"* (normalde)

(15) *"seviyecekerdir"* (sever)

(7) *"odasine"* (odasına)

(7) *"ağaçta çıkıyor"* (ağaca çıkıyor)

K-2-11

(5) *"sevmiyormıştır"* (sevmiyor ya da sevmiyordur)

(15) *"çök seviyordır"* (çok seviyordur)

(2) *"çıkmiştir"* (çıkmıştır)

(7) *"aşağıdan düşüyor"* (aşağıya düşüyor)

(5) *"güzel bir filmdırmış"* (güzel bir filmmiş)

(5) *"beğendum"* (beğendim)

K-2-14

(15) *"film yasecı ve sinemacıdır"* (film yazarı/yönetmen ve sinemacıdır)

(15) *"kodimidi filimlerde oynauclk"* (komedi filmlerinde oynamıştır)

(15) *"bıdev işaritleiyle"* (beden işaretleriyle)

(5) *"oynalığı"* (oynadığı)

(5) *"birimiştir"* (biridir)

(5) *"korkub"* (korkup)

(15) *"ödaya giriyor"* (odaya giriyor)

(2) *"ördan kaçıp"* (oradan kaçıp)

(15) *"Eliktirk"* (elektrik)

(10) *"dirğin çıkıyor"* (direğine çıkıyor)

(15) *"bilmaiş olur"* (bitmiş olur)

K-2-28

(5) *"korokuyup"* (korkup)

(16) *"odada Aslan vardır"* (odada aslan vardır)

(2) *"çikmek istiyor"* (çıkmak istiyor)

(15) *"kiz geliyor"* (kız geliyor)

(2) *"kapıyı açıyor çekiyor"* (kapıyı açıp çıkıyor)

K-2-29

(2) *"edebiyati"* (edebiyatı)

(15) *"ikkinci sinif"* (ikinci sınıf)

(5) *"korkıyor"* (korkuyor)

(10) *"bir odada giriyor"* (bir odaya giriyor)

(2) *"çekip"* (çıkıp)

K-2-30

(11) *"... ikinci sınıf bölümde öğrenciyim"* (…bölümünde ikinci sınıf öğrencisiyim)

(2) *"çök"* (çok)

(16) *"çok Güzel"* (çok güzel)

(15) *"keşki sesli olsaydı"* (keşke sesli olsaydı)

(5) *"olsaydı çok şey yazıyordum"* (olsaydı çok şey yazardım)

(15) *"malasif"* (maalesef)

(13) *"şu zaman"* (şu an)

K-2-31

(16) *"BENim Adım"* (Benim adım -cümle başı)

(15) *"university"* (üniversite)

(15) *"departmenti"* (bölümü)

(15) *"keyFilidir"* (keyiflidir)

(5) *"istiyormaktayım"* (istiyorum ya da istemekteyim)

K-2-37

(2) *"adim, soyadim"* (adım, soyadım)

(15) *"tilim"* (dilim)

(7) *"Türkçeni çok seviyoruz"* (Türkçe'yi çok seviyoruz)

(16) *"bu Filimdeki"* (Bu filmdeki – cümle başı)

(4) *"sebebden"* (sebepten)

(15) *"u kız"* (o kız)

K-2-42

(7) *"... okulları mezuyum"* (… okulları mezunuyum)

(15) *"Türküloji"* (Türkoloji)

(15) *"eliktirik direğine çekiyor"* (elektrik direğine çıkıyor)

(6) *"filmi sonnın"* (filmin sonunun)

(15) *"billi değildir"* (belli değildir)

K-2-45

(15) *"Türkölüji bülümü ikkinci sınıf öğrencisiyim"* (Türkoloji bölümü ikinci sınıf öğrencisiyim)

(2) *"kiz Lisasından"* (kız lisesinden)

(15) *"mevzin boldum"* (mezun oldum)

(8) *"sınavına burayı seçtim"* (sınavında burayı seçtim)

(10) *"insanlarda cesaret veriyor"* (insanlara cesaret veriyor)

(15) *"her yerde olsa olsun korkması gerektiğini söylüyor"* (nerede olursa olsun korkmaması gerektiğini söylüyor)

(2) *"odasina geriyor"* (odasına giriyor)

(15) *"elikirek direğine çıkyor"* (elektrik direğine çıkıyor)

(10) *"sonuçta sevgilisiye ulaşıyor"* (sonuçta sevgilisine ulaşıyor)

(6) *"benimde böyle cesur olmak istiyorum"* (ben de böyle cesur olmak istiyorum)

(15) *"güzelldür"* (güzeldir)

K-2-46

(2) *"döğümlüyim"* (doğumluyum)

(7) *"ben sessiz filimlerinden heç sevmiyorum"* (ben sessiz filmleri hiç sevmiyorum)

(15) *"çük kıssa bir Filmdür"* (çok kısa bir filmdir)

(9) *"atan korkuyur, aslanden korkuyor, köpaktan korkuyur"* (attan korkuyor, aslandan korkuyor, köpekten korkuyor)

(14) *"ikkisi bir yerde otruyor"* (ikisi bir yerde oturuyorlar)

(15) *"bu kader"* (bu kadar)

K-2-50

(15) *"tilimni köp yakhşı körüyorum"* (dilini çok güzel buluyorum)

(6) *"bu üçün"* (bunun için)

(15) *"dıpartemenilnde okuyorum"* (bölümünde okuyorum)

(15) *"men"* (ben)

(5) *"heç sevdim"* (hiç sevmedim)

(15) *"çocukdek o tarap bu tarapta daim kaçıyor"* (çocuk gibi o tarafa bu tarafa sürekli kaçıyor)

(15) *"kurkak adamdur"* (korkak adamdır)

4. 2. 1. Ses Bilgisi Yanlışları

Tez çalışması kapsamında ses bilgisi yanlışları aşağıdaki şekilde 4 ana çerçevede sınıflandırılmıştır:

4. 2. 1. 1. Ünlü Uyumu

İkinci sınıf öğrencilerin yaptıkları hatalarda birinci sınıf öğrencilerine kıyasla daha az da olsa, yaptıkları hatalar içinde olanlar arasında ses bilgisi altında ele alınan ünlü uyumu hataları bulunmaktadır. Türkiye Türkçesi'nin Özbekçe'den daha kapsamlı bir ünlü uyumu düzeni olması nedeniyle öğrencilerin bu konuda sık sık hatalar yaptıkları gözlenmiştir. Bu başlık

altında büyük ünlü uyumu (artlık/önlük uyumu) ve küçük ünlü uyumu (dudak uyumu) ile ilgili yapılan yanlışlar tartışılmaktadır.

4. 2. 1. 1. 1. Büyük Ünlü Uyumu (Artlık/Önlük – Kalınlık/İncelik Uyumu)

İkinci sınıf öğrencilerinin hemen hepsinin yazdığı kompozisyonlarda büyük ünlü uyumu hatalarına rastlanmıştır hatta birinci sınıf öğrencilerinden daha fazla hataları olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Örnekler şu şekildedir:

kavuşür (K-2-1), çıkiyor, çikiyor (K-2-2), güzeldı, heywan, heywanlarda (K-2-3), güzal (K-2-4), bölümünde, bila, anlatmakatdir (K-2-7), odasine (K-2-10), sevmiyormıştır, çıkmiştir, filmdırmış, beğendum (K-2-11), yasecı, ödaya, ördan, bilmaiş (K-2-14), edebiyati (K-2-29), malasif (K-2-30), departmenti (K-2-31), adim, soyadim (K-2-37), Lisasından, odasina (K-2-45), aslanden, köpaktan, kader (K-2-46), körüyorum, dıpartemenilnde (K-2-50).

Bu örneklerden de görüleceği üzere ikinci sınıf öğrencilerinin büyük ünlü uyumu konusundaki hataları tek başına olmuyor genellikle başka ses bilgisi yanlışlarıyla beraber karşımıza çıkıyor. Bu konudaki en önemli etmenlerden biri de tabi ki Özbekçe dil yapısının Türkçeden farklı olması ve bununla birlikte Türkçede daha fazla ses bilgisi kuralı olmasıdır.

4. 2. 1. 1. 2. Küçük Ünlü Uyumu (Dudak Uyumu)

Bilindiği üzere kelimede düz ünlüden sonra düz *(a, e, ı, i)*, yuvarlak ünlüden sonra yuvarlak dar *(u, ü)* veya düz geniş *(a, e)* ünlüler bulunur. İkinci sınıf öğrencilerinde de birinci sınıflar gibi sık karşılaşılan hatalardan biri de küçük ünlü uyumu ile ilgili hatalardır. Bunlar:

içün (K-2-1), içün (K-2-2), korkıb (K-2-3),onyunayor (K-2-4), bitirdem, bila, aşkınu, lazımdur (K-2-7), okumaktayorum, nomadu (K-2-10), sevmiyormıştır, seviyordır, filmdırmış, beğendum (K-2-11), korkub (K-2-14), korkıyor (K-2-29), sonnın (K-2-42), güzelldür (K-2-45), Filmdür (K-2-46), adamdur (K-2-50). Şu ana kadar birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin küçük ünlü uyumu ile ilgili yaptıkları hataların benzer kelimeler üzerinde olduğu

görülmektedir. Bu doğrultuda öğrencilerin pratiklerinin arttırılarak bu hataların düzeltilmesinin mümkün olabileceğini söylemek yerinde olacaktır.

4. 2. 1. 2. */u/ /ü/, /ı/ /i/, /o/ /ö/* Seslerinin Karıştırılması

Çalışmaya katılan öğrencilerin kompozisyonlarına bakıldığında belirtilen seslerin karıştırılması en çok yapılan hatalar arasındadır. İkinci sınıf öğrencilerinin örnekleri şu şekildedir: *turlu, kavuşür (K-2-1), ödeye, çıkiyor, çikiyor (K-2-2), güzeldı (K-2-3), bölümünde, anlatmakatdi (K-2-7), odasine (K-2-10), çök seviyordır, çıkmiştir, filmdırmış, beğendum (K-2-11), ödaya, ördan (K-2-14), çikmek, kiz (K-2-28), edebiyati, sinif (K-2-29), çök, keşki, malasif, (K-2-30), adim, u kız (K-2-37), billi (K-2-42), bülümü, kiz, Lisasından, mevzin, odasina, güzelldür (K-2-45), döğümlüyim, çük, aslanden, köpaktan korkuyur, kader (K-2-46), adamdur (K-2-50).* Öğrencilerin bu hatalarında ince ve kalın sesleri noktalı harflerle noktasız harfleri karıştırmaları başta olmak üzere u/o gibi yuvarlak harflerin kullanımlarını da karıştırdıklarını görmekteyiz.

4. 2. 1. 3. Ünlü Düşmesi/Ünsüz Türemesi

Bu alt başlıkta ikinci sınıf öğrencilerin ses bilgisi ile ilgili yaptıkları yazım yanlışlarından ünlü düşmesi ve ünsüz türemesi konusundaki yanlışları değerlendirilmektedir.

Ünlü Düşmesi: İki heceli ve ikinci hecesinde ı, i, u, ü dar ünlüleri bulunan bazı kelimeler ünlü harf ile başlayan bir ek aldıkları zaman kelimenin ikinci hecesindeki ı, i, u, ü dar ünlü harf düşer. Bu duruma Türkçe ses bilgisinde ünlü düşmesi adı verilir. İkinci sınıf öğrencilerinde de bu konuda karşımıza çıkan tek örnek "film" kelimesi olmuştur, birinci sınıf öğrencileri ile benzerlik göstererek özellikle "filim" şeklinde kullandıkları gözlenmiştir. Bu durumun sözcük ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Fakat burada çoğunun doğru şekilde yazdığını da belirtmek gerekir. Hatta yanlış yazan ikinci sınıf öğrencilerinden bazılarının yazdıkları kompozisyon metni içinde kelimeyi tekrar kullanırken doğru yazdıklarının da vurgulanması yerinde olacaktır. Anlaşılacağı üzere ünlü düşmesi konusunda öğrencilerin yapmış olduğu belirgin bir hata göze çarpmamaktadır.

Ünsüz Türemesi: Ünsüz türemesi konusunda ikinci sınıf öğrencilerinde bekleneceği üzere sessiz harf eklenmesi gereken yerde unutulmuş bir harf olduğu gözlenmemiş bunun aksine özellikle "iki" kelimesine fazladan bir -k sesi daha eklemek suretiyle birkaç öğrencinin hata yaptıkları gözlenmiştir. Bulgular şunlardır: (*K-2-3) ikkinci, (K-2-29) ikkinci, (K-2-42) sonnın, (K-2-45) ikkinci, güzelldür, (K-2-46) ikkisi.* Bu noktada kelime bazlı Özbekçe ve Türkçe dil yapısı farkından kaynaklanan bir hata olduğunu söylemek pek yanlış olmayacaktır. Bu hataların da pratikle düzelmesi mümkün olacaktır.

4. 2. 1. 4. Ünsüz Benzeşmesi/Yumuşaması

İkinci sınıf öğrencilerin ses bilgisi alanındaki yazım yanlışlarından dikkat çeken bir alan ise ses olaylarından ünsüz benzeşmesi ve ünsüz yumuşaması olmuştur. Bu ses olayları kapsamında yapılan hatalar sırasıyla değerlendirilmektedir.

Ünsüz Benzeşmesi: Ünsüz benzeşmesi konusunda ikinci sınıf öğrencilerinde ciddi bir hata oranı görülmemektedir. Sadece birkaç öğrencide belli birkaç kelimede yapılmış yanlışlar karşımıza çıkmaktadır. Bunlar: *köpekden (K-2-1), sebebden (K-2-37).* Bu hatalar dilbilgisine zamanla öğrenciler daha hâkim olmaya başladıklarında ortadan kalkacak hatalardır.

Ünsüz Yumuşaması: Ünsüz yumuşaması konusunda ikinci sınıf öğrencilerinin yaptığı pek hata bulunmamaktadır. Sadece bir öğrencinin "sahip" kelimesinde yumuşama yapmadığı görülmüştür: *sahipi (K-2-2).* Diğer öğrencilerden ikisi ise kompozisyonlarında "korkmak" sözcüğünde gereksiz yumuşama yapmıştır: *korkıb (K-2-3), korkub (K-2-14).* Bu hata konusunda da öğrencilerin daha çok pratik yapmasıyla üstesinden gelinebilir.

4. 2. 2. Biçim Bilgisi Yanlışları

Biçim bilgisi; dilbilgisinin ve dilbilimin, dildeki anlamlı ve işlevli en küçük birimler olan kelimelerin ve eklerin yapı, işlev ve kullanımını inceleyen koludur.

Bu çalışma kapsamında ikinci sınıf öğrencilerinin biçim bilgisi yanlışları aşağıdaki şekilde, 6 başlık altında sınıflandırılmıştır:

4. 2. 2. 1. Fiil Çekimi

Fiil çekim ekleri, fiil kök veya gövdelerine eklenerek, fiillerin zamanını, yapılış şeklini ve şahsını (eylemi yapan kişiyi) belirtirler. İkinci sınıf öğrencilerinin yaptıkları biçim bilgisi yanlışları arasında fiil çekimi ile ilgili yanlış örneklerine rastlanmıştır. Ancak bu yanlışlar birinci sınıflarda olduğu gibi şahıs çekimleri yanlışları değildir. İkinci sınıflardaki fiil çekimi hataları daha çok -miş ve -dir eklerinin bir arada kullanımından kaynaklı olmakla birlikte arada birkaç dar harf yerine geniş harf kullanımından ve sadece bir öğrencide olumsuzluk eki eksikliğinden kaynaklı hatalar mevcuttur. Bu konudaki örnekler: *bitirdem (K-2-7), okumaktayorum, değilmiştir, seviyecekerdir (K-2-10), sevmiyormıştır, filmdırmış, beğendum (K-2-11), birimiştir (K-2-14), yazıyordum (K-2-30), istiyormaktayım (K-2-31), çıkyor, güzelldür (K-2-45), Filmdür (K-2-46), heç, sevdim, adamdur (K-2-50).*

4. 2. 2. 2. İyelik Eki

Sahiplik eki konusunda ikinci sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun hatasız şekilde yazdıklarını, içlerinden ikisinin bu konu ile alakalı hata yaptığı görülmüştür. İlkinde karşımıza çıkan hata iyelik ekinin unutulmasıdır: *filmi sonnın* (K-2-42). Diğer hatalı yazımda ise söz konusu yanlışlık iyelik ekiniz fazla ve gereksiz kullanımıdır: *benimde* (K-2-45).

4. 2. 2. 3. Belirtme Durumu

İkinci sınıf öğrencilerinin kompozisyonlarında belirtme durum ekini kullanmak konusunda bir hata görülmemiştir. Bu konuda gözümüze çarpan hata öğrencilerin bazı durumlarda belirtme hal eki kullanırken arada yanlış kaynaştırma harfi kullanımı olmuştur: *Türkçeni (K-2-37).*

4. 2. 2. 4. Kalma (Bulunma)Durumu

Bulunma durum ekini kullanırken ikinci sınıf öğrencilerinde görülen hatalar şunlardır:

heywanlarda, evde (K-2-3), odasında (K-2-4), odada (K-2-29), sınavına, insanlarda (K-2-45), tarapta (K-2-50). Bu hatalara bakıldığında öğrencilerin yönelme durumu ayrılma durumu yerine bulunma durumu ekini kullandıkları görülmektedir.

4. 2. 2. 5. Ayrılma (Çıkma) Durumu

İkinci sınıf öğrencilerinin ayrılma durumu eki kullanımındaki yanlışlar diğer durum ekleriyle karıştırmış olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu hususta dikkat çeken bir nokta bu hataların birinci sınıf öğrencilerinde görülmemiş olup ikinci sınıf öğrencilerinde karşımıza çıkmasıdır. Bulgu örnekleri şöyledir: *heywanlarda, evde (K-2-3), filimlerinden (K-2-46).*

4. 2. 2. 6. Yönelme Durumu

Bu çalışma kapsamında ikinci sınıf öğrencilerinin yönelme durum eki kullanımında tespit edilen yanlışlar şu şekildedir: *evde (K-2-3), odasında (K-2-4), ağaçta (K-2-10), aşağıdan (K-2-11), odada (K-2-29), odasina, sevgilisiye (K-2-45), tarapta (K-2-50).* Bu örneklerde görüldüğü gibi öğrencilerin yönelme durumu konusundaki yanlışları çoğunlukla bulunma durum ekiyle karıştırmış olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu hatalardan birisinde yanlış kaynaştırma harfi kullanımından kaynaklı bir hata ortaya çıkmıştır.

4. 2. 3. Söz Dizimi Yanlışları

Çalışmanın bu bölümünde ikinci sınıf öğrencilerinin söz dizimi konusundaki yanlışları şu başlıklar kapsamında incelenmiştir.

4. 2. 3. 1. Cümlenin Ögeleri

Cümlenin ögeleri konusunda bu çalışma kapsamında birinci sınıflarda da olduğu gibi belirgin bir hata görülmemektedir. Bir öğrencinin aynı anlama gelecek iki kelimeyi gereksiz yere peş peşe kullandığı görülmüştür: *ben bu filmin çok pek sevmedim (K-2-3).* Başka bir öğrencinin

ögelerin yerini karıştırıp ters yazdığı görülmektedir: *... ikinci sınıf bölümde öğrenciyim (K-2-30).* Bir diğer öğrencide ise yanlış kelime seçiminden kaynaklanan bir hata tespit edilmiştir: *her yerde olsa olsun korkması gerektiğini söylüyor (K-2-45).* Kompozisyonlarda bulunan bunlar haricindeki hatalar ilgili başlıklar altında incelenmiştir.

4. 2. 3. 2. Ad Tamlaması

İsim tamlamaları konusunda ikinci sınıf öğrencilerinin bu çalışma kapsamında önemli hatalar yapmadıkları görülmektedir. Tespit edilen hatalar şu şekildedir: *köpek sahipi (K-2-2), Türk tili (K-2-3), 2018 yılda (K-2-7), Türk tili (K-2-10), bıdev işaritleiyle (K-2-14), eliktirik direğine, filmi sonnın (K-2-42), Türkölüji bülümü, kiz Lisasından (K-2-45).* Tespit edilen bu hatalar tamlamanın yanlışlığından değil sözcük bilgisi ya da biçim bilgisi hatalarından kaynaklanmaktadır ve ilgili başlıklarda incelenmiştir.

4. 2. 3. 3. Ad Tamlamasının Farklı Kullanımı

Bu çalışma kapsamında ikinci sınıf öğrencilerinin ad tamlaması konusunda tespit edilmiş hatalar şunlardır: *bir ödeye (K-2-2), ikkinci sınıf, tört heywan (K-2-3), ikince sınıf, bütün filimlerede, güzal rul onyunayor (K-2-4), güzel bir filmdırmış (K-2-11), ikkinci sinif, bir odada (K-2-29), çok Güzel (K-2-30), bu Filimdeki, u kız (K-2-37), bülümü ikkinci sınıf (K-2-45), sessiz filimlerinden, çük kıssa bir Filmdür (K-2-46).* Sıfat tamlamalarındaki bu hataların kaynağı kelime bilgisindeki yanlışlar başta olmak üzere bir tanesi cümlenin ögelerinin yanlış yerde kullanımındandır.

4. 2. 3. 4. Özne Yüklem Uyumu

Cümlede öznenin ifade ettiği şahıslarla yüklemin bildirdiği şahıs arasında bir uyum olmalıdır. Öznenin insan ya da başka varlıklar olması da yüklemin tekil veya çoğulluğunu etkiler. Eğer özne bitkiler, hayvanlar, cansız varlıklar ya da soyut kavramlarsa, yüklem daima tekil olur. İnsanlar çoğul özne olduğunda ise yüklem tekil veya çoğul olabilir. Türkçede

sıfatlar çoğul anlam verirse isimler çoğul eki almaz. Bu özellik genellikle belgisiz sıfatlarda görülür. Cümlede öznenin ifade ettiği şahıslarla yüklemin bildirdiği şahıs arasında bir uyum olmalıdır. Birinci sınıflardan farklı olarak özne yüklem uyumu/uyumsuzluğu konusunda ikinci sınıf öğrencilerinin herhangi bir yanlışı görülmemiştir.

4. 2. 4. Sözcük Bilgisi Yanlışları

Kelime bilgisi yanlışları yazım kuralları konusu Türkçe dersinde yer alan ve neredeyse her sınıf düzeyinde görülmekte olan yanlışlardan biridir. Yazım kuralları konusunda sıkça karşılaşılan zorluklar yaşanmaktadır. Yazım kuralları özellikle günlük hayatta sıkça kullanıldığı için ayrıca önemli bir konudur. Aynı zamanda çalışma kapsamında öğrencilerin en çok bu konuda yanlış yaptıkları gözlenmiştir. Bu kısımda başlıca önemli 3 başlık altında ikinci sınıf öğrencilerinin kelime bilgisi hususunda yaptıkları yanlışlar incelenmiştir.

4. 2. 4. 1. Kelimelerin Yanlış Yazımı

İkinci sınıf öğrencilerinde en çok karşımıza çıkan yanlışlardan biri kelimelerin yanlış şekilde yazılmasıdır. Yeni bir dil öğrenirken kelimelerin yazımı konusunda hata yapmak doğaldır zira herkes kendi anadiline alışkındır ve bazen kelimeleri yazarken hatalar yapabilirler. Bu durumun sebeplerinden bir diğeri olarak da Türkçenin yazıldığı gibi okunmaya en yakın dil olması sebebiyet veriyor olabilir. Bu çalışma kapsamında görüldüğü kadarıyla öğrenciler kelimeleri telaffuz ettikleri ya da telaffuzunu anladıkları kadarıyla yazmaya çalıştıkları için de hatalar yapmaktadır. Tespit edilen yanlış yazılmış kelimeler şu şekildedir: *turlu, köpekden, içün, kavuşür (K-2-1), içün, ödeye çıkiyor, sahipi, kortulur (K-2-2), Türk tili, ikkinci, güzeldı, tört heywan, heywanlarda, korkıb, ikince, öğrencesiyim, güzal rul onyunayor (K-2-3), bitirdem, bölümünde, olsa bila, anlatmakatdir, aşkınu, lazımdur (K-2-7), Türk tili, okumaktayorum, gzel, değilmiştir, kurkuyor, nomadu, seviyecekerdir, odasine (K-2-10), sevmiyormıştır, çök seviyordır, çıkmiştir, filmdırmış, beğendum, yasecı, kodimidi filimlerde oynauclk, bıdev işaritleiyle, oynalığı, birimiştir, korkub, ödaya, ördan, Eliktirk dirğin, bilmaiş (K-2-11), korokuyup, çikmek, kiz (K-2-28), edebiyati, ikkinci sinif, korkıyor,*

çekip (K-2-29), çök, keşki, malasif (K-2-30), university, departmenti, keyFilidir, istiyormaktayım (K-2-31), tilim, Filim, sebebden, u (K-2-37), mezuyum, Türküloji, eliktirik, filmi sonnın, billi (K-2-42), Türkölüji bülümü ikkinci, kiz Lisasından, mevzin, odasina, elikirek direğine çıkyor, sevgilisiye, güzelldür (K-2-45), döğümlüyim, filimlerinden heç, Filmdür, korkuyur, aslanden, köpaktan korkuyur, ikkisi bir yerde otruyor (K-2-46). Bu örneklerden ve listenin uzunluğundan anlaşılacağı üzere sözcüklerin yazımı konusunda hata yapmayan ikinci sınıf öğrencisi neredeyse hiç yoktur. Öğrencilerin kelime bilgisini arttırmak adına onlara Türkçe kitap okuma ödevleri gibi pratikler vererek bu konudaki yanlışlar minimum düzeye indirilebilir.

4. 2. 4. 2. Büyük Harflerin Yanlış Yazımı

Bu çalışma kapsamında ikinci sınıf öğrencilerinin de birinci sınıftakilerle benzer hatalara düştükleri, cümle başında küçük harf kullandıkları, cümle arasında bazı kelimelerde büyük harf kullandıkları, film ve elektrik gibi kelimeleri özel isim farz ettikleri durumlar olabilmektedir. Bu konudaki bulgular şunlardır: *benim (K-2-1), Aslan (K-2-3), Eliktirk (K-2-14), Güzel (K-2-30), BENim Adım, keyFilidir (K-2-31), Filimdeki (K-2-37), kiz Lisasından (K-2-45), Filmdür (K-2-46).*

4. 2. 4. 3. Anadildeki Kelimenin Kullanımı

Yanlış yazılmış kelimeler kadar çok olmamakla birlikte ikinci sınıf öğrencilerinde de bazı kelimeleri belki Türkçesini hatırlamadıkları ya da bilmediklerinden dolayı kendi dillerinde Özbekçe yazdıkları görülmektedir. Bu konunun örnekleri şunlardır: *için (K-2-1), için (K-2-2), heywan (K-2-3), nomadu (K-2-10), yasecı (K-2-14), university, departmenti (K-2-31), tilimni köp yakhşı körüyorum, üçün, dıpartemenilnde, men, heç (K-2-50).*

4. 3. ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN YAZIM YANLIŞLARI

K-3-9

(15) *"komidiyan"* (komedyen)

(15) *"mahartlıca"* (maharetlice)

(15) *"hayacan, marhamat"* (heyecan, merhamet)

(3) *"bağrırdım"* (bağırırdım)

(7) *"bena"* (bana)

K-3-12

(5) *"oynameştı"* (oynamıştır)

(5) *"korkuyup"* (korkup)

(15) *"kurkamak"* (kurtarmak)

(15) *"kındikrine"* (kendilerine)

K-3-13

(15) *"bölümü edi"* (bölümü idi ya da bölümüydü)

(15) *"korku dulu ve hayanlı"* (korku dolu ve heyecanlı)

(15) *"talıkalı"* (tehlikeli)

(15) *"garçoktan"* (gerçekten)

K-3-16

(10) *"hocmdan çok teşekkür ederim"* (hocama çok teşekkür ederim)

(4) *"beğantım"* (beğendim)

(3) *"vericiyidi"* (vericiydi)

(15) *"komidi"* (komedi)

(5) *"oynıyor"* (oynuyor)

(7) *"kapını açınca"* (kapıyı açınca)

K-3-17

(15) *"öğacim"* (öğrenciyim)

(15) *"dürücü"* (dördüncü)

(15) *"güul bir çkilde"* (güzel bir şekilde)

(4) *"atdan"* (attan)

(15) *"ödye, ödısının"* (odaya, odasının)

(15) *"arkadıştan ordam ister"* (arkadaşından yardım ister)

(15) *"Tsşkhüler"* (teşekkürler)

K-3-20

(7) *"kendim tanıtmak istiyorum"* (kendimi tanıtmak istiyorum)

(5) *"hepimizin bildiğimiz gibi"* (hepimizin bildiği gibi)

(15) *"ünlü sinea ademleriden biridir"* (ünlü sinemacılardan/yönetmenlerden biridir)

(15) *"başkasından yablam istuyebilir"* (başkasından yardım isteyebilir)

K-3-24

(15) *"oyoncusodur"* (oyuncusudur)

(4) *"atdan"* (attan)

(5) *"korup"* (korkup)

(10) *"evini giriyor"* (evine giriyor)

(9) *"evindır çıkıyor"* (evinden çıkıyor)

(15) *"böylesine bu kise filim bitiyur"* (böylece/böylelikle bu kısa film bitiyor)

K-3-25

(9) *"vilayatan geldim"* (vilayetten geldim)

(5) *"izledığı bu filim"* (izlediğim bu film)

(3) *"gibi edi"* (gibiydi)

(3) *"lazımiş"* (lazımmış)

(15) *"tahkali yarda"* (tehlikeli yerde/tehlikeli bir yerde)

K-3-35

(1) *"bölümünda"* (bölümünde)

(15) *"sinif"* (sınıf)

(2) *"bü"* (bu)

(5) *"arayıb"* (arayıp)

(1) *"görünca"* (görünce)

(15) *"çakilyor"* (çekiliyor)

(15) *"pancarayı"* (pencereyi)

(5) *"açmaya çalıyor"* (açmaya çalışıyor)

(15) *"yene de"* (yine de)

(3) *"ileriliyor"* (ilerliyor)

(5) *"korkub"* (korkup)

(15) *"Sonara köpak geliyor"* (Sonra köpek geliyor)

(6) *"kızı ustuna su atıyor"* (kızın üstüne su döküyor)

(2) *"ustuna"* (üstüne)

(7) *"Chaplin'in kortarıyor"* (Chaplin'i kurtarıyor)

(5) *"uyanıb"* (uyanıp)

K-3-49

(15) *"boluyor"* (buluyor)

(15) *"işarat"* (işaret)

(7) *"kapını aç"* (kapıyı aç)

(15) *"örencisiyim"* (öğrencisiyim)

(15) *"korkodan bayıyor"* (korkudan bayılıyor

K-3-64

(1) *"bölümünda"* (bölümünde)

(1) *"izladim"* (izledim)

(5) *"kaçıb"* (kaçıp)

(15) *"bilmazdan"* (bilmeden/bilmeyerek)

(5) *"girir"* (girer)

(6) *"kaplanı evi var"* (kaplanın evi var)

(15) *"küpak"* (köpek)

(5) *"gildi"* (geldi)

K-3-65

(2) *"bü filmde"* (bu filmde)

(1) *"görünca"* (görünce)

(2) *"donuyor"* (dönüyor)

(15) *"pancarayı"* (pencereyi)

(15) *"bir tana"* (bir tane)

(5) *"korkub"* (korkup)

(6) *"aslanın yanda görüyor"* (aslanın yanında görüyor)

(15) *"yordam ediyor"* (yardım ediyor)

(15) *"sonsa eliktirik direğine çıkıyor"* (sonra elektrik direğine çıkıyor)

K-3-66

(5) *"zıplayıb"* (zıplayıp)

(1) *"kilitlanıyor"* (kilitleniyor)

(1) *"gördüktan"* (gördükten)

(5) *"korkma başlıyor"* (korkmaya başlıyor)

(5) *"donub"* (dönüp)

(1) *"elindan"* (elinden)

(1) *"içinda"* (içinde)

(4) *"kapıyı kapadıyor"* (kapıyı kapatıyor)

(15) *"küpak"* (köpek)

(5) *“kalkıb”* (kalkıp)

Tez çalışmasının bu bölümünde üçüncü sınıf öğrencilerinin yazdıkları kompozisyonlarda yaptıkları yazım hataları ayıklanarak listelenmiştir. Hatalı ifadelerin yanına doğru ifadeler yazılmıştır. Sonraki alt başlıkta ise bu hatalar sınıflandırılarak ses bilgisi, biçim bilgisi, söz dizimi ve sözcük bilgisi çerçevesinde yorumlanarak hataların sıklığı ve nedenleri tartışılmıştır.

4. 3. 1. Ses Bilgisi Yanlışları

Tez çalışması kapsamında ses bilgisi yanlışları aşağıdaki şekilde 4 ana çerçevede sınıflandırılmıştır:

4. 3. 1. 1. Ünlü Uyumu

4. 3. 1. 1. 1. Büyük Ünlü Uyumu (Artlık/Önlük – Kalınlık/İncelik Uyumu)

Bu çalışma kapsamında üçüncü sınıf öğrencilerinin yaptıkları büyük ünlü uyumu hataları şunlardır: *mahartlıca, hayacan, marhamat, bena (K-3-9), kındikrine (K-3-12), güul, ödısının (K-3-17), evindir, bitiyur (K-3-24), izledığı, lazımiş, tahkali (K-3-25), bölümünda, görünca, çakilyor, köpak (K-3-35), bölümünda, izladim, bilmazdan, küpak (K-3-64), görünca (K-3-65), kilitlanıyor, elindan, içinda, küpak (K-3-66).* Bu örneklere baktığımızda bazılarının büyük ünlü uyumuna uygun olması maksadıyla öğrenciler tarafından yanlış yazılmış kelimeler olabileceği düşüncesi akla gelmektedir. Baktığımız zaman genel itibariyle üçüncü sınıf öğrencilerinin köpek, görünce, güzel kelimelerinin yazımında hata yaptıklarını görmekteyiz. Aynı zamanda güzel kelimesi birinci ve ikinci sınıflarda da en çok yanlış yazılmış olan kelimelerden biriydi.

4. 3. 1. 1. 2. Küçük Ünlü Uyumu (Dudak Uyumu)

Bir kelimenin küçük ünlü uyumuna uyup uymadığını belirlemeden önce şu da önemli bir noktadır ki büyük ünlü uyumuna uymayan kelimelerde zaten küçük ünlü uyumu aranmamaktadır. Bu açıdan baktığımızda öğrencilerin çoğu yanlışları zaten büyük ünlü uyumu başlığı altında ele alınmıştır. Küçük ünlü uyumu açısından baktığımızda üçüncü sınıf öğrencilerinin bu çalışma kapsamında saptanmış yanlışları şunlardır: *oynıyor (K-3-16), istuyebilir (K-3-20).* Bu örneklere bakılırsa öğrencilerin kelimelerin orijinal hallerini kullanmaları durumunda zaten küçük ünlü uyumu ile ilgili sorun yaşamayacakları görülmektedir. Bu sözcüklerdeki hatalar ilgili başlıklar altında incelenmektedir.

4. 3. 1. 2. /u/ /ü/, /ı/ /i/, /o/ /ö/ Seslerinin Karıştırılması

Üçüncü sınıf öğrencilerinin noktalı ve noktasız harf kullanımı konusunda yaptıkları hatalar şu şekilde sıralanmıştır: *Mahartlıca, hayacan, marhamat, bena (K-3-9), garçoktan (K-3-13), komidi (K-3-16), ödısının (K-3-17), bu kise (K-3-24), vilayatan, izledığı, lazımiş (K-3-25), bölümünda, sinif, bü, görünca (K-3-35), işarat (K-3-49), bölümünda, izladim, bilmazdan (K-3-64), bü, donuyor, tana (K-3-65), kilitlanıyor, gördüktan, donub elindan, içinda (K-3-66).* Bu yanlış yazılmış kelimeler arasında a/e seslerinin karıştırılması durumuna da yer verilmiştir. Birinci ve ikinci sınıf öğrencileri kadar noktalı noktasız harf kullanımı konusunda hata yapmadıkları görülmüştür.

4. 3. 1. 3. Ünlü Düşmesi/Ünsüz Türemesi

Ünlü Düşmesi: Ünlü düşmesi konusunda üçüncü sınıf öğrencilerinin bu çalışma kapsamında neredeyse hiç yanlış yapmadıkları görülmüştür. Bu konudaki hatalara iki örnek tespit edilmiştir. Bunlardan ilki gereksiz yere ünlü düşmesine uğratılarak yazılmış *bağrırdım (K-3-9)* sözcüğüdür. Diğeri ise ünlü düşmesi yapılması gerekirken, kelime fiil kökünden değil isim kökünden ele alındığı için yanlış yazılmış olan *ileriliyor (K-3-35)* sözcüğüdür.

Ünsüz Türemesi: Bu çalışmada üçüncü sınıf öğrencilerinde ünsüz türemesi konusunda yapılmış herhangi bir yanlışlık tespit edilmemiştir.

4. 3. 1. 4. Ünsüz Benzeşmesi/Yumuşaması

Ünsüz Benzeşmesi: Ünsüz benzeşmesi konusunda üçüncü sınıf öğrencilerinin yaptıkları hatalar şu şekildedir: *beğantım (K-3-16), atdan (K-3-17), atdan (K-3-24), arayıb*, k*orkub, uyanıb (K-3-35), kaçıb (K-3-64), korkub (K-3-65), zıplayıb, donub, kalkıb (K-3-66).* Ayrılma hal eki kullanırken genel olarak ünsüz sertleşmesi kuralına uymadıkları görülmektedir.

Ünsüz Yumuşaması: Ünsüz yumuşaması konusunda üçüncü sınıf öğrencilerinin kompozisyonlarında hata tespit edilmemiştir.

4. 3. 2. Biçim Bilgisi Yanlışları

4. 3. 2. 1. Fiil Çekimi

Fiil çekimlerinde bu çalışma kapsamında üçüncü sınıf öğrencilerinin şahıs çekimlerini ve zaman çekimlerini hatasız yaptıkları, kelime kökleriyle ilgili yazım yanlışları bulunduğu görülmüş olup ilgili başlık altında incelenmiştir.

4. 3. 2. 2. İyelik Eki

İyelik eklerinin kullanımı ile ilgili yazım yanlışı bir kompozisyonda karşımıza şöyle çıkmıştır: Kızın üstü denmesi gerekirken üçüncü tekil şahıs eki unutulmuş olup *kızı ustuna,* diğer ilerleyen kısımda ise sadece belirtme eki kullanılması gerekirken gereksiz yere üçüncü tekil şahıs eki kullanılmıştır *Chaplin'in (K-3-35).* Burada yine iyelik eki unutulmuş birkaç örnek bulunmaktadır: *arkadıştan (K-3-17), izledığı (K-3-25), kaplanı (K-3-64).* Bir diğer hata ise gereksiz iyelik eki kullanımıdır: *bildiğimiz (K-3-20).*

4. 3. 2. 3. Belirtme Durumu

Belirtme durumu ekinin yanlış kullanımı bazı üçüncü sınıf öğrenceleri tarafından bazı durumlarda karıştırılarak iyelik eki ile kullanılmıştır: *kendim (K-3-20), evini (K-3-24), Chaplin'in (K-3-35), kaplanı (K-3-64).*

4. 3. 2. 4. Kalma (Bulunma)Durumu

Bu çalışmada görüldüğü kadarıyla üçüncü sınıflarda belirgin bir hataya rastlanmamıştır. Bazı durumlarda öğrencilerin -de yerine -da ya da tam tersi şekilde -da yerine -de yazdıkları görülmüştür.

4. 3. 2. 5. Ayrılma (Çıkma) Durumu

Genel olarak üçüncü sınıfların ayrılma durumu ekine hâkim oldukları söylenebilir, iki öğrenciden birinin bu ekin kullanımını yönelme eki ile karıştırması, bir diğerinin belirtme eki ile karıştırması dışında [*hocmdan (K-3-16), evini, evindır (K-3-24)*] diğer öğrencilerin doğru şekilde yazdıkları doğru yerde kullandıkları görülmüştür.

4. 3. 2. 6. Yönelme Durumu

Yönelme durum ekinin kullanımı için de üçüncü sınıf öğrencilerinin çoğunlukla hâkim olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Bir öğrencinin belirtme eki [*evini (K-3-24)*] ile karıştırması ve diğer birinin ayrılma eki [*hocmdan (K-3-16)]* ile karıştırması dışında hata görülmemiştir.

4. 3. 3. Söz Dizimi Yanlışları

4. 3. 3. 1. Cümlenin Ögeleri

Cümlenin ögeleri konusuyla ilgili olarak üçüncü sınıf öğrencilerinin kompozisyonlarında herhangi bir hata tespit edilmemiştir. Özne nesne yüklem sıralamaları, sıfatları ismin önünde kullanmalarının doğru şekilde olduğu görülmüştür.

4. 3. 3. 2. Ad Tamlaması

Tamlamalar konusundaki yanlışların kelimelerin yanlış yazımıyla ilgili olduğu, ad tamlamasıyla ilgili hatanın üçüncü sınıf öğrencileri arasında bir tane olduğu görülmüştür: *eliktirik direğine (K-3-65).*

4. 3. 3. 3. Ad Tamlamasının Farklı Kullanımı

Üçüncü sınıf öğrencilerinde bu çalışma kapsamında tespit edilen hatalar şunlardır: *güul bir çkilde (K-3-17), ünlü sinea ademleriden biridir (K-3-20), bu kise filim (K-3-24), izledığı bu filim (K-3-25), bü filmde, bir tana (K-3-65).* Bu hataların kelimelerin yanlış yazımından dolayı olduğu söylenebilir.

4. 3. 3. 4. Özne Yüklem Uyumu

Özne yüklem uyumu konusunda üçüncü sınıflarda belirgin bir hata görülmemiş olup öğrencilerin hemen hepsinin doğru yazdığı belirlenmiştir.

4. 3. 4. Sözcük Bilgisi Yanlışları

4. 3. 4. 1. Kelimelerin Yanlış Yazımı

Üçüncü sınıf öğrencilerinde de birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinde olduğu gibi fazla sayıda yanlış yazılmış kelime saptanmıştır. Bu kelimeler şunlardır: *komidiyan, mahartlıca, hayacan, marhamat, bağrırdım bena K-3-9, oynameştı, korkuyup, kurkamak, kındikrine K-3-12, bölümü, edi, dulu, hayanlı, talıkalı, garçoktan K-3-13, hocmdan, beğantım, vericiyidi, komidi, oynıyor K-3-16, öğacim, dürücü, güul bir çkilde, atdan, ödye, ödısının, arkadıştan, ordam, Tsşkhüler K-3-17, sinea, yablam, istuyebilir K-3-20, oyoncusodur, atdan, korup, evindir, kise, filim, bitiyur K-3-24, vilayatan, izledığı, lazımiş, tahkali K-3-25, bölümünda, sinif, bü, arayıb, görünca, çakilyor, pancarayı, yene, ileriliyor, korkub, köpak, ustuna, kortarıyor, uyanıb K-3-35, boluyor, işarat, örencisiyim, korkodan K-3-49, bölümünda,*

izladim, kaçıb, bilmazdan, girir, küpak, gildi K-3-64, bü, görünca, donuyor, pancarayı tana, korkub, eliktirik K-3-65, zıplayıb, kilitlanıyor, gördüktan, donub, elindan, içinda, kapadıyor, küpak, kalkıb K-3-66. Bu kelimeler arasında göze çarpmakta olan birkaçı güzel, film, elektrik, tehlikeli, köpek gibi sözcüklerdir. Birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin de özeliikle bu kelimelerin yazımında hata yaptıkları dikkat çekmiştir.

4. 3. 4. 2. Büyük Harflerin Yanlış Yazımı

Büyük küçük harflerin kullanımı konusunda birinci ve ikinci sınıflardan ziyade, üçüncü sınıf öğrencilerinin başarılı oldukları ve hata yapmadıkları tespit edilmiştir.

4. 3. 4. 3. Anadildeki Kelimenin Kullanımı

Üçüncü sınıf öğrencilerinin pek fazla kendi dillerinde Özbekçe kelime kullanmadıkları, özellikle de birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine kıyasla Özbekçe kullanılan kelime sayısının oldukça azalmış olduğu fark edilmektedir. Üçüncü sınıf öğrencilerinin kompozisyonlarında Özbekçe kullandıkları kelimeler şunlardır: *kındikrine (K-3-12), edi (K-3-13), ademleriden, yablam (K-3-20), gibi edi (K-3-25).* Burada dikkat çeken Türkçedeki "idi" yerine "edi" yardımcı fiilini kullanmalarıdır. Benzer kullanımlar oldukları için öğrencilerin bunları karıştırdıkları düşünülebilir.

4. 4. YAZIM YANLIŞLARI

4. 4. 1. Ses Bilgisi Yanlışları

K-4-5

(5) *"karşılaştı an"* (karşılaştığı an)

(6) *"kapını kolu"* (kapının kolu)

(2) *"dürümların"* (durumların)

(15) *"agressive ve vahşi"* (agresif ve vahşi)

(5) *"köpek ile karşılar"* (köpek ile karşılaşır)

(5) *"... ile karşılamak"* (… ile karşılaşmak)

K-4-15

(2) *"bolumunda"* (bölümünde)

(15) *"çok bayandım"* (çok beğendim)

(15) *"tahıkalı"* (tehlikeli)

(1) *"evina geriyor"* (evine giriyor)

(15) *"sesca kendını kortardı"* (sessizce kendini kurtardı)

K-4-19

(15) *"şnan dördüncü sınıf örğrcisiyim"* (şu an dördüncü sınıf öğrencisiyim)

(15) *"filmini iskmiştim"* (filmini izlemiştim)

(5) *"başarıyla oynemştca"* (başarıyla oynamıştır)

(15) *"sssiz / sissiz"* (sessiz)

K-4-21

(2) *"dorduncu sınıf öğrencısıyım"* (dördüncü sınıf öğrencisiyim)

(3) *"hayacanlı edim"* (heyecanlıydım)

(15) *"bolduğunda"* (bulduğunda)

(15) *"küpek"* (köpek)

(1) *"sayasında"* (sayesinde)

K-4-23

(15) *"Afgamsta"* (Afganistan)

(15) *"doktora yapmuy düşüyoru"* (doktora yapmayı düşünüyorum)

(15) *"isıyicik güklürür"* (izleyiciyi güldürür)

(15) *"komıdi"* (komedi)

K-4-26

(2) *"bizi duşund"* (bizi düşündü)

(1) *"izelamadım/izlamamıştım/izlarkan"* (izlemedim/izlememiştim/izlerken)

(1) *"çok beğandım"* (çok beğendim)

(15) *"sesızce"* (sessizce)

(1) *"istasa yapar"* (isterse yapar)

K-4-27

(4) *"sınıf da"* (sınıfta)

(2) *"bölumunda"* (bölümünde)

(2) *"izledim bünü"* (izledim bunu)

(15) *"Fark itim"* (farkettim)

(15) *"kedini savunur"* (kendini savunur)

(15) *"kortarır"* (kurtarır)

(15) *"teşekör"* (teşekkür)

K-4-44

(2) *"bölümu"* (bölümü)

(15) *"komadi"* (komedi)

(6) *"onnu bu filmi"* (onun bu filmi)

(15) *"asanın evine giriyor"* (aslanın evine giriyor)

(15) *"yadım istiyor"* (yardım istiyor)

K-4-47

(2) *"Turk"* (Türk)

(1) *"kabılda okudum"* (Kabil'de okudum)

(15) *"komidi"* (komedi)

(1) *"beğandım"* (beğendim)

(2) *"özüntusünü"* (üzüntüsünü)

(10) *"başkalara"* (başkalarına)

(1) *"gostarır"* (gösterir)

(2) *"sevgisını"* (sevgisini)

K-4-48

(2) *"döğümlu"* (doğumlu)

(15) *"çok fazlı"* (çok fazla)

(1) *"kadisindan"* (kendisinden/kendinden)

(15) *"komıdı"* (komedi)

(15) *"sısiz"* (sessiz)

(15) *"yarbdim istiyor"* (yardım)

(1) *"arkadeşi"* (arkadaşı)

(7) *"kapına açıyor"* (kapıyı açıyor)

(10) *"bir ağaçi çıkıyor"* (bir ağaca çık)

Tez çalışması kapsamında ses bilgisi yanlışları aşağıdaki şekilde 4 ana çerçevede sınıflandırılmıştır:

4. 4. 1. 1. Ünlü Uyumu

4. 4. 1. 1. 1. Büyük Ünlü Uyumu (Artlık/Önlük – Kalınlık/İncelik Uyumu)

Çalışma kapsamında dördüncü sınıf öğrencilerinde genel itibariyle daha az hata görülmüştür. Buna rağmen hala karıştırılan belli başlı durumlar vardır. Dördüncü sınıfların büyük ünlü uyumu konusundaki hataları şöyledir: *dürümların (K-4-5), evina (K-4-15), öğrencısıyım (K-4-21), ısıyicik (K-4-23), izelamadım/izlamamıştım/izlarkan, beğandım, sesızce, istasa (K-4-26), bölumunda, teşekör (K-4-27), bölümu (K-4-44), beğandım, sevgisını (K-4-47), döğümlu, kadisindan, sısiz, yarbdim, arkadeşi, ağaçi (K-4-48).*

4. 4. 1. 1. 2. Küçük Ünlü Uyumu (Dudak Uyumu)

Küçük ünlü uyumu konusunda büyük ünlü uyumuna uymayan kelimeleri elediğimizde kalan kısımda dördüncü sınıfların hata yapmadığı görülmektedir.

4. 4. 1. 2. /u/ /ü/, /ı/ /i/, /o/ /ö/ Seslerinin Karıştırılması

Dördüncü sınıf öğrencilerinin noktalı noktasız harf kullanımı ve a/e, o/u seslerini karıştırdıkları kelimeler: *dürümların (K-4-5), bolumunda, tahıkalı, evina, geriyor, kendını (K-4-15), dorduncu, öğrencısıyım, hayacanlı, küpek, sayasında (K-4-21), duşund, beğandım, sesızce (K-4-26), bölumunda, bünü, teşekör (K-4-27), bölümu (K-4-44), Turk, kabılda, beğandım, özüntusünü, gostarır, sevgisını (K-4-47), döğümlu, sısiz, ağaçi (K-4-48).* Burada dikkat çeken noktalardan biri köpek kelimesinin dördüncü sınıf öğrencilerinin bazıları tarafından yanlış yazılmış olması, bu kelimede her sınıfta en az birer kişinin hata yaptığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

4. 4. 1. 3. Ünlü Düşmesi/Ünsüz Türemesi

Ünlü Düşmesi: Bu tez çalışması kapsamında dördüncü sınıf öğrencilerinin ünlü düşmesi konusunda hata yapmadığı tespit edilmiştir.

Ünsüz Türemesi: Bu çalışmada dördüncü sınıf öğrencilerinin yazdıkları kompozisyonlarda ünsüz türemesi ile ilgili yanlış yapmadıkları görülmüştür.

4. 4. 1. 4. Ünsüz Benzeşmesi/Yumuşaması

Ünsüz Benzeşmesi: Bu araştırma kapsamınsa ünsüz benzeşmesi ve ünsüz yumuşaması konularına dördüncü sınıf öğrencilerinin çoğunun hatta neredeyse hepsinin hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Tespit edilen tek hata vardır: *sınıf da (K-4-27).* Burada -da bulunma durum eki değil bağlaç gibi yazılmış, bağlaç olarak yazıldığı için yanlış yazılmış olma

ihtimali mevcuttur, aynı zamanda doğru şekilde birleşik yazılmış olsa da yine sertleşme yapılmadan yazılmış olarak da görebilirdik.

Ünsüz Yumuşaması: Ünsüz yumuşaması konusunda tespit edilmiş bir hata bulunmaktadır: *ağaçi (K-4-48).* Burada hem ç harfi kelimenin sonuna aldığı belirtme eki olan -i sesiyle yumuşatılmamış olup hem de i harfi büyük ünlü uyumu çerçevesinde ı sesine çevrilmemiştir.

4. 4. 2. Biçim Bilgisi Yanlışları

Bu çalışma kapsamında dördüncü sınıf öğrencilerinin biçim bilgisi yanlışları aşağıdaki şekilde, 6 başlık altında sınıflandırılmıştır:

4. 4. 2. 1. Fiil Çekimi

Fiil çekimi konusunda dördüncü sınıf öğrencilerinin genel olarak yeterli düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Tespit edilen bir hata vardır: *yapmuy düşüyoru (K-4-23).* Bu öğrencinin yazdığı kompozisyondaki diğer cümlelere bakarsak çekimler konusunda genel anlamda bir eksiği olmadığı görülür. Bu hatalı örnekte de şahıs eki unutulduğu için bir hata meydana gelmiştir.

4. 4. 2. 2. İyelik Eki

Bu çalışmada dördüncü sınıf öğrencilerinin iyelik eki konusunda yanlışları görülmemiştir. Bir hatalı yazım karşımıza çıkmıştır: *onnu bu filmi (K-4-44).* Bunun sebebi harflerin yerinin yanlış yazılması olabilir.

4. 4. 2. 3. Belirtme Durumu

Belirtme durum eki yanlışları şu şekildedir: *kendını (K-4-15), bünü (K-4-27), bölümu (K-4-44), sevgisını (K-4-47), kapına (K-4-48).* Dördüncü sınıf öğrencilerinin bu hatalarına

bakılırsa çoğunun sesli harflerin noktalı noktasız kullanımlarından kaynaklandığı fark edilir. İçlerinden bir tanesinde yönelme eki ile karıştırılarak yazılmış haldedir.

4. 4. 2. 4. Kalma (Bulunma) Durumu

Dördüncü sınıf öğrencilerinde karşılaştığımız hatalardan biri bulunma durum eki ile ilgilidir. Bu hatalar: *bolumunda (K-4-15), bolduğunda, sayasında (K-4-21), sınıf da, bölumunda (K-4-27), kabılda (K-4-47).* Bu kelimelere bakıldığında karşımıza çıkan hatanın temelde kelimenin yanlış bilinmesinden kaynaklı olduğunu görmekteyiz. Bunların birinde ise belirtme durum eki ayrı yazılmış ve ünsüz benzeşmesi yapılmadığı için yanlış olmuştur.

4. 4. 2. 5. Ayrılma (Çıkma) Durumu

Ayrılma durumunun yazımıyla ilgili önemli bir hatayla karşılaşılmamıştır. Dördüncü sınıf öğrencilerinden sadece birinin yanlış kullandığı görülmüştür: (*K-4-48) kadisindan.* Buradaki hata da kelimenin yanlış yazımı, büyük ünlü uyumuna aykırılıktan kaynaklanan -dan ekinin -den şeklinde yazılmamış olmasıdır.

4. 4. 2. 6. Yönelme Durumu

Bu çalışma kapsamında dördüncü sınıf öğrencilerinin yönelme durum ekini kullanmaları konusunda bir hata tespit edilmiştir: *evina (K-4-15).* Burada yönelme eki inceltilerek "e" sesine dönüşmesi gerekirken bu haliyle Türkçe için anlamsız bir kelime ortaya çıkmıştır.

Bu kısımda öğrencilerin sınıfları ileri seviyeye geçtikçe yapılan hatalarda da ciddi bir azalma fark edilmiştir.

4. 4. 3. Söz Dizimi Yanlışları

4. 4. 3. 1. Cümlenin Ögeleri

Dördüncü sınıf öğrencilerinde cümlenin ögeleri ile ilgili hataya rastlanmamıştır. Bazı öğrencilerin kompozisyonlarında devrik cümlelere yer verilmiş olup, anlatım zenginliği bakımından bunun normal olduğu bilinmektedir. Anlamsız cümleler ya da öznesi belli olmayan, yüklemi olmayan cümleler görülmemiştir.

4. 4. 3. 2. Ad Tamlaması

İsim tamlamasının yanlış kullanıldığı bir durum hiçbir dördüncü sınıf öğrencisinin kağıdında görülmeyip kelimelerin eksik yazımından kaynaklı iki hata tespit edilmiştir: "*kapını kolu" (K-4-5) ve "asanın evine" (K-4-44).*

4. 4. 3. 3. Ad Tamlamasının Farklı Kullanımı

Bu çalışma kapsamında dördüncü sınıf öğrencilerinde yanlışların daha çok kelimelerin doğru yazılmayışından kaynaklı olduğunu söylemek mümkündür. Yanlış yazılmış tamlamaları şunlardır: "*dorduncu sınıf öğrencısıyım" (K-4-21), "onnu bu filmi" (K-4-44), "çok fazlı", "bir ağaçi" (K-4-48).*

4. 4. 3. 4. Özne Yüklem Uyumu

Bu çalışma kapsamında dördüncü sınıf öğrencilerinin yazdıkları kompozisyonlarda özne yüklem uyumsuzluğuna rastlanmamıştır. Diğer sınıfları da değerlendirdiğimiz zaman bu başlık en az hata yapılan konulardan biri olarak görülebilir.

4. 4. 4. Sözcük Bilgisi Yanlışları

4. 4. 4. 1. Kelimelerin Yanlış Yazımı

Dördüncü sınıf öğrencilerinde de en çok karşılaştığımız hata diğer sınıflarda olduğu gibi kelimelerin yanlış yazımıdır. Bu kısımda tespit edilmiş hatalar şunlardır: *dürümların,*

karşılar, karşılamak (K-4-5), bolumunda, bayandım, tahıkalı, evina, sesca, kendını, kortardı (K-4-15), şnan, örğrcisiyim, iskmiştim, oynemştca, sssiz, sissiz (K-4-19), dorduncu, öğrencısıyım, hayacanlı, bolduğunda, küpek, sayasında (K-4-21), Afgamsta, yapmuy, düşüyoru, isıyicik, güklürür, komıdi (K-4-23), duşund, izelamadım/izlamamıştım/izlarkan, beğandım, sesızce, istasa (K-4-26), bölumunda, bünü, Fark itim, kedini, kortarır, teşekör (K-4-27), bölümü, komadi, onnu, asanın, yadım (K-4-44), Turk, kabılda, komidi, beğandım, özüntusünü, başkalara, gostarır, sevgisını (K-4-47), döğümlu, fazlı, kadisindan, komıdı, sısiz, yarbdim, arkadeşi, ağaçi (K-4-48).

Her ne kadar sınıf seviyesi arttıkça öğrencilerde gözlenen yanlışlar azalmış olsa da kelime bilgisi konusunda öğrencilerin çeşitli pratiklerle kelime bilgilerini arttırmak mümkün olacaktır.

4. 4. 4. 2. Büyük Harflerin Yanlış Yazımı

Büyük küçük harflerin doğru kullanımı hususunda dördüncü sınıflarda karşımıza çıkan bir hata olmuştur: (*K-4-47) kabılda.* Burada Kabil bir yer ismi olduğundan dolayı özel isimdir. Bu nedenle hem baş harfi büyük olmalıdır hem de gelen ek kesme işareti ile ayrılmalıdır.

4. 4. 4. 3. Anadildeki Kelimenin Kullanımı

Küçük sınıflardan farklı olarak her ileri sınıf öğrencilerinin hataları azalmakta olup, aynı şekilde dördüncü sınıf öğrencilerinde anadillerinde yani Özbekçe sözcük kullanımı da azalmıştır, karşılaşılan örnekler şunlardır: *agressive (K-4-5), Afgamsta (K-4-23), Fark itim (K-4-27), yarbdim (K-4-48).*

SONUÇ

Bu tez çalışması Afganistan'da Belh Üniversitesi'nde Yabancı Dil Olarak Türkçe öğrenen üniversite 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerin (Anadili Özbekçe olan Afganistanlı Özbek öğrenciler) yazılı anlatım sürecinde karşılaştıkları zorlukları, yaptıkları temel yanlışlıkları belirlemek ve bu yanlışların en aza indirgenmesine yönelik çözüm önerileri sunulması amaçlanarak yürütülmüştür.

Yazma becerisinin çok yönlü ve karmaşık bir beceri olması nedeniyle bu becerinin kazanımı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi açısından oldukça önem taşırken, öğrencilerin bu beceriyi kazanırken özenli ve sabırlı olmaları gerekmektedir (Boylu, 2014). Öğrencilerin yanı sıra öğretmenlerin de yazma becerisini kazandırırken gereken donanıma sahip olmaları gerektiği açıktır.

Literatürde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde yazma becerisine yönelik yürütülmüş birçok çalışma bulunmaktadır. Örneğin Açık (2008) yürüttüğü bir çalışmada Türkçe Öğretim Merkezleri (TÖMER) bünyesinde Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin en fazla yazma (%40), ardından konuşma (%33), dinlediğini anlama (%17) ve okuduğunu anlama (%16) konularında zorluk çektikleri belirtilmiştir. Nitekim Genç (2017), Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretiminde en çok zorluk yaşanan becerinin yazma becerisi olduğunu ifade etmiştir. Özdemir ve Aslan'ın (2018) Kazak uyruklu öğrencilerin Türkçe becerilerini ele aldıkları bir çalışmada, yapılan hataların yoğun olarak yazma becerisi alanında olduğu belirtilmiştir.

Alan yazısında da gözlenebileceği üzere Yabancı Dil Olarak Türkçe'nin öğretiminde en çok hata yapılan alan yazma becerisidir. Bu doğrultuda bu çalışmaya dahil edilen Afganistanlı Özbek öğrencilerin yazma becerileri ele alınmıştır. Yabancı uyruklu öğrencilerin yazma becerisini ele alan çalışmaların katılımcılarının genellikle Türkiye'de eğitim gören öğrenciler olduğu dikkati çekmektedir. Boylu (2014) Türkiye ve Türkiye dışında Türkçe öğrenenler arasındaki farkları kısaca şöyle ifade etmiştir ifade ettiği üzere:

> Türkçeyi Türkiye'de öğretmek ve öğrenmek başka, yurt dışında öğretmek ve öğrenmek başkadır. Türkçeyi Türkiye'de öğrenenler öğrendiklerini dışarıda uygulama ve kullanma şansına sahiptirler. Dolayısıyla öğrenilen bilgiler belleğe doğal olarak yerleşecektir. Fakat Türkçeyi kendi ana dilinin konuşulduğu ortamda öğrenenlerin böyle bir şansı yoktur.

Bu nedenle bu çalışmada Türkiye dışında (Afganistan'da Belh Üniversitesi'nde) yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrenciler öğrenim gördükleri yerde çalışmaya dahil edilmiştir. Böylelikle yazma becerisinin uygulama alanının kısıtlı olduğu Türkiye dışındaki konumlarda yürütülen Türkçe öğretimine de bir katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Çalışma kapsamında Belh Üniversitesi'nde Yabancı Dil Olarak Türkçe öğrenen 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri çalışmaya dahil edilmiştir. Bu kapsamda 14 birinci sınıf, 17 ikinci sınıf, 13 3. sınıf ve 10 4. sınıf öğrencisi yazılı ve sözlü onamları alındıktan sonra çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışma çerçevesinde öğrencilere Charlie Chaplin'in *The Kid* isimli sessiz filminden kısa bir kesit izletilerek gördüklerini yazılı bir şekilde anlatmaları istenmiştir. Öğrencilerin kompozisyonları toplanarak içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi sonucunda yapılan yazım hataları ses bilgisi, biçim bilgisi, söz dizimi ve sözcük bilgisi konuları çerçevesinde gruplandırılmıştır. Ana gruplar ve alt gruplar aşağıdaki listede belirtilmektedir:

A) Ses Bilgisi Yanlışları

(1) Ünlü Uyumu ile ilgili Yapılan Yanlışlar
(2) (u-ü, ı-i, o-ö) Seslerinin Karıştırılması ile İlgili Yapılan Yanlışlar
(3) Ünlü Düşmesi/Ünsüz Türemesi ile İlgili Yapılan Yanlışlar
(4) Ünsüz Benzeşmesi/Yumuşaması ile İlgili Yapılan Yanlışlar

B) Biçim Bilgisi Yanlışları

(5) Fiil Çekimi ile İlgili Yapılan Yanlışlar
(6) İyelik Eki ile İlgili Yapılan Yanlışlar
(7) Belirtme Durumu ile İlgili Yapılan Yanlışlar
(8) Kalma (Bulunma)Durumu ile İlgili Yapılan Yanlışlar
(9) Ayrılma (Çıkma) Durumu ile İlgili Yapılan Yanlışlar
(10) Yönelme Durumu ile İlgili Yapılan Hatalar

C) Söz Dizimi Yanlışları

(11) 3.1 Cümle Öğelerinin Yanlış Sıralanması

(12) 3.2 Ad Tamlaması ile İlgili Yapılan Yanlışlar

(13) Ad Tamlamasının Farklı Kullanımı

(14) Özne Yüklem Uyumsuzluğu ile İlgili Yapılan Yanlışlar

D) Sözcük Bilgisi Yanlışları

(15) Kelimelerin Yanlış Yazımıyla İlgili Yapılan Yanlışlar

(16) Büyük Harflerin Yazımıyla İlgili Yapılan Yanlışlar

(17) Anadildeki Kelimenin Kullanımı

Toplam 54 öğrencinin dahil edildiği çalışmada yazım yanlışları her sınıf grubu altında ayrı ayrı incelenmiştir.

Birinci Sınıf Öğrencileri: Çalışmaya katılan 14 birinci sınıf öğrencisinin kompozisyonlarında toplam 77 hata tespit edilmiştir. Bu hatalar arasında en sık rastlanan hata türü %36'lık oranla "Kelimelerin Yanlış Yazımı" olarak belirlenmiştir. Bu hata türü sözcük bilgisi kapsamındadır. Öğrencilerin yanlış yazdığı kelimeler incelendiğinde, kelimelerin ne olduğunu temelde bildikleri, fakat harf, ünsüz benzeşmesi ya da ünlü uyumu gibi konularla ilgili yanlışlar yaptıkları tespit edilmiştir. Sözcük bilgisinin yanında yapılan yanlış kelime yazımı hatalarının ses bilgisiyle de ilişkili olduğunu belirtmek mümkündür. Nitekim ünlü uyumu ve harf hatalarının sık olduğu örnek hatalardan anlaşılabilmektedir. Kelimelerin yanlış yazımında en büyük faktörlerden birinin Anadildeki kelimenin doğru olduğunu düşünerek öğrencilerin bu kelimeleri kullanması olduğunu ifade etmek mümkündür (örn: köp güzaldı K-1-68).

Birinci sınıf öğrencilerin en sık yazım hatası yaptıkları ikinci konu ise %11,7'lik orana sahip olan "Fiil Çekimi" konusudur. Biçim bilgisi kapsamında ele alınan bu konuda yapılan yanlışların da doğrudan ses bilgisinden etkilendiğini belirtmek mümkündür. Nitekim K-1-52 kodlu öğrencinin hatalarından *"korkap düşüyor"* (korkup düşüyor), ya da K-1-53 kodlu öğrencinin *"biticğni bilmiyor"* (biteceğini bilmiyor) hatalarının sözcük bilgisi ve ses bilgisinin içerdiği yeterlilikler konusunda problemli olduğunu ifade etmek mümkün

olacaktır. Öğrencilerin ana dili Özbek olması nedeniyle cümle yapısında bir sorun yaşamadıkları söylenebilir. Fakat yazım hatalarının en önemli nedenlerinden biri olarak öğrencilerin kelimeleri bildiklerini düşünmesi ve bunun sonucunda yapılan yanlışlar olarak ifade edilebilir.

Yazım hatalarının sıklık derecesine göre üçüncü sırasında eşit oranlara sahip (%7,8) "Ünlü Uyumu" ve "Ünsüz Benzeşmesi" konuları yer almaktadır. Ses bilgisi altında incelenebilecek bu konuda öğrencilerin sıklıkla yaptıkları hataların %2,6'lık orana sahip "(u-ü, ı-i, o-ö) harflerinin karıştırılması" hatasına eşlik ettiğini gözlemlemek mümkündür. Öğrencilerin Türkçe bilgisinin yapısal açıdan temelde sorunsuz olması, ses bilgisine yönelik hatalarda artışı tetikliyor olabilir. Bu nedenle ses bilgisi konusunun özellikle en çok hata yapılan "Kelimelerin Yanlış Yazımı" alanında etkili olduğunu ifade etmek mümkün olacaktır.

İkinci Sınıf Öğrencileri: Birinci sınıf öğrencilerinden elde edilen verilerle benzer şekilde ikinci sınıf öğrencilerinin de en çok yazım hatasını %37,9'luk bir oranla "Kelimelerin Yanlış Yazımı" alanında yaptıkları belirlenmiştir. Toplam 17 ikinci sınıf öğrencisinin yazdıkları kompozisyonların incelenmesi sonucunda toplam hata sayısının 116 olduğu belirlenmiştir. İkinci sınıf öğrencilerin de birinci sınıf öğrencilerinin yaptıkları hatalara benzer yazım hataları yapmaları, birinci sınıfın sonunda bu hataların düzeltilemediği sonucunu ortaya koyabilir. Öğrencilerin yine kelimelerin ne olduğunu bildikleri fakat özellikle kelimelerde kullandıkları sesli harflerde (örn: "*eliktirik"* K-2-42 kodlu öğrenci) hataları olduğunu ifade etmek mümkündür.

En çok yazım hatasının olduğu alanlardan ikinci sıradaki "Fiil Çekimi" konusudur. Öğrencilerin yaptıkları toplam hataların içinde %15,5'lik bir orana sahip olan bu konuda yaptıkları hatalar incelendiğinde yine ses bilgisine yönelik hataların sık olduğunu ifade etmek mümkündür (örn: *"korkıyor"* K-2-29, "*beğendum"* K-2-11, "*korkıb"* K-2-3). Biçim bilgisi kapsamında ele alınabilecek bu hata türünde öğrencilerin fiillerin zamana göre çekimlerini doğru bir şekilde yazamadıkları görülmektedir. Her ne kadar "Kelimelerin Yanlış Yazımı" alanının sahip olduğu oranın yarısından az bir orana sahip olsa da biçim bilgisini ortaya koyan hatalar, bu konuda önemli bir müdahalenin gerektiğini ortaya koymaktadır.

Ses bilgisi kapsamında ele alınan ve ikinci sınıf öğrencilerin yaptıkları hatalar arasında en sık karşılaşılan üçüncü sıradaki hata türü "(u-ü, ı-i, o-ö) harflerinin karıştırılması" alanındadır. %14,7'lik orana sahip olan bu hata türü öğrencilerin ses bilgisinde ciddi sıkıntılar olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni "Kelimelerin yanlış yazımı" alanında da sık sık sesli harflerin birbirleriyle karıştırıldığının gözlenmiş olmasıdır. İki hata türünün oranlarını toplandığında (%14,7 ve %37,9), öğrencilerin yaptıkları yazım hatalarının yarısından fazlasının ses bilgisi ve sözcük bilgisi ile doğrudan alakalı olduğu ortaya çıkmıştır.

Diğer bir hata yapılan alan ise sıklıkta dördüncü sırada olan ve %7,8'lik orana sahip olan "Belirtme Durumu" alanıdır. Biçim Bilgisi kapsamında ele alınan bu hata türünde öğrencilerin yine ses bilgisi ile ilişkilendirilebilecek hatalar yaptıklarını gözlemlemek mümkündür. Hal eklerinin diğerlerinde ise "Yönelme Durumu" alanında %5,2, "Kalma (Bulunma) Durumu" alanında %2,6 ve "Ayrılma (Çıkma) Durumu" alanında %1,7'lik hata oranlarının olduğunu ifade etmek mümkündür.

Üçüncü Sınıf Öğrencileri: Üçüncü sınıf öğrencilerinin verileri de birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine benzer şekilde en çok "Kelimelerin Yanlış Yazımı" alanında olduğu görülmektedir (%41,6). Ardından "Fiil Çekimi" (%20,2) ve "Ünlü Uyumu" (%10.1) gelmektedir. Alt sınıflardaki öğrencilerde yapılan hataların üçüncü sınıfta da devam ettiği görülmektedir. Ses bilgisi konusunda kelimelerin büyük ünlü uyumu, küçük ünlü uyumu gibi alanlarda yapılan hataların kelimelerin yanlış yazımıyla sonuçlandığını görmek mümkündür.

Dördüncü Sınıf Öğrencileri: Dördüncü sınıf öğrencilerinin de en çok hatayı "Kelimelerin Yanlış Yazımı" konusunda yaptıkları görülmüştür (%45,6). Bu hatayı takip eden hatalar aynı ana başlık (Ses bilgisi) altındaki "(u-ü, ı-i, o-ö) Seslerinin Karıştırılması" (%19,3) ve "Ünlü Uyumu" (%17.5) olarak belirlenmiştir. Ses bilgisine yönelik eksiklerin yazım yanlışlarını dördüncü sınıfa kadar takip ettiğini ifade etmek mümkündür. Bu doğrultuda öğrencilerin hatalarını 4 sene boyunca düzeltmekte zorluklarla karşılaştığı söylenebilir.

Tablo. 1 Tüm Katılımcıların Yazım Hataları

Belirlenen Hatalar	**Hata Sayısı**	**Yüzde**
Ünlü Uyumu	25	7.4
(u-ü, ı-i, o-ö) harflerinin karıştırılması	34	10.0
Ünlü Düşmesi/Ünsüz Türemesi	6	1.8
Ünsüz Benzeşmesi/Yumuşaması	14	4.1
Fiil Çekimi	48	14.2
İyelik Eki	11	3.2
Belirtme Durumu	19	5.6
Kalma (Bulunma)Durumu	4	1.2
Ayrılma (Çıkma) Durumu	7	2.1
Yönelme Durumu	10	2.9
Cümle Öğelerinin Yanlış Sıralanması	1	.3
Ad Tamlaması	5	1.5
Özne Yüklem Uyumsuzluğu	2	.6
Kelimelerin Yanlış Yazımı	143	42.2
Büyük Harflerin Yazımı	10	2.9
Toplam	**339**	**100.0**

Yukarıdaki tabloda 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin (toplam 54 öğrenci) yaptıkları toplam hatalar belirtilmiştir. Kelimelerin yanlış yazımı konusundaki hataların Anadildeki Kelimelerin kullanımını içerdiğini ifade etmekte fayda vardır.

Öğrencilerin en çok yanlış yaptıkları ilk 5 hata grubu sırasıyla;

Kelimelerin Yanlış Yazımı ve Anadildeki Kelimenin Kullanımı (%42,2)

Fiil Çekimi (%14)

(u-ü, ı-i, o-ö) harflerinin karıştırılması (%10.0)

Ünlü Uyumu (%7.4)

Belirtme Durumu (%5.6)

olarak belirlenmiştir.

Çözüm Önerileri:

Tez çalışmasına dahil eden öğrencilerin en çok hata yaptıkları alan "Kelimelerin Yanlış Yazımı" olarak belirlenmiştir. Bu durumun altında öğrencilerin ses bilgisi konusundaki eksikliklerinin kelimeleri yazarken yanlış yapmaya itmesi olduğunu belirtmek mümkündür. Ayrıca öğrenciler anadillerinde kullandıkları kelimeleri doğrudan aktarabilmektedir. Özbekçe ve Türkiye Türkçesi'nin birbirine yapısal olarak benzemesi nedeniyle öğrenciler kullandıkları kelimelerin doğru olacağı yanılgısına kapılabilmektedir. Bu nedenle Afganistan'lı Özbek öğrencilere Türkçe öğretirken sözcük bilgisi ve ses bilgisi üzerinde özellikle durulması gerekmektedir. Ayrıca öğrencilerin yazım yanlışlarını gidermek amacıyla yapılabileceklere yönelik öneriler aşağıda listelenmiştir:

-Afganistan'lı Özbek öğrencilerin kullandıkları alfabenin Arap alfabesi olması nedeniyle Latin alfabesiyle Türkçe bir metin yazarken zorluklarla karşılaştıkları görülmüştür. Bu nedenle alfabe öğretimine en temelden başlayarak 4. sınıfa kadar devam edilmesi önerilebilir.

-u-ü, ı-i, o-ö, harfleri ve seslerinin öğretiminde pratik uygulamaların artırılması önerilebilir.

-Anadildeki kelimelerin aktarılmasını gidermek amacıyla sözcük eğitiminin pratik uygulamalarla birleştirilmesi, sözcük bilgisinin geliştirilebilmesi amacıyla ana dildeki kelimelerle Türkiye Türkçesi'nde bulunan benzer kelimelerin karşılaştırmalarının yapılarak öğretilmesi önerilebilir.

-Katılımcı öğrenciler arasında bazı öğrencilerin daha fazla yazım yanlışı yaptığı gözlenmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin sık sık değerlendirmeye tabi tutulması ve eksikleri olan öğrencilere ek uygulamaların yapılması önerilebilir.

-Türkiye'de bulunan Afanistanlı Özbeklerle (akraba, arkadaş, eş vb.) internet üzerinden yazışmaları ve Türkiye vatandaşı olan tanıdıklarla internet üzerinden yazma becerilerini pratiğe dökebilecekleri ortamların oluşturulması önerilebilir.

-Afganistan'da Türkçe öğrenen öğrencilerin en büyük kısıtlılıklarından biri öğrendikleri dili pratiğe dökecek alanların kısıtlı olmasıdır. Türkiye'de Türkçe öğrenen yabancı uyruklu bir

öğrencinin günlük hayatta Türkçe pratik yapması çok daha kolaydır. Bu nedenle öğrencilerin yazma becerilerini pratiğe dökebilecekleri alanların geliştirilmesi önerilebilir.

Kültürel farklılıklar göz önünde bulundurularak Türkçe öğrenen öğrencilere Türkiye'deki kültüre yönelik bilgilendirmeler yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Ağıldere, S. T. (2010). Xvııı. Yüzyıl Avrupa'sında Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Önemi: Osmanlı İmparatorluğu'nda İstanbul Fransız dil Oğlanları (1669-1873). *Turkish Studies (Elektronik)*, *5*(3), 693-704.

Akar, R. (2000). *Temel Eğitimin İkinci Aşamasında Drama Yöntemi ile Türkçe Öğretimi: Dorothy Heathcote'un Uzman Yaklaşımı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Akdemir, A. S., & Eyerci, A. (2016). Using Writing Templates as Materials to Improve Writing Skills in efl Classes: An Experimental Study. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *12*(2).

Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, 1., 2., 3. Ciltler*. Ankara: TDK Yayınları.

Aktaş, Ş. (2009). Edebi Metin ve Özellikleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, *15*(39), 187-200.

Arslan, M., & Klicic, E. (2015). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazma Becerisinin Gelişiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bosna Hersek Örneği. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 169-182.

Başar, U. (2018). Afganistan'da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Üzerine Güncel Bir Değerlendirme. *Aydın TÖMER Dil Dergisi*, *3*(1), 1-20.

Bayraktar, N. (2003). Yabancılara Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi. *Dil Dergisi*, (119), 58-71.

Biçer, N. (2012). Hunlardan Günümüze Yabancılara Türkçe Öğretimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, *1*(4), 107-133.

Bozkurt, F. (2012). *Dîvanü'l Lugat-it-Türk.* İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Çakır, İ. (2010). Yazma Becerisinin Kazanılması Yabancı Dil Öğretiminde Neden Zordur? *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1*(28), 1-12.

Çelik, T., Demirgüneş, S., & Fidan, D. (2015). Okur Dostu Metin Olma Özelliği Ile Okuduğunu Anlama Başarısı Arasındaki Ilişkinin Incelenmesi. *Başkent University Journal of Education*, *2*(1), 115-122.

Cheng, Y. S. (2004). A Measure of Second Language Writing Anxiety: Scale Development And Preliminary Validation. *Journal of second language writing*, *13*(4), 313-335.

Demir, A, Açık, D. (2011). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültürlerarası Yaklaşım ve Seçilecek Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler. *Türklük Bilimi Araştırmaları, (30),* 51-72.

Demircan, Ö. (1990). *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri: Dil Bilimleri; Öğrenme Ve Öğretme Yolları; Yabancı-Dil Öğretim Yaklaşımları ve Yöntemleri*. Bursa: Ekin Eğitim Yayıncılık ve Dağıtım.

Demirel, Ö. (1987). *Yabancı Dil Öğretimi: Ilkeler, Yöntemler, Teknikler*. Ankara: Usem Yayınları.

Emiroğlu, S. (2014). Türkçe Öğrenen Yabancı Öğrencilerin Yazılı Anlatımlarında Türkçenin Dilbilgisi ve Yazım Özellikleriyle Ilgili Karşılaştığı Zorluklar. *International Journal of Language Academy*, *2*(3), 99-119.

Erdem, İ. (2009). Yabancılara Türkçe Öğretimiyle Ilgili Bir Kaynakça Denemesi. *Turkish Studies*, *4*(3), 888-937.

Ergin, M. (1986). *Üniversiteler Için Türk Dili*. İstanbul: Boğaziçi yayınları.

Göçer, A. (2008). Türkçe Dilbilgisi Öğretiminde Çözümleme Yönteminin Kullanımı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *5(10),* 101-119.

Göçer, A. (2010). Türkçe Öğretiminde Yazma Eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12(3),* 178-196.

Güneş, F. (2014). Yabancı Dil Olarak Türkçe Yazma Öğretimi: Yaklaşım ve Modeller. (içinde) *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kuramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler* (Ed. Doç Dr. Abdullah Şahin), 337-360.

Güzel, A., & Barın, E. (2013). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Hayri, A. (2007). *Afganistan'da Türkçe Eğitimin Tarihi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Hengirmen, M. (2007). *Türkçe Dilbilgisi* (9. Baskı). Ankara: Engin.

İnan, K. (2014). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Iranlıların Yazılı Anlatımlarının Hata Analizi Bağlamında Değerlendirilmesi. *International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic 9/ 9,* 619- 649.

İşcan, A. (2015). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazma Kaygısı Üzerine Bir Inceleme *(Ürdün Üniversitesi Örneği)*. *Dil ve Edebiyat Egitimi Dergisi*, (14).

Kamgar, C. (2003). *Afganistan'ın Maarifi, Tarih-i Maarif-i Afganistan.* Kabil: Mayvand Yayınevi.

Kara, M. (2010). Gazi Üniversitesi TÖMER Öğrencilerinin Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar ve Bunların Çözümüne Yönelik Öneriler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 8 (3),* 661-696.

Keshavarz, M. H. (2015). *Contrastive Analysis, Error Analysis And Interlanguage*. Tehran: Rahnama Press.

Kırkkılıç, A. (Ed.). (2002). *Türk Dili Yazılı Anlatım Ve Kompozisyon Bilgileri*. Aktif Yayınevi.

Korkmaz, Z. (2009). Alfabe Devriminin Türk Toplumu Üzerindeki Sosyal Ve Kültürel Etkileri. *Electronic Turkish Studies*, *4*(3).

Maden, S., Dincel, Ö., & Maden, A. (2015). Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin Yazma Kaygıları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, *4*(2), 748-769.

Mercil, E. (1979). Afganistan Türkleri. *Türk Kültürü*, (205).

Meleyev, N. (2013). *Tarih-e Edebiyat-ı Türkî Özbekî* (Çev. N. Burhanuddin). Kabil.

Nazary, K. (2018). *Afganistan'da Türkçe Öğretimi Bağlamında Gelişen Türkiye Algısı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi: Sakarya.

Nurlu, M., & Kutlu, A. (2015). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Temel Seviye Al Yazma Sorunları: Afganistan Örneği. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, *25*(2), 67-87.

Onan, A. G. B. (2003). Divanü Lügati't-Türk'ün Dil Öğretim Yöntemleri ve Dünya Filolojisine Katkıları Bakımından Bir Değerlendirmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, (13), 425.

Özbay, M., & Çeçen, M. A. (2012). Türkçe Ders Kitaplarında (6-8. Sınıflar) Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Dil ve Edebiyat Egitimi Dergisi*, *1*(1), 67.

Rivers, W. M. (1981). *Teaching Foreign-Language Skills*. The University of Chicago.

Sever, S. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme* (4. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Şahin, Z. (2014). Rusçanın Yabancı Dil Olarak Öğretiminin Tarihî Gelişimi. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, *3*(12), 13-36.

Şengül, K. (2014). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Alfabe Sorunu. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, *3(1),* 325-339.

Şeref, İ. (2013). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazma ve Konuşma Becerileri Kazandırmada Iletişimsel Yaklaşımın Kullanımı Için Model Önerisi. *International Journal of Language Education and Teaching*, *1,* 43-60.

Tiryaki, E. N. (2013). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazma Eğitimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, *1*(1), 38-44.

Tok, M. (2012). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Akademik Yazma Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Uygulamalı Bir Çalışma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Tuna, O. N. (1989). Sümer-Türk Dillerinin Tarihî Ilgisi ve Türkçe'nin Yaşı Meselesi. *TDAY Belleten,* 257-293.

Tüm, G. (2020). Mediation in Writing Skills and Teaching Turkish as a Foreign Language. *African Educational Research Journal, 8*, 134-144.

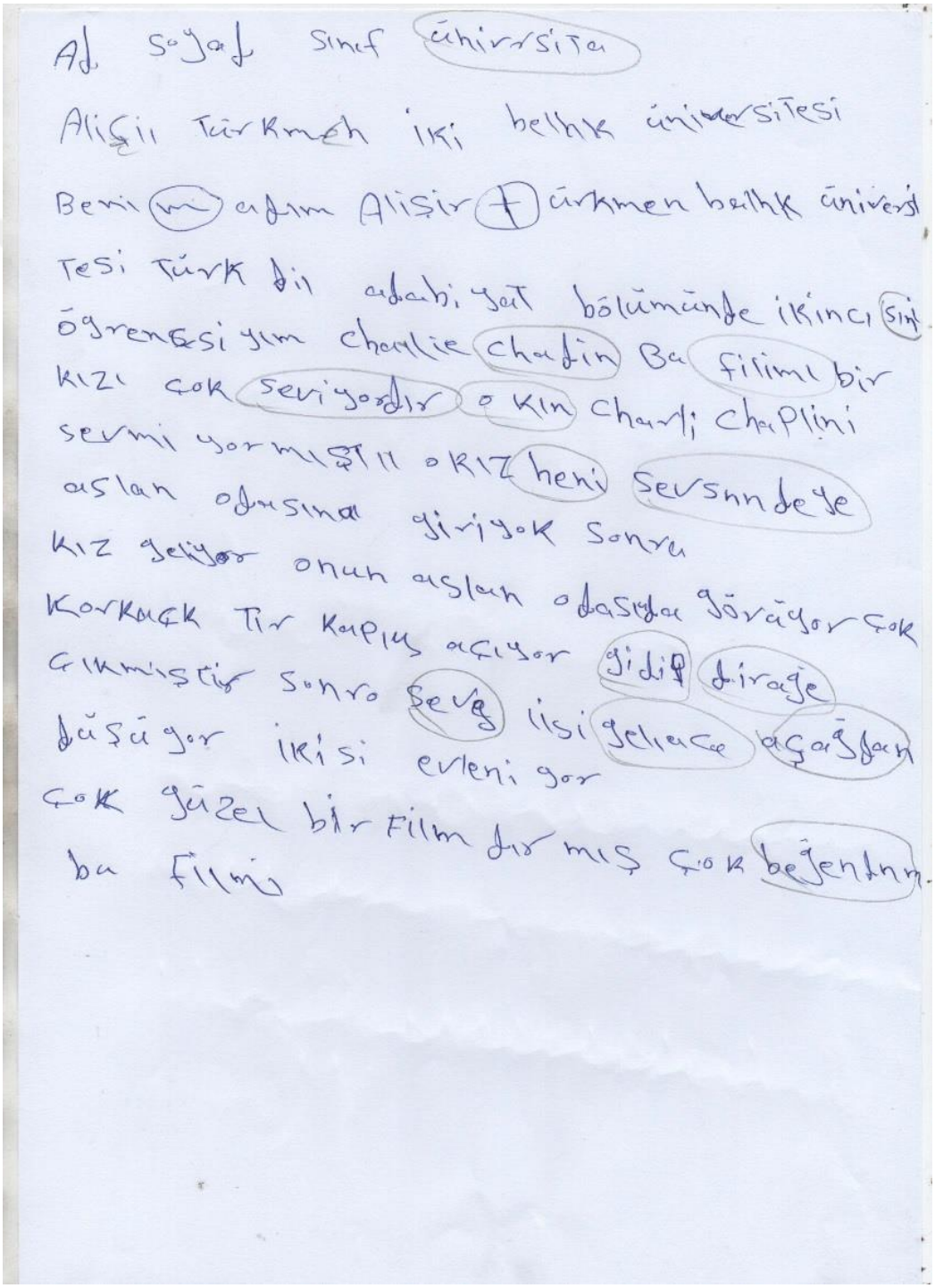
Ungan, S. (2007). Yazma Becerisinin Geliştirilmesi ve Önemi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Say. 23(2),* 461-472.

Ünsal, G. (2008). Yazma Öğretimi. *Dil Dergisi*, (142), 46-60.

Yıldız, Ü., & Tunçel, H. (2014). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kuramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler*, 175-205.

EKLER

EK. KATILIMCI ÖĞRENCİLERİN KOMPOZİSYONLARI

Kardeşiniz Taahhütnameyi imzaladınız Edim hakkında duyduğunuzu yazılar?

benim adım eminollah Aslan 1967 doğumluyum semengamlıyım.

belh Üniversitiyesi Türk Dili edebiyatı ikinci sınıfta okumaktayorum bu film pekçokda güzel değilmiştir.

Çünkü büyük bir adam attan korkuyor. normalu insuden atı seviyecekserdir.

aslan odasine giriyor çok korkuyor bir kız geliyor kapıyı açıyor soura kuşlar her ağaçta çıkıyor ağaçta iniyor

filim bitiyor.

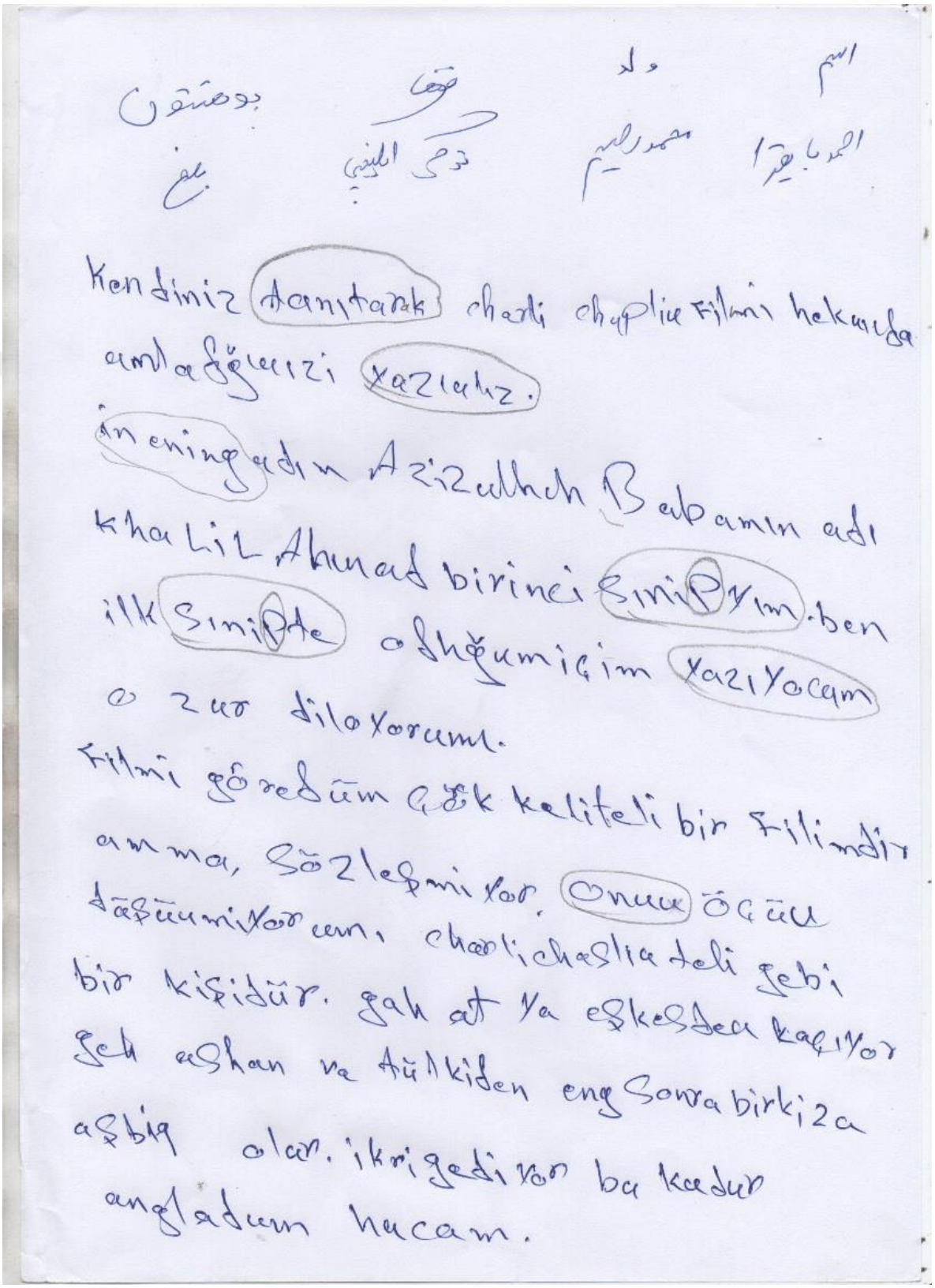
Adım Aynaz
Soyadım Rahmatyor
Sınıf : 3

Adım Aynaz Söyadım Rahmatyor öğrenim ve Türk ve özbek Edebiyatında okuyorum.

Charlie çhaplin çok iyi bir komidiyan ve filim lerini konuşmadan çok maharthca doldurayor.

Filimlerinda korku, hayacan, Sergi, merhamat yardım Sevgiler konuları vardır.

Charlie chaplin filimler aslında konuşma engelliler işin bir ders gibi ben olsaydım aslanı görünce bağırırdım bana Saldırırdı.

Kendiniz tanıtarak charli chaplin filmi hakkında anlağğınızı yazınız.

Merhaba adım Azizullah Babamın adı Khalil Ahmad birinci sınıfdayım. ben ilk sınıfda oğğumiçim yazıyacam o zor diloxorum.

Filmi göredüm çok kaliteli bir filimdir amma, sözleşmixor. onun öçün düşünmixorum, charlichaplin deli gebi bir kişidür. gah at ya eşkesden kaçıyor gah eşhan ya ağılkiden eng sonra birkiza aşbiq olar. ikri gedixor bu kadar angladum hocam.

Ad. Başir bölüm üniversiti sınıf
beşir haydar Farsça.

Ben Beşir haydarı balh üniveşitesi ikinci
sınıf öğrenciyim Fargabliyim 2018 yılda
Abu müslim liseşini bitirdemre sınav Farsça
bölümünde okumakdaşım. Bu sessiz bir
filimdir sessiz olsa bile bize çok şeyler
anlatmakdadir çün bir insan birişinin
sevdiyten sonra hiçbir şeydan ızarkmaması
lazımdır. Chaplinde birini sevdiği için
hiç bir şeydan ızarkmalı ve sonunda
aşkını alışta çok güzel bir
hayata devam edi casur olmasaydı
bu işi yapmazdı.

ve bir taraftan aslanın uyanmasını istemeye çağırıp bu sefer'de köpek ile karşılar ve kavgasını sustumaya çalışırken, aşk ile karşılamak, aşk'tan sonra aslan ile karşılaşıp kendini daha güçlü hissedip ve yukarı'da gösterip aşk ile bir araya ~~gelip~~ gelmesi.

Sınıf birincisi

Kendinizi tanıtarak izlediğiniz charlie chaplin filmi hakkında anladığınızı yazınız ?

Benim Adem Süleyman Balkh üniversitesin'de türkoloji bölümün'de 4. sınıf öğrencisiyim.

filmin ilk görüntüsü yani bir acele ile başlar ve chaplinin sanki bir şey kovalıyor ve kendini saklamaya çalışıyor ki acele ile kafeye giriyor, girdikten sonra karşılaştı an yüz ifadesine göre yani benim gördüğüm daha tehlike için'de bulondugunu gösteriyor. sonra ki hareketi bu süper aslan'dan nasıl kurtulma yolunu bulması ki düşünmede kendini kapıyı dayaması ve o korku ile kapını kolu açıken, kapalı haline getirmesi, buda şunu gösteriyor hiç düşünmeden bir şeyi doğru yapacağını sanmak ama tam tersine kötü (yanlış yapmak) ile sonuçlanır. ki durumların üst üste kötüye gitmesi ki başka çıkış yolu' bulduğunu sanan ama o yolun arkasında ne beklediğini düşünmeden daha bir tehlikeye atmak kendisini ki chaplin odaki küçük kapıyı açar açmaz önünde daha agresive ve vahşi kaplan ile yüzleşmesi.

Kendinizi tanıtarak izlediğiniz charlie-
chapli filmi hakında anladığınız yazın?
benim adım Mujgun dişüz 20 yaşındayım
Balk üniversitesi türk dili bölümünda ikince
sınıf öğrencesiğim. charli chaplie bütün
filimlerede güzal rul oynunayor. Bu filmde
kızı kâdırmak için atan ka-yor aslan
odasında giriyor. kızı onu sevince iyi
bir adam oluyor filmbide çıktıo.

Kendinizi tanıtarak izlediğiniz charlie chaplin filmi hakkında anladığınızı yazınız?

Benim adım Nadiya Selh University Türk dili ve adabiyatı bölüm ikinci sınıf öğrencisiyim. bu film çok güzeldi hocam filiminden tört heyvan ve iki insan varmış. At, Aslan. köpek, kaplan, charli ve bir kız. charlie heyvanlarda çok korkuyor attan korkup bir evde giriyor orda Aslan vardır korkup çikiyor. Ben bu filmin çok pek sevmedim.

Kendimizi tanıtarak izlediğimiz charlie chaplin filmi hakkında
anladığımızı yazınız }

Benim adım Ceyda ikinci sınıf öğrencisiyim.
Bu filim çok güzeldi. İnsanlara hayvanlarda korkmamaları için cesaret veriyor. charlie chaplin attan kaçıp saklanmak için bir ödeye giriyoo aslana rastlanır ama, cesurca oradan çekiyor bir köpeğe karışmaya çiziyor hemen bir dişeğe çiziyor köpek sahibi bir kız geliyor oradan kovtular ve kızı seviyor—

Kendinizi tanıtarak izlediğiniz charli çaplin filmi hakkında yazın?

Benim adım Abdulhak Bolu üniversitesi Türkçe bölümü ikinci sınıf öğrencisiyim. Kündülüyorum. Bu filim aşkına kavuşmak için her türlü tehlikeyi atlatan birinin hayatını anlatmaktadır. Charli çaplin sevgilisi için aslandan, köpekden korkmuyor sadece sevgiliye kavuşmak istemiyor bunun için sevgilisine kavuşuk.

Kendinizi tanıtarak izlediğiniz Charlie chaplin filmi hakkında yazınız?

Benim adım Ahmed Afganistan Faryabtan men. Balk bilim yurdu Birinci sınıf öğrencisiyim. İzlediğim filim Köp güzeldi Keyifle izledim Charlie chaplin Köpeği Korkak bir ademiş, allam Korkuyor. Köpekten Korkuyor. Aslandan Korkuyor. Pelengden Korkuyor. Çök Korkak biri hocam. Sonra bir güzel qiz Koliyor eşikni açıyor kaçıp bir direğe çıkıyor. elektirikten Korkuyor. Sonra aşa iniyor. o güzel qiz geliyor ikelesi bir boluq oradan kaçıyor.

Kendimzi tanıtarak izlediğim Charlie Chaplin Filmi Hakkında Anladığmız yazınızlar?

Benim adım Azize Samsungandanigim Belkh Universiye okuyorum birinci siniftayim hocum.

Ba filmi çok güzel edi. charile chaplin çok Zaki. Bir insanmış ham attan kaçıyor ham aslandan ham köpakdem. Sonra savgilisiden hem kaçıor kaçıyor eng sonra sevgilsine yetişiyor. ilk güzel daşlıyor çok güzel filim.

Kendinizi Tanıtarak izlediğiniz Charlie Caplin filmi hakkında Anladığınızı Yazınız?

Benim adım Hesmatullah Balkh Üniversitesinde Tarkiloji Bölümünde üçüncü sınıf öğrencisiyim. Bu filmde Charlie Caplin Zıplayıb aslanın odasına kilitlanıyor odaya girdiğini görüdükten Sonra bakıyor bir aslan odada yatıyor aslanı görüyor çok şaşıdıyor bir an korkma başlıyor. orkasına donub kapıya açıyor kapı elinden kayıb kapanıyor odanın içinda bir kapı var onu açmaya çalışıyor ve açıyor. orda bir tana oda var o odada kaplan var kaplan Charlie Caplin'e asılıyor. Carlie Chaplin korkub kapıyı kapadıyor öyle kurtıb kalıyor Sonra kapak asılıyor. Sonra bir kız geliyor kız bunu görüyor bayılıyor. onra kız kalkıb kapıyı açıyor. Aslan Charlie Caplıya asılıyor bir şey yapmıyor kaçıyor.

Kendinizi tanıtarak izlediniz charlie Chaplin filmi hakkında anladınızı yazınız?

Benim adım Amir Gökkı Üniversitesinda Türkoloji bölümünde üçüncü sınıf öğrencisiyim. İzlediğim bu filmde Charlie chaplin bitmden aslanın odasına kapanıyor aslanın odasında görünca bir anda şaşırıyor ve korkmaya başlıyor. aslan uyuyor uyuyor uyuyan aslanı görünce arkasın dönüyor Pancarayı açmaya başlıyor açamıyor. odanın içind bir tane kapı var onu açmaya başlıyor. Onu açıyor görüyaki orda bir tane aslan kaplan var Korkub hemen kaptıyor Dişarıda bir köpek havlamaya başlıyor. Aslan uyanıyor. Charlie — Chaplin çok korkuyor. Yoldan geçen bir kadını Charlie Çhaplin aslanın yanda görüyor. Korkub kadın bayılıyor, charlie — Chaplin kadına su atıyor kadın kana gelib kalkıyor. ve kapıyı açıyor aslan Charlie Çhaplinin iyi yardım kadın yardım ediyor. Sonsa Charlie Çhaplin kaçıyor elektrisik direğine çıkıyor.

Kendinizi tanıtarak izlediniz charlie chaplin Filmi Hakında anlatınızı yazınız?

Benim Bahtiyar Soy adım khahqı

Balkh Üniversitesinde Türkoloji bölümüda üçüncü sınıf öğrencisiyim.

Bu filmi izladim ve şu şeyleri öğredim Çarlie Çaplin şaşırarak koşup kendin başkasından ~~kaç~~ kaçıb bilmazdan aslam evina girir sorada kaçmaya başlar ~~b~~ kaçmayı başaramaş yene evni içinda kapı var onu açıyor orda kaplani evi var kaplan saldırdı. ve ondan da ~~k~~ kaçtı sonra kübak geldi ona harliyor sonra kız ~~gitti~~ geldi kız onu gördü yıkıldı (özür dileyiş = düştü) charlie chaplin su atı kalktı kız sonra kakıyı açtı.

Kendini tanıtarak ~~Ch~~ Chaplin Filmi Hakkında yazmışlar.
benim adım Cemşid birçiyim Sınıftayım tacikim türkçe Seviyorum bu bölümte okuyor yorum.

Türki zeban çok şirindir bu filimteki bişyar zeki bir köpektir köpek şir ve kizi kandırtıyor. her tarafa kaçıyor
Bir kizi seviyor onula evlenecektir
Soura bu film bu şelilde hatim oluyor.

Kendinizi tanıtarak chaeli chaplin Filmin ahdığımız yazınız

Benim adım Nuriye balıkh üniversityesi Birinci sınıf öğrenciyem Ben bunun Filmini seviyorum hayvanlarda sevimişyordum. çok güzel bir Filimdur chaplin çok korkiyor bir adada giriyor bir aslan varmış onu görürüyor çok korkiyor ağalayıp bir kadın kapıyı açacak çıkıp kaçıyor Filim devam etmektedir.

Teşekkür.

Kendinizi tanıtarak izlediğiniz charlie chaplin filmi hakkında anladığınız yazın.

benim adım zehra birinci sınıf öğrencisim ben türkmen türkiyim. türkçeni seviyorum. bu pilim çok bilmedim çünkü konuşmuyordu. Sessiz filmleri seviyorum ustadum bu filmdi. Bir adam bir kiz bir at Bir Aslan Bir kopak vardur. Başka bir şey bilmadem.

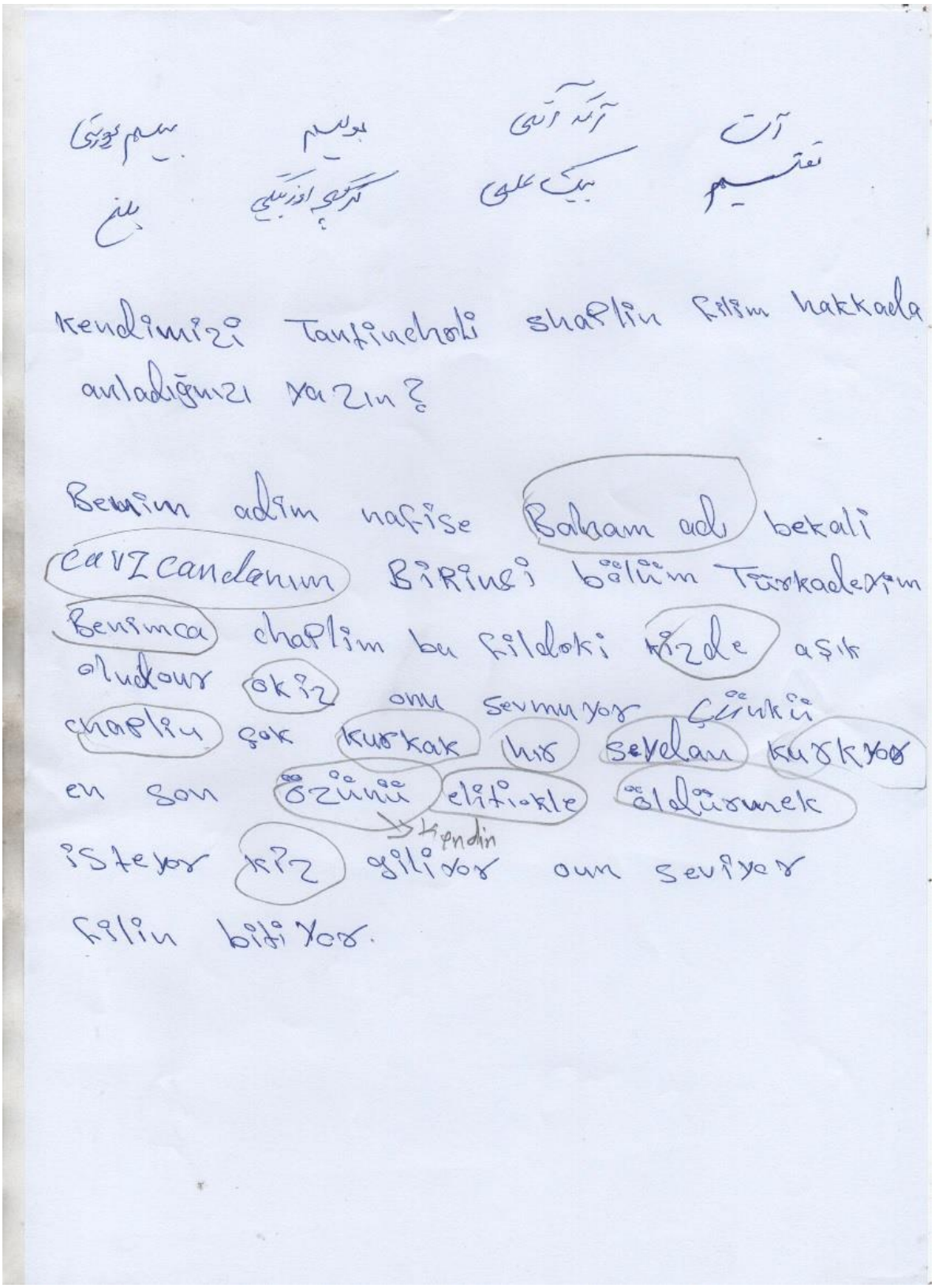
Kendinizi tanıtarak Charpin filmi hakkında anladığınızı yazınız.

Benim adım Firişte Yezdi Serifli'yim Türkiye uyruklu. Vakfi Afgan-Türk kız lisesi mezunuyum. Türkçeyi anne dilim olarak seviyorum. Bu sebepten bu bölümü seçtim. Gelecekte Türkçeyi de yüksek Lisans yapmayı düşünüyorum.

Bu filmde Charli Chaplin bir kızı seviyor ama o kız bunu sevmi için attiyor bu ri adın fikiyor kız Chaplini seviyor ikisi birbir seyliyor.

kendinizi tanıtarak izlediğiniz charlie chaplin filmi hakkında anladığınızı yazınız?

Hocam Benim Adim Reyhana Balkh üniversity Birinci Sinifte öğrenciğim. Türki- özbek departmantında okuyorum. charlie chaplin çok huşyar biri kişidir. Sevgilisini sevgilisini sevmek için Eşekten kaçıyor. aslan evvelde geriyor. Sonra sevgili giliyor kapıyı açıyor Sonra sevgilisi onun seviyor iki güzel hayat yaşıyor. Çok sevdim bu filmi türkçe az biliyorum hocam.

Kendimizi Tanıtınchalı shaplin filim hakkında anladığınızı yazın?

Benim adım nafise Babam adı bekali canım Birinci bölüm Türkadeşim Bence chaplin bu filmdeki kızla aşık olmuşlar kız onu sevmiyor çünkü chaplin çok kurnak hırs sevdası kuşkuyor en son özünü elitişkle öldürmek istiyor kız gülüyor onu seviyor filin bitiyor.

Kendinizi tanıtarak Chaplin Filmi hakkında anladığınız yazın?

Benim adım Nimetullah Kerimioğlu Seripul vilayatı danım. Balkh universitayde birinlik Turki Sinifteyim.

Bu Filmte bir çabkın adem varmiş. O bir kızı Sevi yormy

Okız bunu seviyor. bu sebebden kendi öltürmek istiyor

Aslan ödasine giriyor Sonra o kız bunu seviyor Sonra sevgisine ulaşıyor. Sonun nasıl bitiçğini bilmiyor

Kendinizi tanıtarak izlediğiniz charlie chaplin filmini hakkında anladığınızı yazın.?

Men şehla birinci B sinifi Türkoloji öğrencisiyim.
Menin Bu filimdın anladığım şudur ki. Bu filimde tört kişi bardur charlie Şhaplin. eşek, aslan, köşek ve bir kız vardur. charlie chaplin eşekten korkuyor bir öyge kiriyor bir aslandın korkop kaçmak istiyodi başka bir öyde kaplan bardur sonra bir kız geliyor kapıyı açuçak o çıkarak bir direğey çekecek orada elistirik kibeli vardır. oradan hem korkop düşüyor. bir kız geliyor iki gediyor filim bitiyor.

Kendinizi tanıtarak Charli Chaplin filimi hakkında anladığınız yorumlar?

benim adım Maşmaetullah özbek tahirdaman. tilimni köp yakhşı körüyorum bu üçün türkçe dipartemenitinde okuyorum. bu filim çok uzun imesdi men uzun filimleri seviyorum. Charli chaplini heç sevdim çünki çocukdek o tarap bu tarapta daim kaçıyor. hiç konuşma bilmiyor. çok çok korkak ve cahil adamdur ve esslam.

Benim Adım Babur soyadım Zavifi annem Babam özbek. Bende 3 sınıf öğrencisiyim Türk dilini çok seviyorum Kırkkırda Türk ve özbek dilini kazandım çok sevindim çok zevkle okuyorum ın Sallak yüksekokulunda Türkiyede yapacağım.

Charlie Chaplin filminda Charli Shaplini at kovalıyor korkup kaçıyor bir aslan evine giriyor.

kaçmak istiyor kapı kapanıyor Sonra bir kapı bulıyor açıyor kapın var Sonra işaret dili ile arkadaşına kapını aç diyor oda korkudan bağlıyor bağırmadan üstüne sıçatıyor ve arkadaşı kurtarıyor

insanlar işaret dili ile her şeyi anlata bilir.

ad soyad sınıf öğ üniversite.

Necla Mucadi 4 Belk

Ben Necla Mucadi Kargabliyim. Belk üniversitesi özbikci bölümü dördüncü sınıf öğrencisiyim. Charli Caplin londora doğumlu bir sinemacıdır. Çok fazla komidi filimler hadisinden mices bırakmıştır.

Bu filim onun komidi vesisiz filimk cindeyr biridir.

Bu filimde dil engelli birini temcil ediyor. Bedan kardeşiyle arkadaşından dard ayrıldım istiyor Arkadeşi kapıda ağlıyor. oradan kaçıp çıkıyor Bir öğretmen çıkıyor Filim sona eriyor.

isim: Zohal
Soyad: Almadi
Sınıf: 4

Benim adım zohal soyadım Ahmadi Turk özbek dili ve Edebiyatında öğrenciyim. birinci ve ikinci Sınıfı kabılda okudum iki yıldır mezar-eşerifdaım inşallah bu yıl mezun obcağım. Tarluyede yüksek lisans düşünüyorüm.

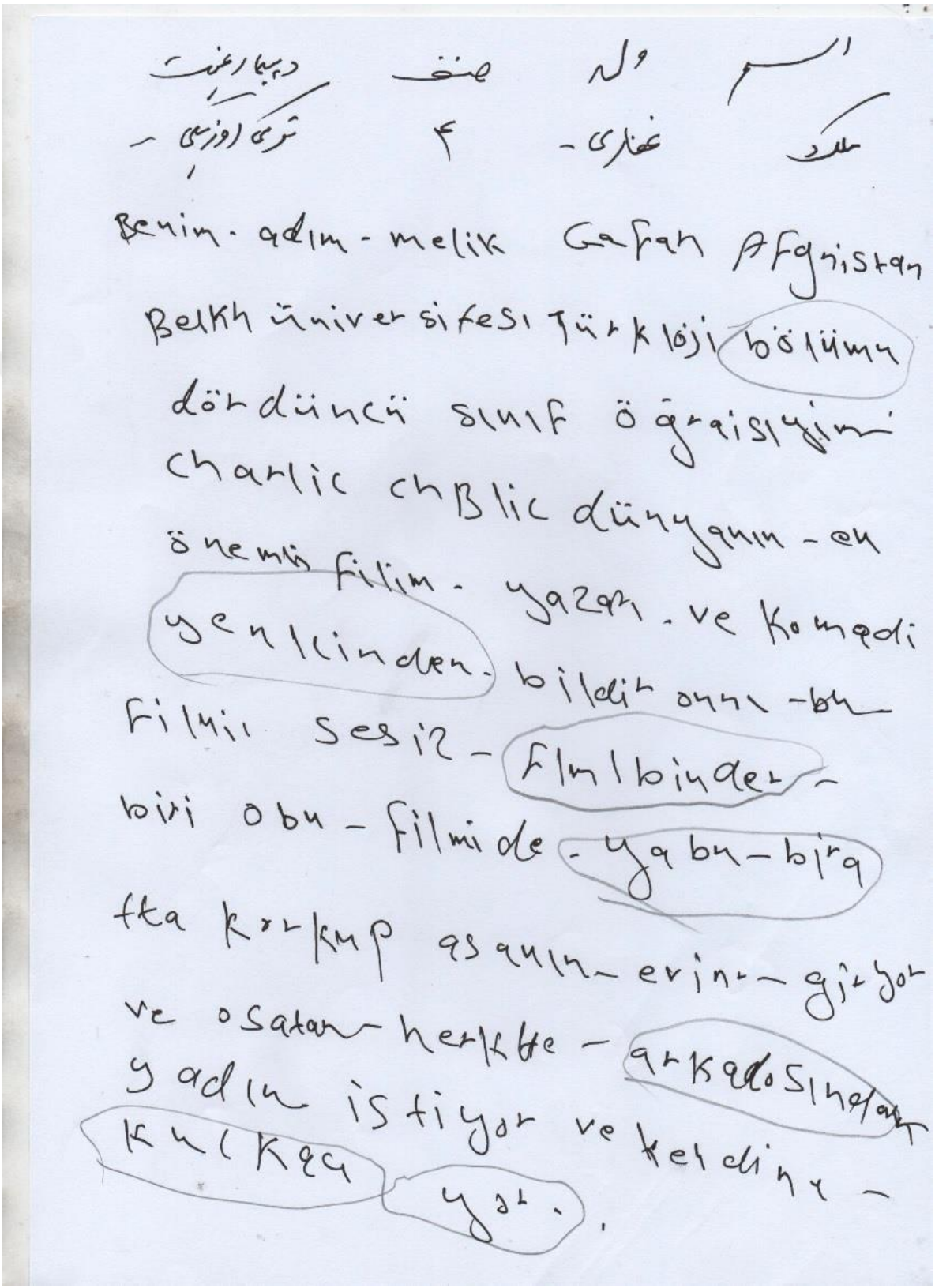
sayın baver hocamız bir komidi filim izleci çok beğandım insanlar konuşmadan da işlerini yaparlar ve sevgisini öz ünlu sünü konuşmadan başkalara gosterir ve sonunda sevgisinıda bulur

Kendinizi tanıtarak izlediğiniz Film hakkında anladığınızı yazınız.

Benim adım Dilaram soyadım Ahadi 1996 kündüz doğumluyum. Babamın adı Ahmad öğretmenlik işi yapmaktadır. Ben sessiz Filimlerinden hiç sevmiyorum. bu çük kıssa bir filmdür Filimde bir korkak erkek bir insan vardır. aftan korkuyor aslandem korkuyor. köpaktan korkuyor. Sonra bir güzel kıza aşık olıyor. ikisi bir yerde oturyor film bitiyor. by Irader.

Kendiniz tanıtarak charlie chaplin hakkında anladığınızı bildirin?

benim adım Mesude Kemal balıkesir üniversitesi Türkoloji bölümü ikinci sınıf öğrencisiyim. 2018 yılında Aybek kız lisesinden mezun oldum ve sonra kanser sınavına burayı seçtim ve kazandım. Bu filim insanlarda cesaret veriyor her yerde olsa olsun korkmaması gerektiğini söylüyor. bu filmde sarı kaplan hiç bir hayvan korkmuyor. Aslanın odasına geriyor. kaplanın da odasına geriyor ilişkisek direğine çıkıyor. hiç bir şeyden korkmuyor çok cesur ve zeki biridir. sonuçta sevgilisiye ulaşıyor. Benimde böyle cesur olmak istiyorum. cesurluk güzelliktir. Teşekkürler

Benim adım Melik Gafar Afganistan
Balkh üniversitesi Türkoloji bölümü
dördüncü sınıf öğrencisiyim
Charlie Chaplin dünyanın en
önemli filim yazarı ve komedi
yenilerinden. bilelim onun bu
filmi sesiz - filmlerinden
biri olup - filmide - yaptığı
fıkra karıkıp aşağıların - erinin - gizlor
ve o sırada herkese - arkadaşlarına
yardım istiyor ve kendine -
kalkıp
yazı.

Kendimzi tanı tanık izlediğimz charlie chaplin filmi hakkında anladığınız yazım.

Bendim Rami Rahmani babaminad. Rahman Bek 2018 Afgamt Türk yani Türiye inarif vakfi okulu 24yam. şuan Beh Ghiversitesi Türkoloji bölümü ikinci sınıf öğrencisiyim Bnksa sessiz filmde charli chaplin sevgilisine kavuşmak için aslen savaşa giri gekiyor amacı kız ulaşmaktır. Bu taknikleri kızı alaşıyor. filmki sonnın ne olduğu bilinç değildir.

Kendiniz. Tanıtarak izlediğiz duvalı cha̱ghi filmi
hakkında anlatbiğimzi yarım?

Bamim adım adı. Soyadım rahmi yad kadık
ihivelçity ikinci sınıf öğrmeisğim tau

Ülkemi özlikçedir Biz ingilaan turkçeki çok

sıvi yorum? Tounnukiuba bi mmde oku yorum
Değilimdeki kiz churlie chaplmi esiyotdiyor
sebebde kalıp aslan odasina girdor ve
sonra kiz gelip kendisi ba ağlam
yor tuor yor

Kendinizi Tanıtarak izlediğiniz charlie chaplin Filmi Hakında anladığınızı yazınız?

Benim adım Amas Bell Üniversitesinde ~~üçüncü sınıf öğ~~ Türkü bölümünde üçüncü sınıf öğrencisiyim. Gördüğüm bu filmde charlie chaplin birisini arayıb koşa koşa gelerek Aslanın odasına — kapanıyor. Aslan odasında görünce çok korkuyor. Yavaş yavaş arkasına çekiliyor pancarayı açmaya çalıyor, açamıyor. Yine de yavaş yavaş ileriliyor odanın içindeki kapıyı ~~açar~~ açıyor. başka odada kaplanı görüyor. kaplandan korkub arkaya kaçıyor. Sonara köpek geliyor. aulayıp aslanı uyandırıyor. Arkasından bir kız geliyor. Bu olayı görüyor bayılıyor. Charlie chaplin kızı üstüne su atıyor kız uyanıb kapıyı açıyor charlie chaplinin kortarıyor.

Kendinizi tanıtarak izlediğiniz Filmi hakkında anladığınız yazınız ?

Charlie Chaplin

Benim adım Şebnem Edebiyat Fakültesi Balıkh üniversitesi birinci Sınıf öğrencisiyim. Bu filmde charlie Chplin atdan korkup bir eve geriyor. o yerde bir aslan var Sonra Köpeği kediyor. aslan uyanıyor. Sevgilisi geliyor çok kurkuyor Sevgilisi kapını açadı kaçıp dışarı çıkıyor bir ağaçğa çekiyor. berkten korup yere düşüyor. Sevgilis bilen olayor. çok kuvvetliyor. işte benim bilgenim munçadar. Teşekkürler.

1) Kendizi tanıtarak izlediğiniz charlie chaplin filmi hakkında anladığınızı yazın ?

Benim adım Nazmiye Bdh Üniversitesi Türkçülüğü Bölümü Birinci sınıf öğrencisiyim. Charlie Chaplin Aslanda kurtulup kendisi kurtarmak için işaret dili bilen konuşuyormuşdadır. Esekden kaçıp bir ödeye giriyor orada Aslan vardır. Aslan kurtulmak için diğer ödeye girmek istiyor ama kaplan olduğu için giremiyor. Sonra it geliyor aslan itin sesiyle uyanıyor sonra kız arkadaşı gelip kapıyı açıyor kaçıp elektirik direğine çıkıyor ve kız arkaşı gelip in diye işaret ediyor iniyor filim bitiyor.

Kendinizi tanıtarak izlediğiniz Charlie Chaplin filmi hakkında anlağınızı yazınız

BENim Adım Recep Bek Balkh University edebiyat Faculty departmenty türkçe Edebiyat. ikinci sınıf öğrencisiyim ve 1998 de Sarıpul doğmuştum. Chaplin Charlie çok zengin bir adamın hem oğlu var, kaplan var, dağı var. Sevgilisi var hayat, çok güzel ve keyifliydi. Ben hem öyle bir güzel hayat yaşam istiyormaktayım.

Kendinizi tanıtarak izlediğiniz charlie chaplin filmi hakkında anladıklarınızı yazınız.

Ben Nesmetullah Muradi. Atamın adı Muradullah. Selçuk üniversitesi Türk Dili ve edebiyatı ikinci sınıf bölümünde öğrenciyim. Bu filim çok güzel değildir hocam. Bahatiriki konuşmayacaktır. İşaret bile her işi kılıyordur. Filimdeki charlie çok korkaktır. Işık, köpek, aslan, kaplan her şeyden korkuyor. Keşki sesli olsaydı çok şey yazıyordum malesif şuzaman yazamam. Teşekkürler.

Kendinizi tanıtarak izlediğiniz Charlie Chaplin filmi hakkında anlatacağınızı yazınız?

Benim adım Nesime Akizade Balkhumioğlu. Türk dili ve edebiyatı bölümü ikinci sınıf öğrencisiyim. İzlediğimiz bu film sessiz bir filmdir. Charlie Chaplin eşekten korkuyor sonra bir odada gidiyor aslan var aslandan çok korkuyor biri gelir kapını açıyor çıkıp odadan çıkıp gidiyor lar.

Kendinizi Tanıtarak izlediğiniz charlie chaplin filmi hakkında anladığınızı yazınız.

Benim şehir Balkh üniversitesi Türkoloji bölümü ikinci sınıf öğrencisiyim. Bu filimde charli aftan korokuyub bir odada saklanmak istiyor o odada Aslan varder oradan çikmek istiyor kaplana karşı geliyor en son bir köpek geliyor hav hav diyor aslan uyanıyor çok korkuyor bir kiz geliyor kapıyı açıyor çeliyor ve o kizi seviyor. filmi bitiyor.

Adim Ahmet Munir : soyadim Yusufi : sinifa

ismim Ahmet Munir soyadim Yusufi dördüncü

sinif da okuyorum. Beth universitesinde

York ve özbek bölümünde dördüncü

sinif dayim.

Hocamiz bugün bir filim izledik. çok güzeldi

Ben daha önece izledim bunu ama sadece görmek

içindi. Bu gün çok şeyler farkitim bu filimde

bir insan konuşamazsada işaret dili ile kendini

savunur. Kortakir. amadir çok güzeldi

hocam çok teşekür ederim sizden.

آت : بدوین

آزآی : محمدجان

هنف : انگلیسی

Sayın baver hacamıza şukranlerimi söylüyorum ki bu gün bizi daşand çok güzell bir işilik yaptı daha önce ben charlie chaplin filimleini izelamadım isimiui çok dağdüm ama izlamamıştım dugduktar azmış bile çok beğandım. izlarkan çok merak ettim bu adam nasil kortulacak diye sesizce kortardi kendini insan bir şeyrgi yapmak istasa yapar.

soyadim: Nazari

Üçüncü sinif öğrencisi

Benim ismim mesude soyadim Nazari Babamin adi Mustafa özbek dili Edebiyatinda öğrenciyim yurtta kaliyorum başka vilayetten kazandim geldim.

izlediği bu filim benim için bir ders gibi oldi. Ben çok korkum Panik yapan bir insanim. Bu Filimi izledikten sonra çok iyi anladimki tahkali yerde olsada insan Panik yapmamasi lazimiş Ben bir kaç filimini izlemiştim çok hayran kalmiştim. Bu gün bir daha ~~hg~~ hayran oldum çok ders aldim. Korkmayanlar için büyük bir derstir.

Adı Soyadı Sınıf

Cemile Kurnaz 3

Charlie Chaplin önemli bir sinema oyuncusudur. O bütün filimlerinde çok güzel roller oynamıştır. İzlediğimiz bu filimde de çok güzel rollen oynamıştır. Bu filim de atdan korup koşuyor aslanın evini giriyor. Aslan uyanıyor. Aslandan korkuyor. Kaçan eviye giriyor ordan hem koşmayı istiyor koşamıyor. Aslanın evindir çekiyor bir ağacı çekiyor. Böylesine bu keşke filim bitiyor.

Md Sagad

Mehmet öğal

Bana adım muhal Afganista özbk Tağam

Taharlığım şimdi Bta üçüncü Tarkoloji bölümü

dördüncü sınıfta okuyorum ve gecekt ba alondo gökol lim

ve Doktora yapmuş düşünüyora

Ba Filimi izledim çok kyp etkin Filim koekti

bir Filim.dik isteyicik güklüvüt Ba Filimda çokli

çapkın bedahetokteklai kadi uttan astadan kyplaud

köpekten kortuyor çok komidi ve çok güzbir

Film miş

Baba : Ali

Sınıf : 4

merhabalar ben şükürye Babam Ali Türkoloji bölümün

da dördüncü sınıf öğrencisiyim çok mutluyum ki

bu bölümü okuyorum.

Charlie çhaplin filmi harika bir filimmiş ..

Bu filimi izlerken kendimi çharlie chaplin .

sandım hem korku hem heyecanlı edim bir kapı

boldugunda kortuldum sandım kaplan çıkınca -

kortulaş yolum yok dedim küpek gelince aslan

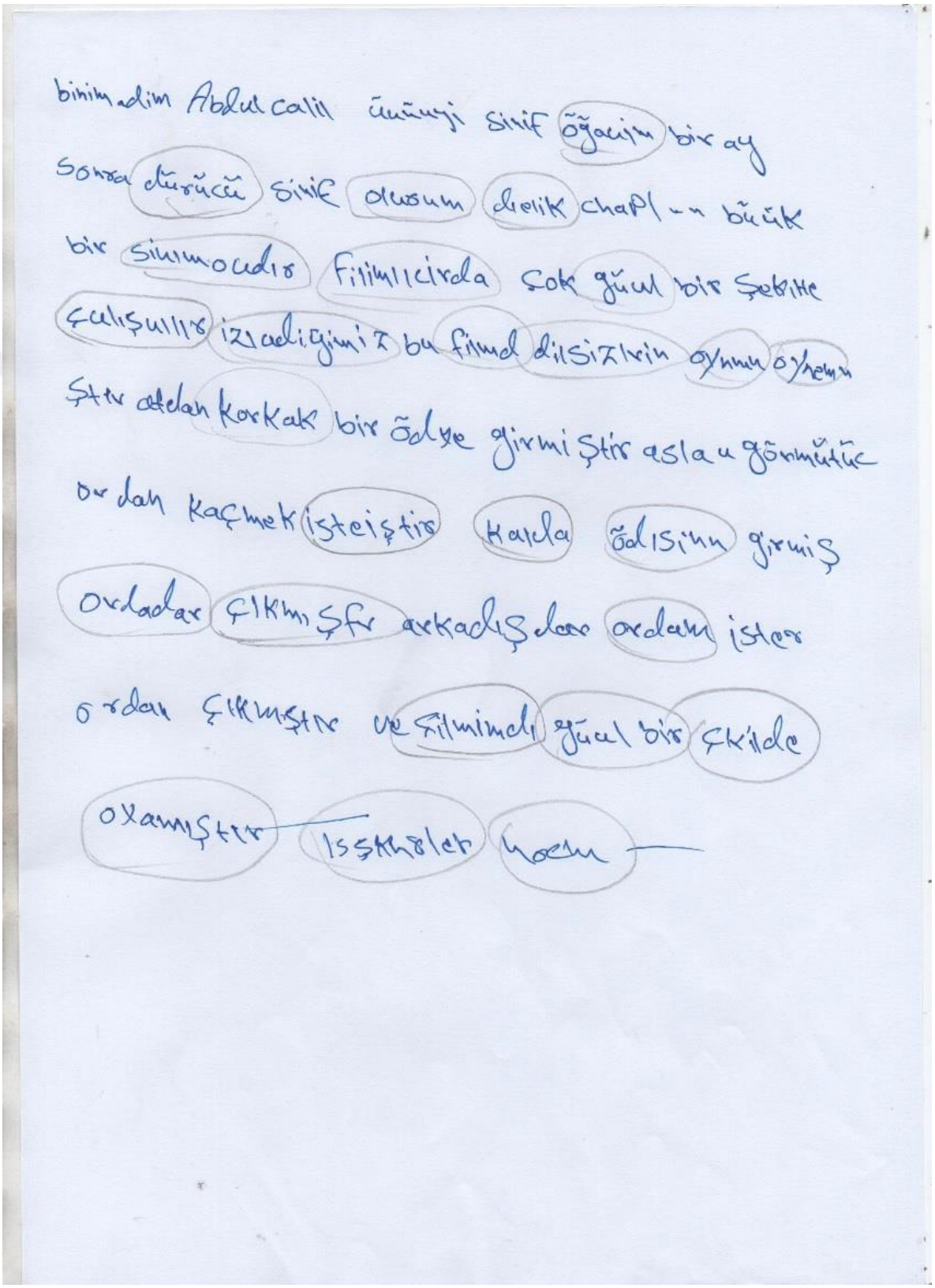
oganır beni gersandım . arkadaşım sayasında

kortuldum çok şükür dedim.

İsim - Soyad - Sınıf -
Farhad - Elmas 3

Öncelikle kendim tanıtmak istiyorum. Ben Farhad Elmas Balh üniversitesi Türk-özbek Dil ve edebiyatı bölümü üçüncü sınıf öğrencisiyim. hepimizin bildiğimiz gibi Charlie Chaplin ünlü sinema ademlerinden biridir. Bu kısa filmde dil engelli olan birinin yapmış olduğu işlerini vücut hareketleri ile göstermek istemiştir. Dilşiz biri de beden hareketleri ile başkasından yardım isteyebilir, ve böyle bir durumlarda kendi kurtarabilir. Bence bu filim dil engelleri için güzel ve eğitici bir ders olur. Bu filimi izlettiğimiz üçün teşekkür ediyorum. hocam ...

Sayın hocam izninizle önce kendimi tanıtmak istiyorum. Ben Müjgan Alizade Semenjanlıyım ve Tatlık milliyetindenim. Şuan dördüncü sınıf öğrencisiyim. Ben küçükken Chaeli Chaplinin bir çok filmini izlemiştim. Chaelie Chaplin tüm filmlerinde başarıyla oyunculuğu kendisinden güzelce konuldu eser miras bırakıyor. Bu filmlerin konusu ve esir filmlerinde, birdir. Bu filmde sessiz biri olarak oyunculuk yapıyor. Ve sonuçta kendisini başrollerde kaydediyor. Çok güzel bir filmdi. Teşekkür ediyorum.

binimadim Abdulcalil ününgi sinif öğacim bir ay
sonra dürücü sinif olusum dolik chapl-n büük
bir sinimocudir filimlicirda çok güul bir şekilde
çalişullir izladiğimiz bu filmd dilsizlrin oynun oyuncu
şlr atdan korkak bir ödye girmişlir aslau görmüşlüc
ordan kaçmek isteişlir karla ödisinn girmiş
ordadar çikmişlr arkadişdar ordam ister
ordan çikmişlr ve filminch güul bir şkilde
oxamişlir isşhbiet hocm

Söyadım: Ahmadi

sınıf : 3

Ben Fatma üçüncü sınıf öğrenci isiyim Balh üniversite

Türkoloji bölümüde öğrenciyim.

hocamdan çok teşekür ederimki bize böyle bir filim izlete çok beğendim. bastan sone kadar ders verici yidi. charlie chaplin çok güzel komidi filimler yaziyor ve oyniyor ben çok hayranim bütün filimlerim bulursam izlerim bügünkü filimde çok güzel ve hayali bir filimdi üç yerde çok korktum bir kupek havlad(ğ) zamani iki kapini açinca kaplani görduü zaman ve üçüncü aslan kalktigi zaman

soyadım : Vahidi

Sınıf : 4

Benim Adım Fahim soyadım Vahidi özbekim annem Türkmen babam özbekdir. Ben Türkoloji bolumunda öğrenciyim. önce hic okumak istemedim ama okurken dilimi Tarihimi öğrenince çok severek okudum

Bu gün charlie chaplin çilmini izledik. çok beğendim daha önce izlememiştim bu filmi charlie chaplinnin her filminde bir mesaj var. Bu filmda da attan kaçıyor ama çok tahikalı aslanın evine geliyor çok tahlı kalı yerden şesca kendini kortardı.

charle chaplin ünlü Bir Film yasecı ve sinemacıdır.
Yüzden Fazla kodumidi filimlerde oyun oynaudle Bu kısa Filimde onun konuşmadan sadece bider işaritleiyle oynalığı Filimlerinden birimiştir Bu Filande Attan karkub bir ödaya giriyor ödeda Aslan görüyor ördan kaçıp alıyor Bir Elektirik dirğiy alıyor öraclan iniyor film bilmais olur.

Adım: Ali Ahmad

soyadım: Mohammad

sınıfım: 3

Ben Ali Ahmad Babam Mohamad Afganistanlı Özbek Türklarındanım ahnem ve babam şibirganlı Benim ilk Tercihim mezarı şarif Türkoloji bölümü edi çok şükür kazandım çok mutluyum

charlie chaplinin (şilmi) harika bir filim miş bu filme bayıldım. Bu filim çok korku dulu ve nayanlı bir filimiş yanı attan korkap kaçıyor ama sok (talikalı) bir odaya geriyou niş Panık yapma yor balayor kendini kortarmak için arkadaş! bile görünce bayılıyor korkudan o sesizliğini koruyor çok güze özel bir filmiş (garşok) tan.

Nefise Ağalım

Benim adım Nefise üşüncü sınıfta okuyorum. Herkesin anladığı gibi Charli Çaplin meşhur bir sanatçıdır. Çok fazla filimlerde komedi bir şekilde oynamıştı. Bu filimde de yaban bir atlan kadın korkuyup bir odaya giriyor orada aslan varadı. Akıllıkla aslandan kendi kurtarmak ~~yolunun~~ yolunu arıyor. yeni Akıl sadece sağkan kişilerle değil elsizlerin. aklını sadece sağlam olduğunun ve kendilerine bir olarünlüydü. kurtarın bildiğin Çalkimişti.

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN AFGANİSTANLI ÖZBEK ÖĞRENCİLERİN YAZILI ANLATIM YANLIŞLARI

ORİJİNALLİK RAPORU

%8	%6	%0	%4
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to Ondokuz Mayıs Universitesi Öğrenci Ödevi	%2
2	tr.wikipedia.org İnternet Kaynağı	%2
3	www.milliyet.com.tr İnternet Kaynağı	%1
4	www.turkceci.com İnternet Kaynağı	%1
5	turkcedersimiz.net İnternet Kaynağı	<%1
6	www.dilbilgisi.net İnternet Kaynağı	<%1
7	mevlana.academia.edu İnternet Kaynağı	<%1
8	www.kpss2012.com İnternet Kaynağı	<%1
9	www.diledebiyat.net İnternet Kaynağı	<%1